ARTURO
PÉREZ-REVERTE

HUSARUL

virtual-project.eu

ARTURO PÉREZ-REVERTE

HUSARUL

Original: *El húsar* (2004)

Traducere din limba spaniolă de:
MIHAI CANTUNIARI

virtual-project.eu

POLIROM

2006

Nota autorului

Husarul este primul meu roman. Întrucât l-am scris în 1983 între două reportaje de război – nu aveam pe atunci intenţia să mă dedic literaturii – şi a fost publicat cam la voia sorţii de o editură cu care n-am avut niciodată relaţii strălucite, mi-au trebuit douăzeci de ani ca să-mi recapăt drepturile de autor. Acum îl public din nou, în sfârşit aşa cum mi l-am dorit, cu o revizuire adecvată, scutit de greşeli şi de câteva adverbe şi adjective ce nu-şi aveau rostul.

„Trebuie să vă spun de la început că eu n-am putut suferi satul niciodată, l-am găsit întotdeauna trist, cu noroaiele lui care nu se mai sfârşesc, cu casele din care oamenii lipsesc mereu şi cu drumurile-i care nu duc nicăieri. Şi dacă mai adăugăm şi războiul, chiar că nu mai era de stat."

L.-F. CÉLINE, *Călătorie la capătul nopţii*[1]

[1] Trad. rom. Angela I. Cişmaş, Nemira, Bucureşti, 2005 (n. tr.).

1 •Noaptea

Lama sabiei îl fascina. Frédéric Glüntz nu-şi putea lua ochii de la pala brunată de oţel care scăpăra, scoasă din teacă, în mâinile lui, aruncând scântei ori de câte ori un curent de aer făcea să pâlpâie flacăra lămpiţei cu ulei. O mai petrecu o dată peste piatra de ascuţit, simţind un fior când verifică perfecţiunea lamei tăioase.

— E o sabie grozavă, zise, gânditor şi convins.

Michel de Bourmont stătea tolănit pe patul de campanie, cu pipa de lut între dinţi, pierdut în contemplarea rotocoalelor de fum. Când auzi comentariul, strâmbă din mustaţa-i blondă în semn de protest.

— Nu-i o armă pentru domni, tranşă el hotărât, fără să-şi schimbe poziţia.

FrédéricGlüntz se opri din lustruit şi se uită la prietenul lui.

— De ce?

De Bourmont îşi miji puţin ochii. Vocea lui adoptă o nuanţă de plictiseală, de parcă răspunsul era de la sine înţeles.

— Pentru că o sabie exclude orice subtilitate... E grea şi categoric vulgară.

Frédéric zâmbi cu simpatie.

— Nu cumva preferi o armă de foc?

De Bourmont scoase un geamăt de oroare.

— Pentru numele lui Dumnezeu, sigur că nu, exclamă cu distincţia de rigoare. Să omori de la depărtare nu-i ceva prea onorabil, dragul meu. Un pistol nu-i decât simbolul unei civilizaţii decadente. Prefer, de exemplu, floreta; e mai flexibilă, mai...

— Elegantă?

— Da. Poate că ăsta-i cuvântul potrivit: elegantă. Sabia e un instrument mai degrabă pentru măcelărit decât pentru altceva. Nu-i bună decât la retezat, tăiat, spintecat.

Concentrându-şi atenţia asupra pipei, De Bourmont consideră subiectul închis. Vorbise cu acea uşoară sâsâială a lui,atât de tipică şi de distinsă, ce era din nou la modă şi pe care atâţia militari ai Regimentului 4 Husari se străduiau s-o imite. Vremea ghilotinei era deja departe şi vlăstarele vechii aristocraţii îşi puteau sumeţi iar capul fără teama de a şi-l pierde, însă cu condiţia să aibă suficient tact ca să nu pună la îndoială meritele celor ce se căţăraseră cât mai sus în noua ordine socială prin valoarea spadei lor sau prin proptelele cercurilor apropiate Împăratului.

Niciuna din aceste circumstanţe nu se verifica în cazul lui FrédéricGlüntz. Fiind al doilea fiu al unui negustor înstărit din Strasbourg, părăsise în urmă cu trei ani Alsacia natală ca să intre la Şcoala Militară, arma Cavalerie. Oabsolvise de trei luni, când abia împlinise nouăsprezece ani, cu gradul de sublocotenent şi cu o foaie de repartiţie în buzunar: Regimentul 4 Husari, în acel moment detaşat în Spania. Pe atunci, pentru un tânăr ofiţer fără experienţă era aproape imposibil să intre într-un corp de elită cum era cavaleria uşoară, râvnită de o mulţime de ofiţeritineri. Cu toate acestea, o bună calificare în anii de studiu, anumite scrisori de recomandare şi războiul peninsular care crea încontinuu locuri vacante făcuseră posibilă minunea.

Frédéric lăsă piatra de ascuţit şi îşi dădu la o parte părul de pe frunte, castaniu-deschis, bogat, deşi nu atinsese încă lungimea potrivită pentru a-l strânge în cozile tipice husarilor – una la spate şi două laterale. Celălalt element caracteristic, mustaţa, era, în condiţiile date, o himeră; obrajii tânărului Glüntz nu erau acoperiţi decât de un puf rar, bălai, pe care ordonanţa i-l tot rădea, junele ofiţer nădăjduind că operaţiunea aceea repetată o să i-l întărească. Toate acestea îi dădeau un aer de adolescent.

Admiră sabia, închizând pumnul peste mâner, şi făcu să joace câteva momente reflexul lămpiţei cu ulei pe lamă.

— E o sabie grozavă, repetă mulţumit şi, de data asta, Michel de Bourmont se abţinu de la comentarii.

Era vorba de aşa-numitul (greşit, de altfel) „model uşor pentru cavalerie din anul XI”, o greoaie sculă de omorât culama lungă de treizeci şi şapte de degete, după cum stipula regulamentul, suficient de scurtă ca să nu se târască pe jos şi suficient de lungă ca să decapiteze cu o comoditate rezonabilă un duşman călare sau pedestru. În realitate, era una dintre armele albe cele mai răspândite în rândul cavaleriei uşoare, deşi folosirea acelui model nu era obligatorie. Michel de Bourmont, de exemplu, avea o sabie tip 1786, mai grea, ce aparţinuse unei rude moarte la Jena şi de care ştia să se servească teribil de bine. Cel puţin aşa spuneau cei care îl văzuseră mânuind-o pe strâmtele străduţe din preajma Palatului Regal din Madrid, cu câteva luni în urmă, cu sângele şiroindu-i pe mâner şi pe mâneca dolmanului, până la cot.

Frédéric îşi puse sabia pe genunchi şi o privi cu mândrie; tăişul era impecabil. Bună doar la retezat, spusese camaradul lui. Aşa era, însă tânărul ei proprietar nu avusese încă ocazia nici să reteze, nici să spintece cu sabia lui, al cărei oţel era intact, nepătat; virgin, dacă rigida-i educaţie luterană i-ar fipermis să recurgă mental la cuvântul acela. Virgin de sânge, după cum Frédéric era deocamdată virgin de femeie. Dar în noaptea aceea, când zorii erau încă departe, sub un cer spaniol greu de nori groşi, denşi, care

ascundeau stelele, femeile erau ceva foarte îndepărtat. Lucrurile imediate erau culoarea sângelui, scrâşnetul oţelului izbind în alt oţel duşman, colbul stârnit de vânt şi de galopul calului pe câmpul de luptă. Cel puţin, acestea erau previziunile colonelului Letac, bretonul arogant, brutal şi vajnic care comanda regimentul:

— După cum aţi aflat, ăă, domnii mei, ţărănoii ăştia se concentrează în sfârşit; o şarjă, numai una, şi-or fugi de le-or sfârâi călcâiele prin toată, hm, Andaluzia...

Lui Frédéric îi plăcea Letac. Colonelul avea un cap puternic, de soldat, cu cicatrice de sabie pe obraji, gen anul II, Italia cu Primul Consul, Austerlitz, Jena, Eylau, Friedland... Europa de la un capăt la celălalt, o carieră grozavă, dacă te gândeai că şi-o începuse ca simplu caporal în garnizoana Brest. Colonelul îi lăsaselui Frédéric o excelentă impresie atunci când, abia ajuns la regiment, se dusese să-şi prezinte omagiile superiorului său. Scurta întrevedere avusese loc la Aranjuez. Tânărul sublocotenent îşi îngrijise ţinuta cu o extremă corectitudine şi, purtând eleganta uniformă de paradă albastru-indigo, cu scurtă îmblănită stacojie şi cizme înalte, cu inima bătându-i foarte tare, veni să se pună la dispoziţia comandantului Regimentului 4 Husari. Letac îl primise în biroul reşedinţei sale, un luxos conac rechiziţionat, de la ale cărui ferestre se putea vedea fluviul Tajo descriind o curbă graţioasă printre sălcii.

— Cum aţi spus...? Ăă, sublocotenent Glüntz, hm, bun, bun, dragă, e o plăcere să vă avem aici cu noi, simţiţi-vă bine, ştiţi doar, camarazi excelenţi şi toate astea, crema cremelor, tradiţii şi tot restul... Superb postavul dolmanului ăstuia, superb. Paris? Păi cum altfel, bineînţeles, bun, tinere prieten, înapoiaţi-vă la ocupaţiile dumneavoastră... Să faceţi onoare regimentului şi toate astea, ca o familie, vă asigur, eu ca un tată... Ah, nu cumvadueluri şi tot restul, prost văzute, sânge fierbinte, ardoare, avânt şi chestii de-astea, foarte rău, dar dacă n-ai de ales, hm, atunci onoare, mă rog, totul între domni, ăă, în familie, treabă discretă, cred că m-aţi, hm, înţeles.

Colonelul Letac avea faimă de călăreţ neîntrecut şi de soldat brav, calităţile de căpătâi ce i se cereau oricărui husar. Comanda regimentul cu mână de fier, combinând un oarecare paternalism cu o disciplină eficientă, dar şi flexibilă, detaliul din urmă fiind absolut necesar pentru a ţine în frâu patru escadroane de cavalerie uşoară care, prin tradiţie şi caracter, formau unul dintre cele mai îndrăzneţe, rebele şi curajoase regimente imperiale. Stilul agresiv şi independent al husarilor, care dădea atâtea bătăi de cap în momentele de acalmie, se dovedea extrem de folositor în campanie. Cu cei aproape cinci sute de bărbaţi duri şi hârşiţi din subordinea lui, Letac făcea tot ce voia, cu o dezinvoltură explicabilă doar prin lunga-i experienţă

militară. Colonelul încerca să fie ferm, drept şi rezonabil cu oamenii lui, şi trebuie să-ifacem onoarea de a recunoaşte că de cele mai multe ori izbutea. Mai avea şi faima de a se purta crud cu inamicul, însă nimeni n-ar fi considerat asta o pată ce-i umbrea calităţile, fiind vorba de un husar.

•

Tăişul sabiei era acum perfect pregătit ca să îndeplinească în mod ireproşabil sarcina mortală pentru care fusese conceput. FrédéricGlüntz făcu să scânteieze pentru ultima oară flacăra lămpiţei de-a lungul lamei înainte de a o vârî cu grijă în teacă, mângâind cu degetele N-ul imperial ştanţat pe garda de alamă. Michel de Bourmont, care continua să fumeze în tăcere, surprinse gestul şi zâmbi de pe patul lui. Nu era în zâmbetul acela nici urmă de dispreţ; Frédéric ştia deja să interpreteze fiecare surâs al prietenului său, de la sumbrul – şi cel mai adesea periculosul – rictus care îi lăsa descoperiţi pe jumătate dinţii albi, perfecţi, conferindu-i o vagă asemănare cu un lup gata de atac, până la gestul de amiciţie amestecată cu duioşie pe care, ca în momentul acela, îl rezervapuţinelor persoane la care ţinea cu adevărat. FrédéricGlüntz era unul dintre acei privilegiaţi.

— Mâine va fi o zi cu totul deosebită, îi zise De Bourmont slobozind fumul, cu ultima licărire a zâmbetului încă pe buze. Ştii doar: o şarjă, aşa-i? care să-i pună pe goană pe ţărănoii ăştia prin toată, hm, Andaluzia – imitarea lui Letac era perfectă şi câtuşi de puţin răuvoitoare, iar acum fu rândul lui Frédéric să surâdă. Apoi, cu sabia tot în mână, încuviinţă din cap.

— Da, se strădui el să răspundă pe tonul acela nepăsător pe care îl credea cel mai potrivit pentru un husar aflat în preajma unei bătălii ce îl putea costa viaţa. Pare-se că în sfârşit lucrurile devin mai serioase.

— Cel puţin aşa se zvoneşte.

— Să sperăm că de data asta zvonurile nu mint.

De Bourmont se ridică alene şi rămase aşezat pe pat. Coada blondă de la ceafă şi cele două laterale, care îi cădeau de la tâmple până pe umeri conform celei mai vechi şi mai nobile tradiţii a corpuluide husari, erau impecabil împletite; dolmanul întredeschis – tunica albastră, scurtă şi ajustată a Regimentului 4 – lăsa să se vadă cămaşa de o albeaţă imaculată; sub pantalonii ungureşti de călărie – tot albastru-indigo – mulaţi pe picior, doi pinteni strălucitori erau prinşi de cizmele negre din piele de viţel, bine lustruite. Un aspect atât de corect era deosebit de meritoriu sub pânza groasă a cortului aceluia ridicat pe un podiş colbuit din împrejurimile Cordobei.

— Ai ascuţit-o bine? întrebă, arătând cu ţeava pipei spre sabia lui Frédéric.

— Cred şi eu.

De Bourmont zâmbi din nou. Fumul îl obliga să-şi mijească ochii impertinent de albaştri. Frédéric privi chipul prietenului său, pe care flacăra lămpiţei de campanie aducând mai mult a opaiţ arunca umbre tremurătoare. Era un băiat chipeş, ale cărui ţinută şi nonşalanţă trădau de îndată originea aristocratică. Trăgându-se dintr-o ilustră familie din sudul Franţei, genitorul său avusese suficientă glagorie în cap ca să se transforme în cetăţeanul Bourmont imediat ce primii *sans-culottes* începuseră să se uite ponciş la el. Oportuna descotorosire de anumite pământuri şi odoare, o la fel de bine-venită profesiune de credinţă anti- regalistă, precum şi subtile, dar solide legături de amiciţie cu cei mai notorii descăpăţânători ai epocii îi permiseseră să evite cu multă îndemânare furtuna abătută asupra Franţei, asistând cu trupul întreg şi cu patrimoniul doar parţial ştirbit la ascensiunea implacabilă a veneticului corsican, acesta din urmă fiind, desigur, un subiect rezervat numai discretelor conversaţii nocturne din aşternut dintre domnul şi doamna De Bourmont.

Michel de Bourmont-fiul era, prin urmare, ceea ce înainte de 1789 şi chiar şi acum, de câţiva ani încoace, putea fi numit, fără un risc excesiv pentru cel interesat, un tânăr de familie bună. Îmbrăţişase cariera armelor la o vârstă fragedă, cu punga plină, aducând în acel torent de fanfaronadă şi vulgaritate care era armata napoleoniană un anumit stil ce, graţie calităţilor lui personale, generozităţii sale şi unui simţ special alrelaţiilor sociale, nu numai că era departe de a-i agasa pe semeni şi pe superiori, ci ajunsese să fie considerat în cadrul regimentului de bonton şi demn de a fi imitat. Era tânăr – abia împlinise douăzeci de ani, în Spania –, simpatic, arăta bine şi îşi dovedise vitejia. Toate acestea îi permiseseră lui Michel de Bourmont să-şi reia fără prea mari suspiciuni din partea celor din jur particula de nobleţe, acel *de* pe care tatăl său îl uitase atât de oportun în funestele zile ale tumultului revoluţionar. Pe de altă parte, avansarea lui la gradul de locotenent era un lucru deja stabilit, şi lipseau doar câteva săptămâni ca să devină şi efectiv.

Pentru Frédéric Glüntz, tânăr sublocotenent hrănit cu toate măreţele visuri de glorie pe care le putea adăposti o minte de nouăsprezece ani, colonelul Letac era ceea ce i-ar fi plăcut să devină, pe când Michel de Bourmont era ceea ce i-ar fi plăcut să fie, incarnarea unui rang personal şi social pe care nu avea să-l atingă niciodată, chiar dacă în viitor ar fi ajuns un om bogat. Nici măcar Letac, care în douăzeci de ani de campaniidure dobândise tot ce îşi putea dori un soldat loial şi ambiţios şi era pe punctul să devină general al Imperiului, nu avea să posede vreodată aerul acela distins dat de naşterea într-o familie bună, stilul specific celui care, aşa cum se exprima însuşi colonelul, „a făcut pipi de mic copil, ştiţi dumneavoastră, pe

covoare persane autentice...” De Bourmont avea toate aceste atuuri fără a se împăuna prea mult cu ele – să nu se împăuneze chiar deloc nu i-ar fi stat bine unui ofiţer de husari, corpul cel mai elitist, mai ostentativ şi mai fanfaron din toată cavaleria uşoară a Împăratului. De aceea, sublocotenentul FrédéricGlüntz, fiul unui simplu burghez, îl admira.

Între cei doi tineri, repartizaţi ca sublocotenenţi în acelaşi escadron, se stabilise o strânsă prietenie, aşa cum obişnuiesc să se petreacă aceste lucruri la vârsta lor: în mod imperceptibil, pornind de la o simpatie reciprocă izvorând mai mult din instinct decât din motive raţionale. Neîndoios, faptul de a împărţi acelaşi cort de campanie contribuise la strângerea legăturilor dintre ei; o lunăîntreagă de înfruntare umăr lângă umăr a asprimilor vieţii militare îi unea mult pe oameni, mai cu seamă dacă între ei exista şi o mare afinitate în privinţa gusturilor şi visurilor de tinereţe. Îşi făcuseră confidenţe discrete, iar intimitatea lor crescuse până într-atât încât ajunseseră să se tutuiască, trăsătură semnificativă pentru genul de relaţie ce îi unea, ţinând seama că între ofiţerii Regimentului 4 Husari formula de politeţe „dumneavoastră” era considerată ca absolut obligatorie în orice fel de conversaţie.

O întâmplare dramatică marcase momentul în care prietenia dintre FrédéricGlüntz şi Michel de Bourmont se consolidase. Se petrecuse când regimentul era încartiruit la Córdoba, pregătindu-se pentru viitoarele operaţiuni. Cei doi sublocotenenţi, aflaţi în afara serviciului, plecaseră seara târziu să bată străduţele oraşului. Plimbarea era plăcută, temperatura agreabilă, şi se opriseră de mai multe ori din drum ca să ciocnească nişte stacane de vin spaniol. Trecând prin faţa unei case, zăriră întreacăt, prin geamul luminat, o fată frumoasă, şi amândoi zăboviră câtva timp dinaintea grilajului, sperând s-o mai vadă o dată. Dar viziunea nu se mai repetă, şi atunci, decepţionaţi, hotărâră să intre într-o cârciumă, pentru ca vinul andaluz să şteargă amintirea frumoasei necunoscute. Trecând pragul, se pomeniră salutaţi cu mare zarvă de şase-şapte ofiţeri francezi, printre care se aflau şi doi din Regimentul 4 Husari. Invitaţi să se alăture grupului, acceptară cu dragă inimă.

Cheful se prelungi, cu conversaţii însufleţite, stropite din belşug de urcioarele şi cănile pe care un cârciumar taciturn, cu o mutră neprietenoasă, le aducea neîntrerupt. Petrecură vreo două ore plăcute, până când un locotenent de vânători călare pe nume Fucken, cu coatele proptite pe masa pătată de vin, exprimă unele critici referitoare la fidelitatea faţă de Împărat a anumitor descendenţi ai vechii aristocraţii, fidelitate pe care Fucken o considera foarte discutabilă.

— Sunt convins, zise, că, dacă regaliştii ar reuşi să pună pe picioare oarmată adevărată şi ar trebui să ne înfruntăm cu ei într-o campanie, unii dintre cei care-s cu noi acum ar trece frumuşel la inamic. Ăştia au floarea de crin în sânge.

Faptul că acel comentariu fusese rostit într-o atmosferă saturată de vapori de alcool şi fum de pipă şi de ţigară nu-i justifica impertinenţa. Toţi cei de faţă, inclusiv Frédéric, se uitară la Michel de Bourmont, iar acesta se crezu obligat să se considere direct vizat. Rânji cu caracteristicul lui râs de lup, însă privirea pe care i-o aruncă imprudentului, îngheţată ca un sloi, arăta limpede că nu exista nici urmă de umor în gestul său.

— Domnule locotenent Fucken, zise cu cea mai mare seninătate, în tăcerea încordată ce se aşternuse în jurul mesei. Deduc că remarcile dumneavoastră deplasate se referă la o anumită clasă socială, din care mă mândresc că fac parte... M-am înşelat cumva?

Fucken, un tip din Lorena cu păr creţ şi ochi negri care îl făceau să semene oarecum cu Murat, clipi încurcat. Era conştient de gafa lui, însă erau de faţăprea mulţi ofiţeri; nu mai putea da înapoi.

— Dacă se simte cineva cu musca pe căciulă, asta nu-i treaba mea, răspunse, împingându-şi bărbia înainte.

Toţi cei de faţă se priviră în tăcere, ştiind că urma inevitabilul. Nu le mai rămânea decât să urmărească cu maximă atenţie ritualul care, cu siguranţă, avea să înceapă neîntârziat. Chipurile le erau grave şi interesate, încordate să nu piardă nici cel mai mic amănunt al conversaţiei. Toţi înregistrau vorbele şi gesturile care, când totul se va fi sfârşit, aveau să le îngăduie să le povestească tuturor camarazilor desfăşurarea faptelor.

Frédéric, care se afla pentru întâia oară într-o asemenea situaţie, era surprins şi stingherit, pentru că lipsa lui totală de experienţă în domeniu nu îl împiedica să capteze semnificaţia dramaticei scene şi consecinţele ei. Se uită la prietenul său De Bourmont, văzându-l cum lasă cana pe masă cu o încetineală voită. Un căpitan, ofiţerul cel mai în vârstă dintre cei prezenţi, murmură un foarte puţin convingător „domnilor, sănu ne pierdem cu firea", încercând să dreagă lucrurile, însă nimeni nu încuviinţă, nici nu făcu caz de spusele lui. Căpitanul ridică din umeri; şi asta făcea parte din ritual.

De Bourmont scoase o batistă din mâneca dolmanului, îşi şterse cu grijă buzele şi se ridică în picioare.

— Obişnuiesc să discut remarcile deplasate cu sabia în mână, zise, păstrându-şi zâmbetul îngheţat. Deşi nu avem acelaşi grad, sper ca, în cinstea uniformei pe care amândoi o purtăm, să fiţi dispus să-mi daţi satisfacţia de a discuta pe această temă.

Fucken rămăsese aşezat, privindu-şi fix adversarul. Văzându-l că nu răspunde, De Bourmont se sprijini cu o mână pe masă.

— Sunt la curent, urmă el pe acelaşi ton, că uzanţele nu îngăduie ca în tipul acesta de chestiuni doi ofiţeri de grade diferite să se înfrunte cu arma în mână în probleme personale... Totuşi, întrucât avansarea mea la gradul de locotenent e deja aprobată şi va fi efectivă în câteva săptămâni, am încredinţarea că aspectelepur formale sunt astfel respectate. Am putea aştepta până la primirea noului meu grad; numai că, domnule locotenent Fucken, peste câteva zile regimentele noastre vor intra în campanie. M-ar supăra peste măsură să mi-o ia cineva înainte omorându-vă.

Ultimele cuvinte rostite de De Bourmont nu puteau fi nicicum trecute cu vederea, iar cei prezenţi le admirară în tăcere oportunitatea, care nu-i mai lăsa lui Fucken, ca ofiţer şi bărbat de onoare ce era, altă ieşire decât duelul.

Fucken se ridică şi el de pe scaun.

— Când doriţi, răspunse cu fermitate.

— Chiar acum, vă rog.

Frédéric slobozi tot aerul reţinut în plămâni şi se ridică, buimăcit, odată cu ceilalţi. De Bourmont se întorsese spre el şi îl privea cu o gravitate neobişnuită.

— Domnule sublocotenent Glüntz... Sunteţi atât de amabil să fiţi unul dintre martorii mei?

Frédéric se bâlbâi într-un grăbit răspuns afirmativ, simţind cum roşeşte. De Bourmont alese încă un martor: unalt husar, locotenent în Escadronul 2. La rândul lui, Fucken îi alese pe căpitanul mai vârstnic şi pe un locotenent din propriul său regiment. Cei patru – mai bine zis cei trei, cu aprobarea tacită a lui Frédéric – se îndepărtară câteva momente ca să discute forma şi locul înfruntării, pe când cei doi oponenţi rămaseră tăcuţi, înconjuraţi de prieteni şi camarazi, evitând să se privească altcum decât cu arma în mână.

Hotărâră ca duelul să aibă loc cu sabia, iar căpitanul, martorul lui Fucken, se oferi solemn să le indice un loc potrivit şi ferit de priviri inoportune, unde afacerea putea să se încheie cu discreţia de rigoare. Era vorba de grădina unei case părăsite de la periferia oraşului; se îndreptară cu toţii într-acolo, cu gravitatea impusă de împrejurări, luând cu ei două lămpi cu petrol de la cârciumă.

Noaptea continua să fie caldă şi cerul era spuzit de stele ce înconjurau o lună ascuţită ca un jungher. Odată ajunşi în grădină, pregătirile fură rapide. Ambii luptători rămaseră în cămaşă, pătrunseră în cercul luminat de lămpi şi dupăcâteva clipe se atacau deja cu lovituri de sabie.

Fucken era curajos. Se arunca înainte, riscând mult, dorind să-şi rănească adversarul la cap sau la braţe. De Bourmont se duela calm, aproape în

defensivă, studiindu-şi oponentul şi demonstrând că profitase de lecţiile unui admirabil maestru de scrimă. Cămăşile celor doi erau deja îmbibate de sudoare, când Fucken fu rănit în timp ce ataca şi se dădu înapoi câţiva paşi, înjurând printre dinţi şi privind firicelul de sânge ce-i curgea pe braţul stâng. De Bourmont se opri şi lăsă sabia în jos.

— Sunteţi rănit, zise cu o politeţe din care nu răzbătea niciun pic de satisfacţie. Vă simţiţi bine?

Fucken era orbit de mânie.

— Perfect! Să continuăm!

De Bourmont schiţă un uşor salut din cap, pară în cvartă asaltul sălbatic îndreptat împotriva lui şi răspunse cu trei lovituri de sabie date una după alta, iuţi ca trei fulgere. Ultima îl atinse pe Fucken în partea stângă a pieptului, fără a-i străpunge coastele, dar deschizându-o rană. Fucken păli, lăsă să-i cadă sabia din mână şi rămase uitându-se ţintă la De Bourmont cu ochi tulburi.

— Cred că e suficient, zise acesta, trecându-şi sabia în mâna stângă. În ce mă priveşte, declar că am primit satisfacţie.

Fucken continua să-l privească, strângând din dinţi, cu o mână peste rană, făcând eforturi vizibile să se ţină pe picioare.

— E drept aşa, răspunse cu voce pierită.

De Bourmont îşi vârî sabia în teacă şi îl salută cu cea mai desăvârşită politeţe.

— A fost o onoare să lupt cu dumneavoastră, domnule locotenent Fucken. Fără îndoială, vă stau la dispoziţie dacă, după ce vă veţi vindeca, veţi dori să continuăm această discuţie.

Rănitul negă din cap.

— Nu va fi necesar, zise. Lupta a fost cinstită.

Toţi cei prezenţi se declarară de acord şi chestiunea fu considerată închisă. Rana locotenentului de vânători călare se tămădui în zece zile, iar prietenii comuni povesteau între timp că, atuncicând venea vorba de duel, Fucken le dădea tuturor asigurări că avusese onoarea să se bată cu cineva care, în orice moment, se dovedea un adevărat ofiţer şi cavaler.

Incidentul deveni numaidecât principalul subiect de bârfă în toate reuniunile ofiţerilor garnizoanei din Córdoba, adăugându-se anecdoticii celor două regimente cărora le aparţineau eroii lui. Trebuind să ia atitudine, colonelul Letac, şeful Regimentului 4 Husari, îl convocă pe De Bourmont şi îl probozi cu o diatribă furtunoasă, de pe urma căreia tânărul se alese cu douăzeci de zile de arest la domiciliu. Mai târziu, comentând întâmplarea cu adjutantul său, comandantul Hulot, Letac se simţi dator să expună între patru ochi ce gândea cu adevărat despre cazul acela.

— La naiba, Hulot, mă încântă, hm, mutra pe care trebuie s-o fi făcut bătrânul Dupuy, ştii dumneata, constipatul ăla de colonel de vânători de munte, drace, două găuri în pielea unuia din puişorii lui, ăă, mi s-a spus c-a fost o lovitură grozavă, excelentă şi tot restul,aşa cred, treaba e ca regimentul să se facă, hm, respectat, un husar e un husar, pe Belzebut, nu-i tot aia c-un vânător, ce naiba, mai există şi derogări de la ordine, sigur că n-avem voie, însă, ăă, onoarea şi alte chestii, ştii doar... Şi ne pomenim că tânărul ăsta, Bourmont, de familie bună, e un duelist înveterat, mă rog, călit şi tot restul, ăă, m-am năpustit eu cu gura pe el şi nici n-a clipit, stofă, are stofă şi chestii de-astea, l-am potcovit cu douăzeci de zile, n-a crâcnit, impasibil la suprafaţă şi hlizindu-se pe dinăuntru, pramatia, că până şi ultimul furier ştie că intrăm în luptă în mai puţin de-o săptămână, ştii dumneata, însă trebuie să păstrăm aparenţele, pură formalitate şi, hm, alte chestii. Dar să nu scoţi o vorbă despre asta, Hulot, încredere oarbă şi tot restul.

Nici nu mai trebuie să spunem că, de cum a ieşit pe uşă, comandantul Hulot a împărtăşit confidenţa colonelului, cu o fidelitate rezonabilă în privinţa formei şi a conţinutului, tuturor ofiţerilor care i-au ieşit în cale.

Cât despre arestul de douăzeci de zile rezervat sublocotenentului De Bourmont,pedeapsa i-a fost substanţial redusă din motive de serviciu. Letac îi aplicase sancţiunea într-o luni; or, joi de dimineaţă Regimentul 4 Husari părăsea Córdoba.

•

De atunci trecuseră paisprezece zile, şi treburi mai importante acaparau acum atenţia regimentului. FrédéricGlüntz lăsă sabia din mână şi se uită la amicul lui. De câtva timp, o întrebare nerostită îi ardea buzele.

— Michel... Ce simţi?

— Poftim?

Frédéric zâmbi timid. Parcă se scuza că se vede nevoit să pună o întrebare intimă.

— Aş dori să ştiu ce simţi când loveşti pe cineva cu sabia... Un duşman, vreau să spun. Când trebuie să-l omori, când îl spinteci cu mâna ta.

Rictusul de lup crispă buzele lui Michel de Bourmont.

— Nu simţi nimic, răspunse cu o desăvârşită naturaleţe. E ca şi cum lumea întreagă s-ar goli în jurul tău... Mintea şi inima lucrează singure, într-o grabănebună, străduindu-se să aplice lovitura potrivită la locul potrivit... Nu tu, ci instinctul tău îţi conduce mâna.

— Şi-atunci adversarul ce e?

De Bourmont ridică din umeri cu dispreţ.

— Adversarul nu-i decât o altă sabie, ce vâjâie prin aer vrând să-ţi ia capul şi pe care trebuie s-o eviţi fiind mai abil, mai rapid şi mai precis.

— Erai la Madrid când au izbucnit luptele din mai...

— Da. Însă acela nu era un adversar – acum în glasul lui De Bourmont răbufnea dispreţul.Era o gloată informă, pe care am pus-o la punct cu lovituri de sabie şi căreia i-am împuşcat apoi căpeteniile.

— Te-ai bătut şi în duel, cu Fucken.

De Bourmont făcu un gest evaziv.

— Un duel e un duel, zise de parcă tocmai stabilise ceva evident, ce nu se putea explica altcum. Un duel e o afacere între domni, urmând nişte reguli clare şi soluţionată într-o formă onorabilă pentru cei implicaţi.

— Dar în noaptea aceea, la Córdoba...

— În noaptea aceea, la Córdoba, locotenentul Fucken nu era un inamic.

Frédéric râse, incredul.

— Nu? Şi-atunci ce era? Doar v-aţi înfruntat cu teribile lovituri de sabie, iar el s-a ales cu ditamai rana.

— Normal. Că doar de aia am ieşit amândoi afară în noapte, dragul meu. Ca să ne batem.

— Şi vrei să spui că Fucken nu era un inamic?

De Bourmont negă din cap cu hotărâre, trăgând lung din pipă.

— Nu, zise după alte câteva clipe. Era un adversar; un inamic e altceva.

— De exemplu?

— De exemplu, spaniolul. Acesta, da, e inamicul.

Frédéric clătină din cap, surprins.

— E ciudat, Michel. Ai zis „spaniolul”... Înseamnă că te referi la toată ţara asta. Mă înşel?

Chipul lui Michel de Bourmont se înnegurase. Rămase câtva timp tăcut.

— Ceva mai înainte ai pomenit de răscoala din mai, de la Madrid, zise în sfârşit, cu gravitate. Gloata aceeafanatică, urlând pe străzi, avea ceva sinistru ce-ţi îngheţa sângele în vine, poţi să mă crezi. Trebuie să fi fost acolo ca să înţelegi ce vreau să zic... Îţi aminteşti de Juniac spintecat, cu maţele revărsate, atârnând de un copac? Nu ţi s-a spus încă nimic de puţurile otrăvite, de camarazii noştri asasinaţi în somn, de ambuscadele partizanilor, acei *guerrilleros* care nu ştiu ce-i aia mila?... Ascultă bine ce-ţi spun: aici, până şi câinii, păsările, soarele şi pietrele ne sunt duşmani.

Frédéric se uită la flacăra lămpiţei, încercând să-şi imagineze chipurile duşmanului în oamenii tuciurii şi murdari care, în tăcere, îi priveau trecând din casele lor văruite ce reverberau sub toridul soare andaluz. Majoritatea erau femei, bătrâni şi copii. Bărbaţii în putere fugiseră în munţi, prin imensele plantaţii de măslini ce se căţărau pe povârnişul colinelor.

Comandantul Berret, şeful escadronului, îi descrisese bine în faţa cadavrului lui Juniac:

— Nu-s decât nişte fiare. Şi-i vom vâna ca atare, ca pe sălbăticiunile din hăţişuri, fără milă. O să spânzurăm câte unspaniol de fiecare copac al ţării ăsteia blestemate. Jur.

Frédéric nu avusese încă prilejul să se înfrunte cu trupele rebele spaniole, nici măcar cu una dintre bandele înarmate care se autointitulau *guerrilleros*. Însă ocazia n-avea cum să mai întârzie. Chiar în momentele acelea, unităţi ale armatei răsculate şi bande de ţărani se concentrau ca să se opună celor opt mii de soldaţi francezi care, sub comanda generalului Darnand, aveau misiunea să cureţe regiunea de elementele ostile, asigurând comunicaţiile între Jaén şi Córdoba.

Nu era tocmai genul de război pe care şi-l închipuise sublocotenentul Frédéric Glüntz, dar, fără îndoială, tot de un război era vorba. Felul de a-l purta era, poate, extrem de murdar, însă n-aveai de ales. Imaginile răzvrătiţilor spânzuraţi de trupele avangardei, martori muţi, orbi şi nemişcaţi, cu limba scoasă şi ochii ieşiţi din orbite, trupuri goale, negre, asaltate de roiuri de muşte, deveniseră ceva obişnuit la trecerea trupelor Împăratului. Chiar şi colonelului Letac îiomorâseră cel mai bun cal când intrase într-un sătuc numit Cecina: un singur foc de flintă, şi superba iapă se prăbuşise deodată, trebuind să fie sacrificată. Nu l-au putut găsi pe agresor, aşa că Letac, furios din cauza incidentului – „E intolerabil, domnii mei, o iapă excelentă, nu? Laşitate respingătoare şi, hm, tot restul" –, ordonă cuvenitele represalii:

— Ştiţi dumneavoastră, ia atârnaţi-mi unul din nenorociţii ăştia, fir-ar, care niciodată nu ştiu nimic, nici n-au văzut nimic, ăă, o lecţie exemplară, preotul, desigur, ăştia-s ca pecinginea pe-aici, domnii mei, unul care n-o să mai predice de-acum răzvrătirea din amvon...

Îl aduseră pe preot, un tip trecut de cincizeci de ani, scund şi robust, cu tonsura lăţită de chelie, prost bărbierit şi vârât într-o sutană prea scurtă şi plină de pete despre care, fără să ştie prea bine de ce, luteranul Frédéric bănui că se datorau vinului de împărtăşanie. Nu avu loc niciun interogatoriu, nu se rosti vreun cuvânt; un ordin de-al lui Letac devenea automat o sentinţă. Legară ofunie de cânepă de barele groase ale balconului Primăriei. Preotul îi privea, mărunţel şi măsliniu, dintre doi husari cărora abia dacă le ajungea la umeri, cu fruntea brobonită de sudoare şi cu buzele strânse, cu ochii febrili aţintiţi în sfârşit la funia ce-i era destinată. Satul părea pustiu; nu era ţipenie de om pe uliţă, dar în spatele obloanelor întredeschise se ghicea prezenţa îngrozită a localnicilor.

Când îi puseră laţul de gât, cu doar câteva clipe înainte ca husarii spătoşi de lângă el să tragă de celălalt capăt al funiei, preotul murmură printre dinţi un „fiii lui Satan” perfect auzit de toţi, deşi abia îşi mişcase buzele. Apoi scuipă spre Letac, care călărea un alt cal, şi se lăsă spânzurat fără să mai scoată o vorbă. Iar când ultimii soldaţi părăsiră satul – Frédéric comanda în ziua aceea un pluton din ariergardă –, câteva bătrâne îmbrăcate în negru traversară încet piaţa ca să îngenuncheze şi să se roage la picioarele preotului.

Patru zile mai târziu, la o cotitură a drumului, o patrulă dădu peste cadavrul unui curier. Era vorba de un sublocotenentde husari din Escadronul 2, un tânăr înalt şi melancolic pe care Frédéric îl cunoştea fiindcă făcuseră împreună călătoria de la Burgos la Aranjuez, unde se prezentaseră la regiment. Juniac, căci aşa îl chema pe nefericit, era complet gol, legat de picioare de un copac, cu capul la două palme de sol. Îi spintecaseră burta, şi intestinele, negre de muşte, atârnau hidos. Satul cel mai apropiat se numea Pozocabrera şi era pustiu; locuitorii lui fugiseră, luând cu ei până şi ultimul bob de grâu. Letac ordonă să fie ras de pe faţa pământului, iar Regimentul 4 Husari îşi continuă marşul.

Aşa era războiul din Spania, şi Frédéric înţelesese asta foarte curând: „Niciodată să nu călăriţi singuri, să nu vă depărtaţi de camarazi, să nu înaintaţi fără precauţii prin locuri împădurite sau necunoscute, să nu primiţi alimente sau apă din partea localnicilor dacă ei nu le-au gustat înainte în faţa voastră, să nu ezitaţi să-i căsăpiţi nemilos pe nemernicii ăştia de câini împuţiţi...” Toţi erau însă convinşi, ca şi Frédéric de altfel, căsituaţia asta nu avea să dăinuiască la nesfârşit. Duritatea şi potopul de pedepse exemplare urmau să-şi atingă scopul mai devreme sau mai târziu, impunând normalitatea. Totul era să spânzuri şi să tragi cât mai mult în prostimea fanatică, terminând odată cu pacificarea Spaniei, pentru a te putea dedica adevăratelor isprăvi vitejeşti. Umbla zvonul că englezii pregăteau o importantă debarcare în Peninsulă, iar aceştia chiar că erau un inamic cu care să te măsori de la egal la egal în impresionante şarje de cavalerie, în mişcarea marilor unităţi, în bătălii strălucite, purtând nume glorioase, ce aveau să figureze în cărţile de istorie şi care însemnau pentru Frédéric tot atâtea trepte spre onoare şi faimă, atât de deosebite de campania aceea în care aproape că nu-ţi vedeai duşmanul la faţă. Oricum, dacă previziunile se confirmau, mâine putea fi prima dintre zilele de pomină. Cele două divizii ale generalului Darnand aveau să se confrunte cu o armată organizată după reguli, grosul ei fiind constituit din unităţi încadrate cum scrie la carte. Pestecâteva ore, sublocotenentul Glüntz din Strasbourg urma să primească botezul focului şi al sângelui.

De Bourmont îşi golea cu mare grijă pipa, încruntându-se puţin din cauza concentrării. Ecoul îndepărtat al unui tunet răzbătu dinspre nord prin pânza groasă a cortului.

— Sper să nu plouă mâine, comentă Frédéric, cu o urmă de îngrijorare în glas.

Pentru cavalerie, ploaia însemna nu numai noroi, ci şi escadroane manevrând cu greutate. Un moment, avu viziunea neliniştitoare a unor cai imobilizaţi în noroi.

Amicul său negă din cap.

— Nu cred. Mi s-a spus că în perioada asta a anului în Spania nu prea plouă. Cu puţin noroc, nimic nu te va împiedica să ai parte de şarja ta de cavalerie – zâmbi iar, cu aceeaşi expresie francă de prietenie. Vreau să spun că o să avem, bineînţeles. Amândoi.

Frédéric îi mulţumi în gând pentru acel „amândoi". Era frumoasă prietenia în cortul de campanie, la luminalămpiţei, în preajma unei bătălii. Pe Dumnezeul lui că războiul putea deveni şi el frumos.

— O să râzi, zise încet, conştient că era ora cea mai potrivită pentru confidenţe, dar întotdeauna mi-am închipuit prima mea şarjă sub un soare strălucitor, cu uniformele şi cu săbiile scoase din teacă scăpărând în soare, acoperindu-se de praful iscat de galop...

— „Clipa supremă, când n-ai alţi prieteni decât calul tău, sabia ta şi Dumnezeul tău, în ordinea aceasta", recită De Bourmont, mijindu-şi ochii ca să-şi amintească.

— Cine a scris asta?

— Habar n-am. Adică nu mai ţin minte. Am citit asta cândva, demult, într-o carte din biblioteca tatălui meu.

— De aceea te-ai făcut husar? întrebă Frédéric.

De Bourmont rămase câteva clipe pe gânduri.

— S-ar putea, conchise. Adevărul e că întotdeauna am fost curios să aflu dacă ordinea aceea era cea corectă. La Madrid am hotărât că cel mai bun prieten mi-e sabia.

— Poate că mâine te răzgândeşti şi înclini spre Rostand, calul tău. Sau spre Dumnezeu.

— Poate. Dar tare mi-e teamă că, pus în situaţia de a alege între ei doi, aş prefera să nu mă lase la greu calul. Dar tu?

Frédéric făcu un gest de nehotărâre.

— Adevărul e că încă nu ştiu. Sabia – o arătă cu o mişcare a mâinii, în teaca ei metalică garnisită cu piele neagră – nu poate greşi, iar braţul care o va mânui este bine antrenat. Calul meu Noirot e un animal excelent, care răspunde la presiunea genunchilor mei aproape la fel de bine ca la frâu. Iar

Dumnezeu... Păi, cum să-ţi spun, deşi m-am născut în anul luării Bastiliei, eu am primit o educaţie religioasă. Mai apoi, viaţa militară creează o ambianţă diferită, însă îţi vine greu să renunţi la credinţele ce ţi-au fost insuflate de mic. Oricum, într-o bătălie Dumnezeu este, probabil, mult prea ocupat ca să mai aibă grijă şi de mine. Până şi spaniolii din faţa noastră cred în Dumnezeul lor papistaş şi dogmatic cu mai mult fanatism decât mine,husar al Împăratului, şi se jură pe toţi sfinţii că El e cu ei, nu cu noi, întruchiparea tuturor blestemăţiilor iadului. S-ar putea ca monştrii ăia să i-l fi oferit lui Cristos, ca în sacrificiile păgâne, pe bietul Juniac în timp ce-l goleau de maţe, atârnându-l de picioare de măslinul acela...

— În concluzie? întrebă De Bourmont, pe care amintirea lui Juniac îl posomorâse.

— În concluzie, optez pentru sabia mea şi calul meu.

— Aşa vorbeşte un husar. Lui Letac i-ar plăcea să audă asta.

De Bourmont îşi scoase cizmele şi dolmanul, întinzându-se la loc pe pat. Îşi încrucişă braţele sub ceafă şi închise ochii, fredonând o cançonetă italienească. Frédéric scoase din buzunarul vestonului ceasul de argint, cu iniţialele sale gravate pe capac, pe care tatăl său i-l dăruise în ziua plecării de la Strasbourg la Şcoala Militară. Era unsprezece şi jumătate noaptea. Se sculă alene în picioare, masându-şi şalele, şi anină sabia de curelele fixate pe stâlpul cortului, alături de tocurile de oblânc cu douăpistoale pe care el însuşi le încărcase cu mare atenţie cu vreo două ore în urmă.

— Ies să iau o gură de aer, îi spuse lui De Bourmont.

— Ar trebui să încerci să dormi, îi răspunse prietenul lui, fără să deschidă ochii. Mâine va fi o zi agitată. N-o să ai timp de odihnă.

— Dau o raită să văd ce face Noirot. Mă întorc îndată.

Îşi puse dolmanul pe umeri, dădu la o parte pânza de cort de la intrare şi ieşi afară, respirând briza nopţii. Lumina jăraticului rămas de la focul care arsese mocnit până atunci înroşea chipurile unor soldaţi ce stăteau de vorbă aşezaţi de jur împrejur. Frédéric se uită puţin la ei, apoi se îndreptă spre grajdurile campamentului, de unde se auzea din când în când nechezatul nervos al unui animal.

Oudin, sergentul furajor al escadronului, şi câţiva subofiţeri jucau cărţi sub pânza unui cort deschis pe laturi. Pe masa de lemn se aflau un pachet de cărţi unsuroase, sticle de vin şi câtevapahare. Recunoscându-l pe Frédéric, Oudin şi camarazii lui se ridicară.

— La ordinele dumneavoastră, domnule sublocotenent, zise Oudin, cu faţa lui ciupită de vărsat roşie din pricina vinului. Nimic de raportat la grajduri.

Sergentul era un veteran beţiv şi morocănos, întotdeauna cu capsa pusă, dar care îşi cunoştea caii de parcă el îi fătase. Avea un inel de aur în lobul urechii stângi şi două cozi pe care şi le cănea ca să ascundă firele albe. Uniforma lui, ca a majorităţii husarilor, era încărcată de tot felul de ceaprazuri, brandenburguri, fireturi, găitane, ciucuri din fir, curele şi aurării. Nu se putea spune că gusturile în materie de îmbrăcăminte ale cavaleriei uşoare erau discrete.

— Mă duc să-mi văd calul, îl informă Frédéric.

— Cum poftiţi, domnule, răspunse sergentul, făcând drepţi în faţa băiatului aceluia care era de o vârstă cu mezinul lui de acasă. Doriţi să vă însoţesc?

— Nu-i nevoie. Presupun că Noirot e tot acolo unde l-am lăsat astă-seară.

— Întocmai, domnule sublocotenent, în ţarcul ofiţerilor, lângă zidul ăla scund de piatră.

Frédéric se îndepărtă, urmând mai mult pe ghicite cărarea întunecoasă, iar Oudin se întoarse la cărţile lui de joc, după ce îl privi plecând cu o neîncredere abia disimulată. Îndeobşte nu-i plăcea să vină alţii să-şi bage nasul în domeniul lui; în principiu, de caii neînşeuaţi răspundea el. Şi, slavă Domnului, ştia cum să facă să nu le lipsească nimic şi să ţină acele nobile maşini de război mereu curate şi sătule. Cu nişte ani în urmă, avusese ceva mai mult decât un schimb de cuvinte cu un sergent de cuirasieri care îşi permisese să emită un comentariu dispreţuitor la adresa curăţeniei unui animal dat în grija sa. Cuirasierul se mută la cele veşnice cu fruntea despicată de o lovitură de sabie, şi niciunul dintre cei ce asistaseră la duel nu mai cuteză să caute nod în papură unui cal încredinţat sergentului Oudin.

Noirot era un superb exemplar de şase ani, negru, cu coama şi coada tăiate scurt. Nu era prea înalt, dar avea picioarezdravene şi un piept puternic. Frédéric îl cumpărase la Paris dând iama în pungă, dar un ofiţer de husari merita un cal bun. Şi nu era doar asta; animalul îi putea salva viaţa.

Noirot stătea lângă zidul de piatră care despărţea două parcele de măslini, cu botul vârât într-o traistă cu nutreţ. Simţind prezenţa stăpânului, necheză încet. La lumina focurilor îndepărtate, Frédéric admiră frumosul animal, îi netezi afectuos spinarea bine ţesălată, apoi vârî mâna în traista cu nutreţ ca să-l mângâie pe bot.

Departe, un fulger brăzdă orizontul şi tunetul se făcu auzit curând după aceea, înăbuşit din cauza distanţei. Caii nechezară neliniştiţi şi Frédéric se înfioră, ridicând capul ca să scruteze cerul pe care norii îl mânjiseră în negru de tuş. O patrulă de cercetaşi trecu pe lângă zidul scund; oamenii călăreau aplecaţi peste gâtul cailor, ca nişte umbre tăcute defilând prin noapte. Frédéric se mai uită o dată lung la cer, gândindu-se la ploaie, la locotenentul

Juniac ce atârna cu capul în jos de măslinul lui, la chipurileîntunecate şi crude ale ţăranilor şi, pentru întâia oară în viaţa lui, simţi în gură gustul fricii.

Mângâie coama lui Noirot, lipindu-şi fruntea de nobilul cap al calului.

— Mâine să ai grijă de mine, bătrâne.

•

Michel de Bourmont nu adormise încă; îşi înălţă capul când Frédéric intră în cort.

— Totul e în regulă?

— Este. Am dat o raită pe la cai; Oudin îi îngrijeşte ca pentru o trecere în revistă.

— Sergentul ăsta îşi cunoaşte meseria – De Bourmont vizitase şi el grajdurile cu vreo două ore înaintea lui Frédéric. Vrei să te culci acum, sau preferi un coniac?

— Credeam c-o să te găsesc deja dormind.

— Vine şi asta. Dar înainte mi-ar prinde bine un coniac.

Frédéric săltă capacul cufărului prietenului său şi scoase de acolo o sticluţă plată îmbrăcată în piele cu lucrătură în relief; turnă licoarea în două păhărele de metal.

— A mai rămas ceva? întrebă De Bourmont privindu-şi păhărelul.

— Cam două înghiţituri bune.

— Să le păstrăm pentru mâine. Nu ştiu dacă Franchot va mai avea timp să ne ia raţiile dis-de-dimineaţă înainte de plecare.

Ciocniră metalul păhărelelor şi băură; Frédéric încet, De Bourmont dând totul de duşcă într-o clipită. Ca un autentic husar.

— Cred c-o să plouă, zise Frédéric după încă un moment.

Nimeni n-ar fi sesizat în glasul lui nici cea mai mică urmă de îngrijorare; se mulţumea să emită cu voce tare un gând. Cu toate acestea, îşi regretă imediat spusele, chiar înainte de a le fi terminat. Dar De Bourmont, simţindu-i stingherеala, îi sări numaidecât în ajutor.

— Ştii ceva? comentă el pe un ton cât se poate de jovial. Chiar înainte de a te întoarce m-am gândit şi eu la asta, şi trebuie să-ţi spun că m-a preocupat chestiunea, adică noroiul şi toate complicaţiile. Numai că ploaia are şi părţile ei bune; ghiulelele se înfundă în pământulmoale, iar efectul mitraliilor scade considerabil. Pe deasupra, dacă manevrele cavaleriei noastre vor fi întrucâtva îngreuiate, la fel li se va întâmpla şi lor... Oricum, ca să lichidăm chestiunea, află că în perioada asta a anului, dacă plouă, n-or să cadă nici patru picături.

Frédéric îşi termină coniacul. Nu-i plăcea, însă husarul bea coniac şi înjura. Iar a bea era mai uşor pentru el decât a înjura şi a blestema.

— Nu mă îngrijorează ploaia ca pericol în sine, explică el cu sinceritate. E totuna să mori în noroi sau pe pământ uscat, iar senzaţiile fiecărui om în preajma morţii sunt ceva personal şi rezervat, intim, care nu-l afectează decât pe el. Asta, desigur, doar în caz că nu şi le exteriorizează, pentru că altminteri ele încep să semene a laşitate.

— Cuvânt pe care, domnul meu, zise De Bourmont imitând printr-o strâmbătură încruntarea severă a colonelului Letac, nu-l pronunţă, ăă, niciodată, aşa-i? un, hm, husar.

— Exact. Aşa că ne lipsim de el. Unui husar nu-i este teamă; sau, dacă îi este,atunci trebuie să fie o treabă care-l priveşte numai pe el, preciză Frédéric, urmându-şi gândul. Dar cum rămâne cu teama cealaltă, legitimă, că norocul n-o să-i surâdă şi n-o să-i ofere destulă glorie, destulă onoare într-o bătălie?

— Ah! exclamă De Bourmont, ridicând mâinile cu palmele deschise. Asta-i o teamă pe care o respect!

— Păi despre asta-i vorba, conchise Frédéric, vehement. Eu, ţi-o mărturisesc fără să roşesc, mă tem ca nu cumva ploaia sau orice alt incident blestemat să amâne înfruntarea ori să mă împiedice să iau parte la ea. Cred... Cred că un bărbat ca tine, sau ca mine, nu se justifică, nu-şi găseşte raţiunea de a fi decât galopând cu un pistol într-o mână şi cu sabia în cealaltă, scoţând strigătul de luptă în numele Împăratului... De asemenea, şi poate c-ar trebui să mă ruşinez puţin din cauza asta – adăugă pe un ton mai coborât –, mă tem... Bun, poate nu-i ăsta cuvântul potrivit. Mă preocupă ideea de-a fi ajuns până aici ca să cad în mod obscur, lipsit de glorie, asasinat pe-un drumeag izolat de o gloată deţărănoi, ca bietul Juniac, în loc să mi se întâmple asta în timp ce călăresc în spatele acvilei regimentului, sub cerul liber şi înconjurat de camarazi, dintr-o cinstită lovitură de sabie sau dintr-un glonţ în piept, drept şi din faţă, cu pintenii puşi şi cu arma-n mână, cu gura plină de sânge, aşa cum mor bărbaţii.

De Bourmont încuviinţă uşor din cap, cu ochii lui albaştri înceţoşaţi de amintirea lui Juniac. Era foarte palid.

— Da, mărturisi răguşit, vorbindu-şi mai mult sieşi. Şi eu mă tem de asta.

Amândoi rămaseră un timp tăcuţi, cufundaţi în propriile gânduri. În cele din urmă, De Bourmont îşi încreţi nasul şi apucă sticluţa cu coniac.

— La dracu'! exclamă cu o însufleţire exagerată. Hai să bem şi ultimele două înghiţituri, camarade, că mâine Dumnezeu sau Intendenţa ne-or aproviziona la loc.

Scoaseră din nou un clinchet pahărelele de metal, dar mintea lui Frédéric hoinărea departe, în oraşu-i natal, lângă patul în care, cu şase ani în urmă, agonizase bunicul lui dinspre tată. Deşi eraîncă destul de mic, Frédéric

percepuse limpede cele mai mici detalii ale dramei familiale: casa întunecoasă cu obloanele trase, femeile care plângeau în salon, ochii înroşiţi ai tatălui său, în redingotă de culoare închisă şi cu o expresie gravă pe chipu-i rumen de negustor cinstit şi prosper. Bunicul era în dormitorul lui, ridicat puţin pe pernele mari, cu mâinile-i descărnate, lipsite de-acum de orice vlagă, zăcând peste pătură. Boala îi redusese faţa la o mască gălbuie de oase şi piele din care ieşea nasul acvilin, ce părea extrem de lung şi de fin.

„Nu mai vrea să trăiască. Nu mai vrea..." Cuvintele acelea, mai degrabă un şuşotit surprins de tânărul Frédéric pe buzele mamei lui, îl impresionaseră. Bătrânul Glüntz, negustor din Strasbourg, se retrăsese din afaceri de mai bine de zece ani, după ce lăsase toate frâiele conducerii în mâinile fiului său. O boală a articulaţiilor se înstăpânise pe el, doborându-l la pat, consumându-l încet şi sigur, fără speranţă de vindecare şi fără mângâierea unei morţi rapide şi nedureroase. Sfârşitul se apropia, negreşit,dar foarte lent. Şi într-o zi bunicul s-a săturat de aşteptare, refuzând din acel moment orice hrană, izolându-se de restul familiei, nemairostind niciun cuvânt şi nemaifăcând nicio mişcare, pregătit să primească senin moartea, care se lăsa atât de mult rugată. Iar în ultimele zile ale vieţii lui, în dormitorul învăluit în umbre, bătrânul Glüntz nu arăta în faţa durerii şi suferinţei fiului, nurorii, nepotului şi tuturor rudelor decât o calmă şi tăcută indiferenţă. Ciclul vieţii sale, tot ce aşteptase şi primise de la lume, se încheiase. Iar foarte tânărul Frédéric, cu intuiţia lui infantilă, pricepuse că bunicul abandonase lupta pentru viaţă pentru că nu mai avea nimic de aşteptat de la ea; îi ieşea în întâmpinare morţii cu pasivitatea şi abandonul omului care trecuse peste zidul dincolo de care rămân vitalitatea şi dorinţa de a lupta pentru existenţă. Şi, privind cu o teamă plină de respect, din pragul dormitorului, figura nemişcată a bunicului, FrédéricGlüntz se întrebase atunci în treacăt dacă nu cumva în ea şi în ce reprezenta ea nu adăsta principiul maximei înţelepciuni.

Nu era preocupat de comportamentul lui în bătălia ce se anunţa pentru ziua următoare, se gândi el, poate pentru a suta oară. Era pregătit pentru orice, inclusiv pentru cazul în care, aşa cum povestea vechea saga scandinavă pe care îi plăcea atât de mult s-o citească atunci când era mic, walkiriile aveau să-l cinstească în timpul luptei cu sărutul pe frunte dat vitejilor ce trebuiau să moară. Avea să fie demn de uniforma pe care-o purta. Iar când se va întoarce la Strasbourg, tatăl lui, Walter Glüntz, va avea cele mai îndreptăţite motive să se mândrească cu el.

De Bourmont se tolănise din nou pe pat, şi de data asta dormea adânc. Frédéric îşi scoase cizmele şi îl imită, lăsând lămpiţa aprinsă. Se chinui să adoarmă, iar când reuşi, în fine, somnul neliniştit îi fu populat de imagini stranii. Vedea chipuri smolite şi măslinii, lănci lungi, cai în spume şi săbii

fulgerând în soare. Cu inima strânsă de teamă, îşi căută walkiria prin praf şi sânge şi se simţi nespus de uşurat negăsind-o. Se trezi de câteva ori cu gura uscată şi fruntea fierbinte, auzindu-şi propriile gemete.

2 •Zorii

Era încă noapte când se prezentă Franchot, ordonanţa lor. Era un husar scund şi nu prea arătos, cu cozi unsuroase şi picioare strâmbe, a cărui unică însuşire consta într-o abilitate specială de a face rost, prin tertipuri obscure, de merinde destinate îmbunătăţirii tainului obişnuit, întotdeauna sărăcăcios, al armatei din Spania. În toate celelalte privinţe era un tip prea puţin recomandabil.

— Domnul comandant Berret a convocat o reuniune de campanie a domnilor ofiţeri, anunţă după ce îi consideră pe ambii sublocotenenţi suficient de treji, în cortul lui, în juma' de oră.

Frédéric se dădu jos din pat fără nicio tragere de inimă. Dormise foarte puţin,şi exact când apăruse Franchot reuşise să aţipească la loc. De Bourmont era deja în picioare, cu ochii înroşiţi, petrecându-şi prin păr degetele răşchirate, între două căscaturi.

— Pare-se că a sosit clipa cea mare, zise, încruntându-se când văzu că ordonanţa îi lustruia cizmele în mare silă. Cât e ceasul?

Frédéric zăbovi cu privirea pe cadran.

— Trei şi jumătate noaptea. Ai dormit bine?

— Ca un prunc, răspunse De Bourmont, ceea ce nu era tocmai adevărat. Dar tu?

— Ca un prunc, replică Frédéric, ceea ce era şi mai puţin adevărat.

Privirile li se încrucişară o clipă, pe când gurile li se lărgeau într-un zâmbet complice.

Franchot pregătise lângă cort o lampă cu petrol, un lighean cu apă caldă şi o căldare de apă rece. Se spălară pe faţă, apoi ordonanţa îi bărbieri cu grijă; întâi pe De Bourmont, pentru că era mai vechi în regiment, ungându-i cu ceară vârfurile mustăţii. Toaleta lui Frédéric durămai puţin; era foarte tânăr şi barba lui nu era decât un puf rar pe obraji. În timp ce Franchot îi trecea fără convingere briciul peste faţă, Frédéric privi cerul. Era la fel de înnorat ca înainte; nu se vedeau stelele.

Campamentul se deştepta cu zgomot. Subofiţerii strigau ordine aspre, iar printre corturi soldaţii se agitau, efectuând preparativele de campanie la lumina focurilor aprinse. O companie de vânători pedeştri care bivuacase în seara precedentă în apropierea escadronului era gata de plecare; oamenii se aliniau, zoriţi de răcnetele sergenţilor. O altă companie, în şiruri de câte patru, se îndepărta deja pe sub măslinii cotropiţi de umbre.

Franchot îi ajută pe rând să-şi tragă cizmele. Frédéric se încheie la cei optsprezece nasturi aflaţi de o parte şi de alta a pantalonului strâmt de călărie care acoperea cizmele până la căpută, apoi îşi scoase vestonul şi îşi puse dolmanul peste o cămaşă curată, încheindu-şi la fel de meticulos ceilalţi optsprezece nasturi, ai pieptarului garnisit cu frumoasecheotori aurite. Desprinse toate curelele din cuiul bătut în stâlpul cortului şi le prinse pe umărul drept şi în talie, lovind vârful tecii de pinteni. Se încheie la gât şi la mâneci, îşi frecă mâinile şi faţa cu apă parfumată, îşi trase mănuşile de şevro şi luă sub braţul drept impresionanta căciulă înaltă numită *shako,* din blană de urs, privilegiu al ofiţerilor din corpurile de elită. De Bourmont, care executase aceleaşi mişcări şi în aceeaşi ordine, aştepta ţinând ridicată cu mâna înmănuşată pânza de cort de la intrare.

— După tine, Frédéric, îi spuse, privindu-l satisfăcut.

— Ba după tine, Michel.

Îşi ciocniră marţial călcâiele, zâmbiră la unison, îşi strânseră cu putere mâna. Şi amândoi ieşiră afară, drepţi, semeţi, curaţi şi proaspăt bărbieriţi, lovindu-şi săbiile de pinteni, simţindu-se tineri şi frumoşi în mândra uniformă ce le venea ca turnată, trăgând în piept cu desfătare aerul rece al zorilor, gata să înfrunte cu lovituri de sabie provocarea pe care le-o arunca Moartea dinspre orizontul cufundat încă în umbre.

•

Comandantul Berret stătea aplecat deasupra unei mese acoperite de hărţi, înconjurat de cei opt ofiţeri ai escadronului. Cu singurul său ochi – pe stângul îl pierduse la Austerlitz, şi în locul lui purta un petic de stofă neagră care îi conferea o stranie expresie de ferocitate – urmărea atent reliefurile terenului marcate pe hărţi. El şi căpitanul Dombrowsky nu dormiseră toată noaptea. Tocmai se întorseseră de la o reuniune convocată cu trei ore înainte de colonelul Letac, în cursul căreia primiseră instrucţiuni cu privire la acţiunile regimentului pe timpul zilei care începea. Berret se grăbea.

— Spaniolii s-au concentrat aici şi aici – vorbea cu obişnuitul său ton sec şi tăios, fără să se uite la nimeni, cu ochiul concentrat asupra hărţilor de parcă acolo ar fi apărut, în miniatură, armata inamică. Unităţile de cercetaşi au stabilit deja contactul, şi putem presupune că grosul operaţiunilor se va desfăşura în valea aceasta, liniile noastre sprijinindu-se de dealurile pe care vi le indic acum. Regimentul va acţiona pe flancul stâng al diviziei, îndeplinind obişnuitelemisiuni de recunoaştere şi protecţie. Dacă se va ivi ocazia, şi de atac. Cel puţin unul din escadroane va rămâne în rezervă; dar acesta, din fericire, nu e cazul nostru. S-ar putea să trebuiască să dăm tot ce-i mai bun din noi în prima linie.

Pentru Escadronul 1 al Regimentului 4 Husari, a da tot ce-i mai bun implica posibilitatea unei şarje. La lumina lămpii cu petrol atârnate de stâlpul cortului, Frédéric putu distinge expresiile de mulţumire de pe chipurile camarazilor săi. Numai căpitanul Dombrowsky, aplecat peste masă lângă Berret, îşi păstra impasibilitatea îngheţată. Mustaţa groasă, gălbuie şi părul prematur încărunţit îi dădeau secundului escadronului aspectul unui veteran călit, şi aşa era în realitate. Polonez de origine, se bătuse sub flamura Franţei pe câmpurile de luptă din întreaga Europă; poate că de acolo se alesese cu aerul acela de răceală deziluzionată care îl caracteriza. Nimeni nu-l auzise vreodată rostind un cuvânt mai tare decât altul, nici măcar când dădea ordine. Era un tip tăcut şi rezervat, care evita compania camarazilor – atât a superiorilor, cât şia celor de acelaşi grad cu el. Însă era un soldat viteaz, un călăreţ neîntrecut şi un ofiţer excepţional. Chiar dacă nu era neapărat simpatizat, toţi îl respectau pentru calităţile sale.

— Aveţi întrebări? dori să afle Berret, fără să-şi ridice ochiul ciclopic de pe hartă, absorbit parcă în contemplarea unor lucruri doar de el zărite.

Philippo, un locotenent oacheş, zâmbăreţ şi lăudăros, îşi drese glasul înainte de a vorbi.

— Se cunoaşte numărul efectivelor inamice?

Berret înălţă sprânceana de deasupra unicului său ochi, vizibil agasat de întrebare. Ce contează numărul? părea să întrebe.

— Calculăm că s-ar afla între opt şi zece mii de oameni concentraţi acolo, între Limas şi Piedras Blancas, explică el cu o enervare abia disimulată: infanterie, cavalerie, artilerie şi bande de *guerrilleros*... S-ar putea ca prima întâlnire să aibă loc aici – arătă un punct pe hartă –, apoi aici – semnală alt punct şi lovi peste el cu muchia palmei, ca osecure. Obiectivul nostru e să le tăiem calea spre ţinutul muntos, obligându-i să lupte în vale, teren care, în principiu, le este mai puţin favorabil. Acum ştiţi aproape tot atât cât ştiu eu. Mai aveţi vreo întrebare, domnilor?

Nimeni nu mai formulă vreuna. Toţi cei de faţă, până şi Frédéric cel lipsit de experienţă, ştiau că scurtele explicaţii ale şefului escadronului fuseseră o pură formalitate. Sub un anumit aspect, şi reuniunea tot asta era; deciziile urmau să le sosească de la superiori în cursul bătăliei, şi numai colonelul Letac ştia cu precizie care erau planurile generalului Darnand. În ce priveşte escadronul, tot ce se aştepta de la el era să lupte bine şi, dacă se ivea prilejul, să şarjeze la primirea ordinului până la distrugerea formaţiunilor inamice care îi erau indicate.

Berret strânse hărţile, dând de înţeles că reuniunea se sfârşise.

— Mulţumesc, domnilor. Asta-i tot. Plecăm în jumătate de oră cu restul regimentului; dacă nu vom pierde timpul, dimineaţa ne va găsi deja departe.

— În formaţie de patru pentru marş, zise Dombrowsky, deschizând gura pentru întâia oară. Iar când va sosi momentul, în afară de partizanii *guerrilleros,* păziţi-vă şi de lăncierii spanioli. Sunt oameni de-ai locului. Buni călăreţi.

— La fel de buni ca noi? întrebă sublocotenentul Gérard.

Dombrowsky îi privi pe rând cu ochii săi cenuşii, îngheţaţi ca apele din Polonia lui natală.

— La fel de buni ca noi, pot să vă asigur, răspunse cu o expresie de nepătruns. I-am văzut la Bailén.

De câteva săptămâni, Bailén era sinonim cu dezastrul. Acolo, în faţa a douăzeci şi şapte de mii de spanioli, capitulaseră trei divizii imperiale, înregistrând două mii şase sute de morţi şi nouăsprezece mii de prizonieri, pierzând cincizeci de tunuri, patru stindarde elveţiene şi patru drapele franceze... O tăcere funestă se lăsă peste cei prezenţi, şi până şi comandantul Berret se uită la Dombrowsky cu un aer mustrător. Ordonanţa comandantului salvă incomoda situaţie luând hărţile şi punând în locul lor pe masă osticlă de coniac şi mai multe pahare. Când toţi fură serviţi, Berret şi-l ridică pe al său.

— Pentru Împărat, închină el solemn.

— Pentru Împărat! repetară ceilalţi, şi săbiile răsunară lovindu-se de pinteni când toţi luară poziţie de drepţi şi-şi ciocniră călcâiele, înainte de a-şi goli paharele dintr-o înghiţitură.

Frédéric simţi aroma tare a coniacului arzându-i stomacul şi strânse din dinţi pentru ca nimeni să nu-i citească pe chip neplăcerea. Grupul se destrămă şi toţi părăsiră cortul. Campamentul era deja un du-te-vino de umbre şi reflexe ritmat de sunetele metalice ale armelor, nechezat de cai, ordine şi tropăituri. Cerul era tot negru ca fundul ceaunului, fără urmă de stele. Lui Frédéric i se făcu frig şi se întrebă dacă n-ar fi făcut mai bine să-şi pună vestonul gros. Însă gândul la căldurosul ţinut unde se găseau îi goni de îndată această idee; de cum avea să se lumineze, orice haină în plus urma să devină o povară inutilă.

De Bourmont mergea lângă el, cufundat în gânduri. Frédéric simţi o înţepătură neplăcută în pântece.

— Coniacul lui Berret mi-a căzut al naibii de greu.

— Şi mie, răspunse De Bourmont. Sper că Franchot a avut timp să ne facă o cafea bună.

Ordonanţa nu le înşelă aşteptările. Când ajunseră la cortul lor, Franchot îi primi cu ditamai oala fumegândă ce trona printre biscuiţi. Băură şi ronţăiră în pripă, îşi revizuiră pentru ultima oară echipamentul şi se îndreptară spre grajduri.

Escadronul se încolona pe divizii, la lumina unor torţe înfipte în pământ. Cei o sută opt bărbaţi îşi controlau caii, şeile, strângeau bine chingile, verificau carabinele înainte de a le vârî în tocurile de la oblânc sau de a şi le pune în bandulieră pe spate. Frédéric şi ceilalţi ofiţeri nu dispuneau de această armă de foc; era de la sine înţeles că un ofiţer de husari ştia să se descurce cu două pistoale şi o sabie.

Franchot îl înşeuase pe Noirot, ceea ce nu îl împiedică pe Frédéric să pipăie cu mare grijă curelele care fixau şaua pe spinarea calului, ca să se asigurepersonal că totul era în perfectă ordine. În cursul unei lupte, distanţa de două degete dintre găurile chingilor putea lesne echivala cu distanţa dintre viaţă şi moarte. Le potrivi cum i se păru cel mai bine, apoi se aplecă să mai controleze o dată potcoavele. Când termină inspecţia amănunţită, îşi petrecu braţul peste pielea de urs cu care era căptuşită şaua şi cu mâna stângă mângâie coama lui Noirot.

De Bourmont executa aceleaşi mişcări, foarte aproape de el. Calul lui era un superb vânăt-rotat, iar şaua era împodobită cu o luxoasă piele de leopard care, negreşit, îl costase o avere. În mare măsură, consideraţia de care se bucura un husar printre camarazi era direct proporţională cu banii investiţi de acesta în garnisirea harnaşamentelor. Iar De Bourmont, atât prin originea, cât şi prin caracterul lui, nici nu putea, nici nu dorea să se uite la cheltuieli.

Când văzu că Frédéric îl privea, îi zâmbi amabil. Lumina torţelor făcea să strălucească pasmanteriile aurite de pe pieptarul împestriţat al dolmanului său.

— E totul în ordine? întrebă.

— Totul e-n ordine, răspunse Frédéric, simţind trupul cald al lui Noirot lipit de coastele sale.

— Presimt că azi va fi o zi minunată.

Frédéric îşi ridică faţa, arătând spre cerul posomorât.

— Crezi că norii vor lăsa să strălucească soarele victoriei?

De Bourmont izbucni în râs.

— Chiar dacă va fi înnorat în zori şi chiar de-o ploua cu lănci ascuţite, ziua asta tot minunată va fi. E ziua noastră, Frédéric.

Comandantul Berret trecu călare, urmat de căpitanul Dombrowsky, de locotenentul Maugny şi de trompetul-major. Husarii rămaseră lângă cai, vorbind şi glumind între ei, cu însufleţirea caracteristică momentului. Torţele luminau intermitent cozile împletite şi mustăţile ţanţoşe, chipurile tăbăcite ale veteranilor, pline de cicatrice, şi feţele îngrijorate ale recruţilor novici care, asemenea lui Frédéric, nu intraseră niciodată în luptă. Tânărul îi privi îndelung, cu simpatie; acolo era elita cavaleriei uşoare aarmatei

franceze, călăreţi neîntrecuţi, în cea mai mare parte profesionişti ai războiului, care îşi ţesuseră propria legendă călărind în urma acvilei imperiale, măturând cu săbiile lor cele mai glorioase câmpuri de bătălie din toată Europa. Iar el, FrédéricGlüntz din Strasbourg, la cei nouăsprezece ani ai săi, era unul dintre ei. Gândul acesta îl umplu de mândrie.

Glasurile unor vivandiere care treceau cu o căruţă a intendenţei aclamară din întuneric escadronul, de partea cealaltă a zidului de piatră. Husarii răspunseră cu un cor de hohote de râs şi de glume fără perdea. Frédéric îşi încordă privirea, dar nu putu desluşi decât nişte forme confuze care se îndepărtau în beznă, însoţite de scârţâitul roţilor şi de tropotul copitelor atelajului.

Era deplasat, se gândi, să auzi voci femeieşti, fie ele şi ale unor vivandiere, în momente atât de solemne. Ritualul escadronului pregătindu-se de drum spre bătălia iminentă presupunea o liturghie proprie, un rit de clan tipic masculin, care excludea orice prezenţă a sexuluiopus, chiar şi sub forma vocilor acelora asprite de rachiu ce bântuiau prin noapte. Strânse din buze cu vădită neplăcere, continuând să mângâie coama lui Noirot. Cu ani în urmă citise o carte despre istoria cavalerilor templieri, ordinul călugărilor soldaţi ce luptaseră în Palestina contra sarazinilor, războinici duri şi mândri care sfârşeau pe rugurile regilor europeni ce jinduiau la bogăţiile lor, cu capul sus, blestemându-şi călăii. Lumea templierilor era o lume a bărbaţilor, din care femeile erau excluse prin definiţie. Onoarea, Dumnezeu şi bătălia erau singurele lor imbolduri. Trăiau şi luptau câte doi, camarazi fideli uniţi împotriva a tot şi a toate prin jurăminte sacre şi inviolabile.

Frédéric îl mai privi o dată pe De Bourmont, care acum lega bine cu două curele mantaua făcută sul în partea din faţă a şeii. Se simţea unit cu prietenul său prin ceva mai important decât legăturile de colegialitate ce se puteau stabili uşor între doi tineri sublocotenenţi din acelaşi escadron. Amândoi aveau în comun un ideal: gloria. Pe ea oslujeau sub stindardele Franţei şi ale Împăratului, şi în numele ei aveau să galopeze în urma acvilei, dacă trebuia, până la porţile iadului. Pe calea aceasta deveniseră fraţi, şi niciodată, oricâţi ani aveau să se scurgă, chiar dacă viaţa urma să-i despartă, aruncându-i în locuri îndepărtate, nu aveau să uite orele, zilele, anii petrecuţi împreună din voia Sorţii. În mintea lui Frédéric defilară imagini de o frumuseţe epică: De Bourmont, al cărui cal murise, cu capul descoperit în mijlocul câmpului de luptă, zâmbindu-i prietenului care descăleca pentru a-i oferi calul său şi a înfrunta cu sabia în mână moartea asmuţită de Destin împotriva camaradului. Apoi el însuşi căzut la pământ şi apărat de un De Bourmont care îi gonea cu aprige lovituri de spadă pe duşmanii ce încercau să-l ia prizonier pe prietenul rănit... Sau amândoi, plini de noroi şi de sânge,

apărând cu îndârjire una dintre acvilele imperiale, privindu-se şi zâmbinduşi în chip de despărţire eternă înainte de a se arunca în braţele morţii care îi încolţea într-un asalt fatal.

Nu. Acolo nu avea ce căuta o femeie. Sau poate doar aşa, sub forma unor ochi frumoşi, martori din depărtare ai dramei eroice, înecaţi în lacrimi dulci atunci când graţioasa lor stăpână fi-va încunoştinţată de cele petrecute şi de moartea husarului... Mai mult chiar, Frédéric cunoştea acei ochi. Îi văzuse la Strasbourg cu două zile înainte de plecare, la recepţia dată de domnul şi doamna Zimmerman. O rochie albastră, un oval perfect al feţei încadrate de un păr bălai şi moale ca mătasea, nişte ochi albaştri precum cerul Spaniei, o piele albă. Fiica soţilor Zimmerman, Claire, în vârstă de şaisprezece ani, îi zâmbise suav arătosului husar în uniformă de gală care se înclina dinaintea ei cu un gest marţial, ciocnindu-şi tocurile cizmelor lustruite şi balansânduşi cu farmec viril dolmanul stacojiu prins cu o studiată dezinvoltură de umărul stâng.

Urmase o conversaţie scurtă şi tandră. El se ruga la Dumnezeu ca ea să atribuie căldurii roşeaţa violentă care îi urca nestăvilit în obraji. Ea, nu mai puţin aprinsă la faţă, savura plăcerea dea atrage atenţia unui ofiţer de cavalerie atât de atrăgător şi de elegant în uniforma-i albastră cu dolman roşu, ce-i venea ca turnată, regretând poate doar faptul că era prea tânăr ca să răsucească o falnică mustaţă care să-i accentueze aspectul bărbătesc. Oricum, el pleca la un război îndepărtat, într-o ţară meridională şi călduroasă, iar asta era suficient. Apoi, când Frédéric trebuise să o părăsească, fiind chemat de un bătrân colonel prieten de familie, Claire lăsase ochii în jos, jucându-se cu evantaiul ca să-şi ascundă tulburarea şi ghicind privirile invidioase cu care o săgetau verişoarele sale.

Asta a fost tot. Zece minute de conversaţie şi o amintire delicată care într-o bună zi, când el se va întoarce – poate cu o cicatrice glorioasă înlocuindu-i roşeaţa din obraji ar putea fi începutul unei frumoase poveşti de dragoste. Însă în noaptea aceea, sub un cer spaniol care nu era albastru ca ochii lui Claire, ci ameninţător şi negru ca poarta iadului, Strasbourg-ul şi salonul familiei Zimmerman se aflau mult prea departe de FrédéricGlüntz.

Un escadron de cavalerie, aparţinând cu siguranţă aceluiaşi regiment, trecea acum prin spatele zidului scund, urmând drumul ce şerpuia printre plantaţiile de măslini cufundate în beznă. Duruitul copitelor aducea cu zgomotul tumultuos al unui torent. Glasul comandantului Berret răsună din cercul luminos al torţelor.

— Escadron! Încăleca... rea!

Trompetul traduse ordinul printr-un sunet strident. Frédéric îşi puse pe cap calpacul din blană de urs, îşi sprijini piciorul în scară şi se avântă dintr-

un salt pe spinarea lui Noirot. Se proţăpi bine în şa, lăsând să-i atârne pe pulpa stângă geanta de piele roşie cu acvila imperială şi cu numărul regimentului. Îşi potrivi mănuşile de şevro, îşi sprijini mâna stângă pe mânerul sabiei şi apucă frâul cu dreapta. Noirot tropăi pe loc scuturând din cap, gata de plecare la cel mai mic îndemn al călăreţului.

Berret trecu prin faţa lor cu hăţurile lăsate slobode, urmat de trompetul-major ca de o umbră credincioasă. Frédéric se întoarse spre De Bourmont, care îşi făceacalul să dea înapoi cu o uşoară încordare a frâului.

— Începe dansul, Michel.

De Bourmont încuviinţă cu o mişcare din cap, atent la mişcarea calului. Impresionantul calpac, de sub care se iveau cozile blonde, împletite, îi dădea un aspect formidabil.

— Începe, şi pare-se că începe bine, zise venind lângă el şi strângându-i mâna. Deşi cred că tot mai avem câtva timp de stat la taclale. L-am auzit pe Dombrowsky spunând că ne va veni rândul abia pe la primele ore ale dimineţii.

— Totu-i să ne vină.

— Ne vine el, n-avea grijă.

— Mult noroc, Michel.

— Mult noroc, frate. Şi ţine minte: călăresc în spatele tău, deci n-o să te scap din ochi întreaga zi. În felul acesta, le voi putea povesti doamnelor tot ce-a făcut azi amicul meu FrédéricGlüntz. Mă gândesc mai cu seamă la nişte ochi albaştri despre care ai avut într-o zi slăbiciunea de a-mi povesti detalii înduioşătoare...

Calul lui De Bourmont îşi scutură capul, neliniştit.

— Hei, hei, zise călăreţul. Cuminte, Rostand, ce naiba! Îţi dai seama, Frédéric? Caii sunt aproape la fel de nerăbdători ca noi să intre în luptă. Acum nicio oră sforăiam cu toţii, şi deodată tot ce mişcă pare a se grăbi nebuneşte. Aşa-i la război. Desigur, dacă la un moment dat te simţi singur, nu trebuie decât să te întorci şi mă vezi... Bun, asta-i valabil pentru când s-o lumina de ziuă. Că acum nici Belzebut n-ar fi în stare să-şi zărească mândreţea-i de coadă. Pe sângele lui Cristos că nu. Şi ai grijă de tine, fir-ar să fie de treabă. Ai mare grijă!

Făcându-şi calul să dea înapoi cu îndemânarea unui călăreţ desăvârşit, De Bourmont se îndepărtă şi îşi ocupă locul în formaţie. Frédéric privi lungul şir de husari neclintiţi pe cai, tăcuţi şi impresionanţi în mândrele lor uniforme pe ale căror podoabe complicate scăpăra cu tonuri de aur vechi lumina torţelor. Căpitanul Dombrowsky trecu într-un trap scurt, riscând să-şi frângă gâtul în semiobscuritate. Un polonez rece şi orgolios, asta era

căpitanul. Frédéric îi admiră încă o dată atitudinea impasibilă,inclusiv aerul acela nepăsător care îi era caracteristic.

Trompetul ordonă marş la pas, în coloană de câte patru. Frédéric lăsă să treacă prin faţa lui şase rânduri a câte patru oameni cu scările şeilor aproape atingându-se una de alta, apoi, după ce slăbi puţin frâul, îl îmboldi uşor cu genunchii pe Noirot, ocupându-şi locul în formaţie. Escadronul se îndreptă spre drum, lăsând în urmă cercul torţelor înfipte în pământ. Depăşind zidul de piatră, coloana începu să şerpuiască, înaintând pe întuneric.

Unii fredonau, alţii discutau încet între ei. Din când în când, câte o glumă cazonă străbătea rândurile strânse. Dar majoritatea husarilor avansau tăcuţi, rumegându-şi propriile gânduri, amintiri, nelinişti. Frédéric se gândi că nu ştia nimic despre ei. Despre ofiţeri ştia câte ceva, desigur, însă ignora tot ce avea legătură cu trupa, chiar şi cu cei doisprezece bărbaţi aflaţi direct sub comanda lui: sergentul Pinsard, caporalii Martin şi Criton... Era şi un husar pe care îl chema Luciani; îşi amintea de el pentrucă era corsican, ca Împăratul, şi obişnuia să se umfle în pene din pricina asta. Dar ceilalţi îi erau necunoscuţi: nişte soldaţi pe care îi recunoştea după chip, dar cărora nu le ştia numele şi cu care abia dacă schimbase câteva vorbe. Fără să ştie prea bine de ce, regretă deodată că nu se preocupase să-i cunoască mai bine. Peste câteva ore aveau să călărească împreună, umăr lângă umăr, către o primejdie care îi ameninţa pe toţi în egală măsură. Dezastrul sau gloria, orice i-ar fi aşteptat la capătul acelui drum cotropit de umbre, avea să se împartă cinstit între ei, fără deosebire între ofiţeri şi subordonaţi. Acei doisprezece soldaţi anonimi îi erau colegi de bătălie, de viaţă şi, poate, de moarte. Se întrebă, nemulţumit, de ce până în noaptea aceea nu-i trecuse nicio clipă prin minte să se gândească astfel la ei.

În depărtare scăpără un fulger, iar tunetul le răsună curând în urechi. Caii se agitară neliniştiţi şi Frédéric trebui să tragă de frâu ca să-l menţină pe Noirot în formaţie. Un husar blestemă cu voce tare.

— Azi ne murăm, măi băieţi. V-o zice bătrânul Jean-Paul.

„Cel puţin am aflat numele ăstuia”, îşi spuse Frédéric. Numai că vocea aparţinea unui chip nevăzut în noapte. Din felul lui de a vorbi reieşea că era un veteran.

— Prefer să plouă decât să fie cald, răspunse alt glas. Am auzit că la Bailén...

— Du-te naibii cu Bailén-ul tău cu tot, replică numitul Jean-Paul. De cum s-o lumina, o să-i fugărim pe trenţăroşii ăia prin toată Andaluzia. N-ai auzit ce-a spus colonelul?

— N-avem urechile tale, zise careva. Toată lumea ştie că-s cele mai lungi din tot regimentul.

— Ai grijă de-ale tale, fir-ai tu de nerod, răspunse vocea veteranului, mânioasă, sau ţi le-oi reteza eu cu prima ocazie!

— Tu şi mai cine? replică ălălalt, făcând pe nebunul.

— Eşti Durand, aşa-i?

— Da. Şi te-am întrebat, tu şi mai cine o să-mi retezaţi mie urechile?

— Pe toţi dracii, Durand, că de cum om descăleca o să ne-nfruntăm noi altfel decât în palavre...

Frédéric crezu că e cazul să intervină:

— Linişte! ordonă pe un ton energic.

Conversaţia încetă numaidecât. Apoi se auzi murmurul lui Jean-Paul:

— E sublocotenentu'. Se dă mare, deşi în viaţa lui n-a auzit cum bubuie un tun adevărat... Să te văd eu cum te-oi purta peste câteva ore, drăguţule!

Din întuneric răsunară nişte râsete, înăbuşite repede de tropotul copitelor.

•

Coloana continuă să înainteze la pas, ca un şarpe mut alcătuit din oameni şi animale, lunecând prin neguri. Săbiile, care atârnau de-a stânga călăreţilor, se ciocneau de scări şi de pinteni cu un sunet metalic, ca un dangăt surd de clopot, parcurgând escadronul de la un cap la altul. Ca să nu se abată din drum, fiecare rând de husari se ţinea cât mai aproape de crupa cailor din faţă, iar uneori răsuna înjurătura câte unui călăreţ al cărui cal era împins de cel ce venea din urmă. Coloana, compactă şisomnoroasă, mergea spre destinul ei ca un sinistru escadron format din năluci negre de oameni şi animale.

Frédéric desluşi în faţă o lumină roşiatică – putea fi un incendiu. Vreo jumătate de leghe rămase cu ochii la ea, calculând distanţa, şi ajunse la concluzia că se afla chiar pe drumul pe care îl urmau. După puţin timp, când lumina aceea difuză se afla foarte aproape, din întuneric începură să se profileze câteva case cu forme neclare. Trecu pe dinaintea lor, gândindu-se că zidurile văruite semănau cu nişte linţolii nemişcate în noapte, şi descoperi că lungul şir al coloanei intra într-un sat.

— Ăsta-i Piedras Blancas, zise un husar, dar nimeni nu-i confirmă spusele.

Nu era ţipenie de om pe uliţele pustii, pe care răsuna doar ecoul copitelor cailor. Casele erau zăvorâte, ca şi cum locuitorii lor le-ar fi părăsit demult. Dar la fel de bine oamenii puteau sta treji şi îngroziţi, neîndrăznind să deschidă nici măcar o fereastră, spionând prin crăpături trecerea lungului şir de diavoli negri. Fără voia lui, Frédéric seînfioră, cuprins de senzaţia

neplăcută că satul tăcut şi întunecat, lipsit de orice sursă de lumină, avea ceva sinistru şi oribil.

Ăsta-i războiul, îşi spuse. Bărbaţi şi animale înaintând prin noapte, sate cu nume rămase necunoscute şi care nu însemnau decât etape în drumul spre un anume loc. Şi, mai cu seamă, acea negură ce părea a acoperi faţa pământului, încât îţi venea greu să-ţi închipui că în altă parte a lumii cerul era în momentul acela albastru, iar soarele strălucea de o suliţă în înalt.

Sublocotenentul FrédéricGlüntz din Strasbourg, deşi era înconjurat de duzini de camarazi, privi în dreapta şi în stânga şi se temu. Se temu de ceea ce putea ascunde noaptea dimprejurul lui şi, instinctiv, duse mâna spre garda sabiei. Niciodată de când se ştia nu-şi dorise atât de mult să vadă soarele răsărind la orizont.

•

Lumina provenea, într-adevăr, de la un incendiu. În piaţa mare a satului – acum erau destui cei care dădeauasigurări că recunoscuseră Piedras Blancas – ardea o casă, fără ca nimeni să facă vreun efort să stingă focul. Un pluton de puşcaşi de linie, odihnindu-se sub galeria unei clădiri ce părea a fi primăria, privea placid flăcările. Incendiul îi lumina pe infanteriştii învăluiţi în mantalele lor, care observară fără prea mare interes trecerea husarilor. Unii se sprijineau indolent de puştile lor lungi. Focul din apropiere proiecta umbre pe feţele acelea a căror tinereţe era contrazisă doar din când în când de mustaţa groasă a vreunui veteran.

— Unde duce drumul ăsta? îi întrebă un husar.

— Habar n-avem, răspunse unul dintre puşcaşi, care ţinea cu amândouă mâinile un clondir cu vin şi purta arma în bandulieră la spate. Dar nu vă plângeţi, adăugă cu o strâmbătură răutăcioasă. Cel puţin voi, domnişorii cavalerişti, nu vă tociţi pingelele ca noi ăştilalţi.

Incendiul, piaţa şi satul rămaseră în urmă. Trecând printre sumbrele plantaţii de măslini, escadronul depăşi mai multe formaţiuni de infanterie, care sedădură la o parte ca să lase drumul liber. Ceva mai încolo, husarii trecură pe lângă nişte piese de artilerie ai căror servanţi stăteau tolăniţi lângă afeturi, luminaţi de flăcările unui mic foc de tabără. Caii de ham, cu tot harnaşamentul pe ei, gata de plecare, băturădin copite la trecerea coloanei.

Peste orizont părea să se înstăpânească o abia ghicită paloare. Aerul rece al zorilor îl făcu să se înfioare pe Frédéric, care regretă din nou că nu-şi pusese vestonul gros. Strânse tare din dinţi ca să nu-i clănţăne şi să nu scoată astfel un sunet care, în împrejurările date, putea fi răstălmăcit de călăreţii din jur. Dezlegă mantaua făcută sul în partea din faţă a şeii şi şi-o puse pe umeri. Deşi cu câteva momente înainte picotise, fiind cât pe ce să cadă de pe cal, acum se simţea perfect treaz, cu mintea limpede. Căută în

punga de piele care atârna de pomoul şeii, scoase o sticluţă plată de coniac, pusă acolo de Franchot pentru orice eventualitate, şi trase o înghiţitură scurtă. De data asta licoarea avu un efect tonic asupra lui:închise ochii recunoscător când simţi căldura plăcută răspândindu-i-se prin tot trupul înţepenit. Puse sticluţa la loc şi îl bătu afectuos pe Noirot pe gât. Se crăpa de ziuă.

Încetul cu încetul, umbrele informe care călăreau în faţa lui dobândiră contururi tot mai clare. Întâi apăru un calpac înalt, apoi siluete de oameni şi de cai. Mai târziu, când fâşia palidă din depărtare deveni mai luminoasă, noi detalii completară aspectul călăreţilor care continuau să înainteze, la pas, în rânduri de câte patru: profiluri net decupate de lumina dintâi a zorilor, spinări brăzdate de cartuşiere şi curele, pieptarele pestriţe ale dolmanelor, chivere roşii săltând în ritmul mersului, şei ungureşti de călărie garnisite cu blănuri de animale sau cu piele lucrată în relief, eghileţi şi broderii cu fir de aur, vipuşti stacojii, mânere de săbii lucioase, uniforme pe talie albastru-indigo... Informul şarpe negru deveni treptat un escadron de cavalerie în fruntea căruia flutura acvila imperială.

Peisajul căpăta şi el consistenţă. Negurile se scurseră târâş, pierind subo lumină slabă care împrumuta tonuri cenuşii copacilor noduroşi şi contorsionaţi. Şi, printre plantaţiile de măslini ce acopereau până la orizont câmpiile brune şi uscate ale Andaluziei, Frédéric văzu batalioane întregi care, cu baionetele înălţându-se spre cer şi târând tunuri după ele, mărşăluiau în aceeaşi direcţie, spre bătălie.

3 •Dimineaţa

Cerul cenuşiu, vrâstat de nori negri şi grei, atârna deasupra pământului de parcă ar fi luat plumb topit în pântece. O burniţă fină începu să cadă peste câmpuri, acoperind peisajul cu un văl cenuşiu.

Escadronul se opri la poalele unui deal, lângă o fermă în ruină, printre zidurile căreia creşteau în voie limba-soacrei şi arbuşti. Învăluiţi în mantale, oamenii descălecară ca să se dezmorţească şi să le lase cailor răgaz de odihnă, iar comandantul Berret trimisese un cercetaş în căutarea colonelului Letac, aflat prin apropiere. De pe poziţia ocupată de ei, husarii puteau distinge masa întunecată a altui escadron al regimentului, nemişcat pe un dâmb din preajmă.

Frédéric îl văzu apropiindu-se pe Michel de Bourmont. Prietenul lui duceacalul de dârlogi şi îşi pusese mantaua verde pe umeri ca să ferească de apă lucrătura în fir a uniformei. Ochii lui albaştri zâmbeau.

— Ploaia ne mai lipsea! zise Frédéric cu amărăciune, învinovăţind parcă văzduhul că le jucase o festă.

De Bourmont întinse o mână cu palma în sus şi o privi cu prefăcută surprindere, ridicând apoi din umeri.

— Ei, câţiva stropi acolo. Nici măcar un deget de pământ umed sub copitele cailor – scoase punga de tutun, îşi puse o ţigară de foi proastă între dinţi şi îi oferi alta amicului său. Iartă-mă că n-am ceva mai bun, dar ştii deja că tabacul pe care îl poţi găsi acum în Spania e infect. Războiul a dat peste cap aprovizionarea din Cuba.

— Nu sunt un adevărat fumător, răspunse Frédéric. Ştii şi tu că nu fac deosebirea între un trabuc mizerabil şi altul de mare clasă, abia adus din colonii.

Amândoi se aplecară peste scăpărătoarea pe care De Bourmont o scosese din pungă.

— O neştiinţă condamnabilă, zise acesta, scoţând cu plăcere fumul pe gură.Un husar demn de acest nume trebuie să recunoască îndată un cal bun, un vin bun, o ţigară de foi bună şi o femeie frumoasă.

— În ordinea asta?

— În ordinea asta. Asemenea subtilităţi în apreciere diferenţiază un ofiţer din cavaleria uşoară de unul dintre aceşti trişti bătători de coclauri care au cizmele pline de glod şi înjunghie de pe jos, ca ţărănoii.

Frédéric privi ferma în ruine.

— Apropo de ţărani, comentă arătând cu un gest larg peisajul cenuşiu, n-am văzut niciunul. S-ar părea că prezenţa noastră i-a pus pe fugă pe toţi.

— Nu-ţi face iluzii. Precis sunt pe-aici pe undeva, pândind, aşteptând ca unul dintre noi să rămână singur ca să se repeadă la el şi să-i facă felul aninându-l de un copac. Sau înarmaţi cu seceri şi flinte, îngroşând rândurile armatei pe care în curând o s-o vedem la faţă. Pe Dumnezeul meu că ard de nerăbdare să-i simt sub lama sabiei! Ai aflat chestia de ieri?

Frédéric schiţă un gest de ignoranţă.

— Nu, cred că nu.

— Abia am aflat şi eu, şi mi s-au întors maţele de scârbă. Ieri, una dintre patrulele noastre s-a abătut pe la o fermă, căutând apă. Cei de-acolo le-au spus că puţul e secat, dar ei nu i-au crezut şi au coborât o găleată. Ghici ce-au scos la suprafaţă! O chivără de infanterie. Un soldat s-a lăsat atunci jos cu o funie şi a găsit trei morţi de-ai noştri; bieţilor băieţi, care dormiseră la fermă, le tăiaseră beregata în somn.

— Şi ce-a urmat? întrebă Frédéric, înfiorându-se fără să vrea.

— Ce-a urmat? Închipuie-ţi ce-au simţit cei din patrulă... Au năvălit în casă şi i-au omorât pe toţi: pe fermier, pe muierea lui, pe doi băieţi măricei şi pe fetiţa de câţiva ani. Apoi au dat foc fermei şi au plecat.

— Bine le-au făcut!

— Şi eu zic la fel. Nu se poate să-ţi fie milă de sălbaticii ăştia, Frédéric. Trebuie să-i căsăpeşti ca pe nişte fiare.

Frédéric încuviinţă fără rezerve. Amintirea lui Juniac spintecat şi atârnat în copac îl asaltă din nou; simţi o împunsătură de nelinişte, de tulburare.

— Cu toate astea, comentă după câteva clipe, bănuiesc că-n felul lor îşi apără ţara. Noi suntem invadatorii.

De Bourmont îşi răsuci vârful mustăţii, furios.

— Invadatori? Dar există aici ceva care să merite să fie apărat?

— Le-am detronat regii...

— Regii? Nişte Bourboni mizerabili, ai căror veri au fost ghilotinaţi în Franţa. Un monarh gras şi tâmpit, o regină imorală, care s-a culcat cu o jumătate din Curte... Oamenii ăştia n-aveau niciun drept. Erau depăşiţi, terminaţi.

— Te credeam adeptul vechii aristocraţii, Michel.

De Bourmont zâmbi dispreţuitor.

— Una e vechea aristocraţie şi alta e decadenţa. Dinspre Franţa bate un vânt vijelios, nişte idei progresiste mătură întreaga Europă. Suntem purtătorii luminii, ai unei noi ordini. Gata cu popii şi cu mironosiţele, gata cu superstiţiile şi Inchiziţia. O să-i scoatem pe sălbaticii ăştia din beznele în care trăiesc, chiar dacă pentru asta va trebui să-i împuşcăm pe toţi.

— Dar regele Carlos a abdicat în favoarea fiului său, Fernando, protestă Frédéric, nu prea convins de tăria argumentelor lui, mai mult din plăcerea de a continua discuţia cu bunul său prieten. Spaniolii zic că luptă pentru întronarea acestuia. Îl numesc Iubitul, Doritul, sau cam aşa ceva.

De Bourmont pufni în râs.

— Ăsta? Cei care l-au văzut spun că e servil şi laş şi că-l doare undeva de răzmeriţa care se foloseşte de numele lui ca de un steag. N-ai citit în *Le Moniteur?*Trăieşte în lux dincolo de Pirinei şi se pierde în felicitări la adresa Împăratului pentru victoriile noastre în Spania.

— Asta-i adevărat.

— Păi sigur că e.

— Toţi zic că e un mizerabil.

— *E* un mizerabil. Niciun om care are un dram de mândrie nu face ce face el, în timp ce poporul lui, oricât de sălbatici ar fi ţăranii ăştia, se refugiază în munţi ca să lupte... Mă rog. Să-l dăm uitării. Bonaparte este cel care încoronează regii în Europa, iar în Spania l-a întronat pe fratele său, Joseph.Legitimitatea se impune cu săbiile şi baionetele noastre. Nicio armată de dezertori şi de ţărănoi nu le va rezista învingătorilor de la Jena şi Austerlitz.

Frédéric făcu o grimasă.

— Dar la Bailén Dupont a trebuit să se predea. L-ai auzit azi-noapte pe Dombrowsky.

— Nu începe şi tu cu Bailén, îi reteză vorba De Bourmont, agasat. De vină au fost căldura şi necunoaşterea terenului. O eroare de calcul. Şi-n plus, Dupont n-avea cu el Regimentul 4 Husari. Ce naiba, amice, întâmpini dimineaţa cu gânduri negre. Ce-ai păţit?

Frédéric se uită la prietenul lui cu un zâmbet sincer.

— N-am păţit nimic. Numai că ăsta e un război ciudat, nu seamănă cu ce-am învăţat noi din manualele de la Şcoala Militară. Îţi aminteşti ce-am discutat azi-noapte? E greu să te obişnuieşti cu altfel de bătălii decât cele descrise în cărţi, contra unor inamici perfect identificabili şi aliniaţi în faţa ta.

— Războaie curate, rezumă De Bourmont.

— Exact. Războaie curate, în care preoţii nu se refugiază în munţi cu sutana suflecată şi cu o flintă în spinare şi în care babele nu aruncă ulei încins peste soldaţii noştri. În care puţurile au apă, nu cadavre de camarazi asasinaţi.

— Ceri cam mult, Frédéric.

— De ce?

— Pentru că războiul înseamnă ură. Iar ura e cea care-i mână înainte pe oameni.

— Ajung şi la asta. În orice război decent îl urăşti pe inamic tocmai pentru că asta este, inamic. Dar aici lucrurile se complică. Nu suntem urâţi atât ca invadatori, ca eretici; popii predică rebeliunea din amvoane, ţăranii preferă să-şi părăsească satele şi să ardă recoltele decât să ne lase un coltuc de pâine pe care să-l mâncăm...

De Bourmont zâmbi prietenos.

— Nu te supăra, Frédéric, dar uneori vorbeşti cu o naivitate dezarmantă. Aşa-i războiul; noi nu putem schimba nimic.

— Poate că sunt naiv, nu zic ba, deşi mi se pare c-am încetat de a mai fi aşa în Spania. Nu ştiu, dar întotdeauna m-amgândit că războiul e altceva, altcumva... Mă uimesc brutalitatea asta meridională, orgoliul ancestral, preistoric al spaniolilor, care îi fac să ne scuipe în faţă toată ura de care sunt în stare, înainte ca spânzurătoarea să-i potolească pe vecie. Ţi-l aminteşti pe preotul din Cecina? Stătea acolo, mic şi murdar, mizer în sutana aia a lui veche şi pătată, cu ştreangul de gât... Dar nu tremura de teamă, ci de ură. Oamenilor de felul ăsta nu ajunge să le omori trupul. Ar trebui să le poţi ucide şi sufletul.

De dincolo de deal ajunseră până la ei, amortizate de distanţă, bubuituri îndepărtate, de artilerie. Caii ciuliră urechile, tropăind pe loc neliniştiţi. Cei doi prieteni schimbară o privire.

— Asta e! A început! exclamă De Bourmont.

Lui Frédéric îi săltă inima în piept de bucurie. Bubuitul tunurilor i se păru frumos, în ciuda ploii mărunte şi a zăbranicului cenuşiu ce acoperea orizontul. Aruncă pe jos ţigara proastă de foi, care mai fumegă puţin pe pământul umed, apoi îşi puse mâna pe umărul prietenului său.

— Credeam că ziua asta n-o să mai vină niciodată.

De Bourmont îşi răsuci mustaţa cu o strâmbătură complice. Ochii îi străluceau din cauza excitaţiei, ca ai cocoşului de luptă gata de înfruntare.

— Şi eu credeam la fel, răspunse, apăsând puternic mâna amicului pe umărul său.

Husarii, grupuri-grupuri, stăteau de vorbă privind în direcţia de unde veneau bubuiturile şi împrăştiind o mulţime de zvonuri, toate lipsite de cel mai mic temei. Un caporal înalt şi osos, cu cozi şi mustăţi roşcate, îşi exprima, cu un aer de cunoscător, convingerea că generalul Darnand simulase o desfăşurare de forţe pe direcţia Limas, când în realitate urmărea tăierea drumului spre Córdoba în două locuri. Desfăşurarea tactică a argumentelor husarului roşcovan nu era pe placul unuia dintre colegii lui, care – bizuindu-se pe confidenţe anonime, dar absolut sigure – susţinea că

înaintarea spre Limas era începutul unei mişcări îndrăzneţe cu scopul de a împiedica retragerea armatei spaniole pe aliniamentulMontilla. Discuţia, care devenea tot mai aprinsă, se împotmoli deodată când un al treilea husar afirmă, cu aceeaşi siguranţă, că nu se executa nicio înaintare spre Limas şi că adevărata mişcare, ce nu va începe decât odată cu lăsarea nopţii, va fi în direcţia Jaén.

Cercetaşul trimis de Berret tocmai se întorcea, galopând la poalele dealului. Pe colina alăturată, masa întunecată a celuilalt escadron se deplasa încet, depăşind vârful şi pierzându-se din vedere.

Trompeta ordonă încălecarea. Cei doi prieteni îşi scoaseră mantalele, legându-le în faţa pomoului şeii. De Bourmont îi făcu din ochi lui Frédéric, încălecă şi îşi ocupă locul în formaţie. Frédéric se aşeză mai bine în şa şi îşi potrivi sub bărbie cureluşa de aramă a calpacului. Privi nemulţumit la cerul întunecat. Burniţa începuse să-i îmbibe dolmanul şi simţea umezeala neplăcută pe umeri şi pe spate. Din fericire, temperatura devenise suportabilă.

Un alt sunet de trâmbiţă, şi escadronul porni la trap, înconjurând colina. Copitele cailor smulgeau bucăţi depământ umed, aruncându-le în călăreţii care veneau din spate. Totuşi, se gândi Frédéric, era mai bine decât norii de colb iscaţi atunci când solul era uscat, care nu-i lăsau pe oameni şi pe cai să respire şi scădeau vizibilitatea în timpul marşului. Aruncă o privire spre cele două tocuri de pistol aflate de o parte şi de alta a pomoului şeii, unde, acoperite cu cârpe ceruite ca să fie la adăpost de umezeală, se găseau cele două excelente pistoale model „Anul XIII”. Totul era în regulă. Se simţea înfierbântat de iminenţa acţiunii, dar liniştit, cu mintea limpede. Îşi adaptă mişcările la cadenţa lui Noirot, bucurându-se de cavalcadă, atent la cel mai mic semnal de luptă.

Lăsând dealul în spate, trecură pe lângă o pădurice în care se vedeau tunicile albastre cu curele albe încrucişate pe piept ale unor infanterişti. Tunul continua să bată în depărtare, dincolo de orizont. Apoi ieşiră la şes şi băgară de seamă că în dreapta lor, nu prea departe, călărea un alt escadron de husari, probabil cel pe care îl zăriseră mai înainte pe dealul alăturat. Frédéric fu cuprins demândrie şi admiră aspectul impresionant al escadronului frăţesc care înainta într-o formaţie impecabilă, ca o maşinărie vie de război, disciplinată şi perfectă, purtând în teci o sută de săbii nerăbdătoare.

Merseră înainte printre dealuri şi viroage, până zăriră un sătuc din care se ridicau dâre de fum. Comandantul Berret ordonă oprirea, şi o vreme consultă o hartă împreună cu Dombrowsky. Frédéric îi observă distrat, cu urechile ciulite la bubuiturile de tun îndepărtate, însoţite acum de salve de

puşcă. Trăgând uşor de hăţ, încerca să-l împiedice pe Noirot să ronţăie iarba rară, când îl văzu pe căpitan că-i face semn. Inima îi zvâcni puternic când dădu pinteni calului şi se apropie de şefii escadronului.

Berret, ridicat în scări, observa sătucul cu singurul său ochi. Căpitanul fu cel care îi vorbi lui Frédéric.

— Glüntz, ia şase oameni şi fă o recunoaştere în direcţia asta. Află cine e în sat.

Frédéric se îndreptă în şa, simţind cum roşeşte. Era întâia oară când i se încredinţa o misiune individuală în luptă.

— La ordinele dumneavoastră.

Noirot scutura din cap neliniştit, împărtăşind parcă emoţia călăreţului.

Dombrowsky avea un aer preocupat.

— Nu-ţi complica viaţa, Glüntz, îi recomandă încruntat. Doar arunci o privire şi te întorci numaidecât. Ai tot timpul pentru acţiuni glorioase. M-ai înţeles?

— Perfect, domnule căpitan.

— Nu ţi se cere nicio faptă de arme. Te duci, vezi ce se întâmplă şi te întorci să ne spui. În principiu, infanteria noastră trebuie să fie în sat.

— Am înţeles, domnule căpitan.

— Atunci, porneşte. Atenţie la *guerrilleros.*

Tânărul se uită la comandant, însă Berret era tot cu spatele la ei, scrutând absorbit peisajul. Frédéric salută cu un impecabil gest marţial şi se întoarse spre husarii cei mai apropiaţi din plutonul său. Le făcu semn celor ce i se părură mai potriviţi.

— Voi şase. Urmaţi-mă.

Dădură pinteni cailor şi ieşiră în galop. Ploaia fină continua să cadă domol, dar, deşi începuseră să se formezebăltoace, pământul nu era foarte moale. Frédéric strânse între pulpe trupul calului şi înclină capul. Din pielea de urs murată a calpacului, apa îi picura pe faţă şi pe ceafă. Pe când lăsa escadronul în urmă, avu certitudinea că ochii albaştri ai lui Michel de Bourmont îl însoţeau de departe în cavalcadă.

•

Dârele de fum care se ridicau deasupra satului păreau nemişcate, aninate cumva între cer şi pământ, condensate în dimineaţa cenuşie. Solul era frământat de urme de copite şi de roţi de căruţe sau de tunuri. Aerul mirosea a lemn ars.

Ieşiră la un drumeag mărginit de migdali. Satul era de-acum aproape, şi dincolo de el se auzeau salve dese, însă nu întâlniseră nici ţipenie de om. Drumul necunoscut ce se întindea înaintea lui îl neliniştise puţin pe Frédéric, care se aştepta dintr-o clipă în alta să dea peste o bandă de

duşmani. Îmboldindu-l în continuare pe Noirot, apucă frâul între dinţi şi trase afară un pistol din tocurile gemene de la oblânc, scoţându-l din cârpa ceruită şi punându-l apoi la loc, la îndemână, gata de a fi folosit.

La marginea drumului era o căruţă răsturnată, lângă care zăcea un mort. Îl privi în treacăt. Avea faţa înfundată în pământul umed, hainele îmbibate de apă şi braţele răstignite. Un picior îi era răsucit într-o poziţie anormală. Încălţările dispăruseră. Nu recunoscu uniforma, drept care presupuse că era un spaniol. Ceva mai departe erau alte două cadavre, lângă un cal mort. Cu atenţia concentrată asupra primelor case – aflate acum aproape – şi a împuşcăturilor, pe moment nu-şi dădu seama că, pentru întâia oară în viaţă, văzuse oameni morţi pe un câmp de luptă.

Două case ardeau, în pofida burniţei. Prăbuşindu-se, grinzile carbonizate împrăştiau o jerbă de scântei, care zburau până se prefăceau în cenuşă. Frédéric trase de frâu şi lăsă calul la pas, în timp ce îşi scotea sabia din teacă. Desfăşuraţi în spatele lui, cei şase husari strângeau în mâini carabinele, scrutând împrejurimile cu ochi de veterani. Strada principală părea pustie. Dincolo de clădirile albe, salvele deveniseră tiruri izolate.

— Nu staţi aşa, descoperit, domnule sublocotenent, îi zise un husar cu favoriţilungi şi negri, care călărea foarte aproape de crupa lui Noirot. În apropierea caselor suntem mai la adăpost.

Frédéric recunoscu în sinea lui că sfatul era bun, dar nu răspunse şi continuă să meargă pe mijlocul drumului. Husarul rămase alături de el, mormăind ceva printre dinţi. Ceilalţi cinci veneau în spate, lipiţi de zidurile caselor, cu hăţurile atârnând şi cu carabinele pregătite.

Un câine cu blana zbârlită de ploaie traversă în goană strada şi dispăru pe o ulicioară. Sprijinit de un zid, cu ochii închişi şi gura căscată, zăcea alt cadavru. De data asta era un francez. Curelele albe încrucişate peste piept erau murdare de noroi, iar alături avea raniţa, deschisă, cu conţinutul împrăştiat pe jos. Imaginea ei îl impresionă pe Frédéric mai mult decât expresia rigidă a nefericitului proprietar. Îşi aminti de spaniolul fără încălţări de pe drum şi se întrebă cine putea fi atât de ticălos încât să jefuiască morţii.

Ploaia încetase şi bălţoacele reflectau cerul plumburiu. De dincolo de un zid răsună o împuşcătură care îl făcu peFrédéric să tresară involuntar în şa. Husarul cu favoriţi negri protestă zgomotos. La ce bun, spunea el, să te expui călărind pe mijlocul străzii.

De data aceasta Frédéric îi dădu dreptate. În mintea lui încolţea ideea că războiul real nu semăna deloc cu atitudinile eroice care apăreau în gravurile din cărţi sau în tablourile frumos zugrăvite şi înrămate având ca subiect mari fapte de arme. Tot ce vedea el în umeda cadră a dimineţii cenuşii erau

mici fragmente izolate în tonuri reci, scene individuale şi meschine, lipsite de nuanţele calde şi de frumoasa perspectivă globală care, cum crezuse până în ziua aceea, caracterizau o bătălie. Nu ştia dacă ai lui câştigau sau pierdeau. La drept vorbind, nu ştia precis nici măcar dacă se afla pe câmpul de luptă ori, dimpotrivă, undeva departe, unde cele văzute de el nu erau decât rezultatul unor mici încăierări marginale, fără legătură cu decorul în care se decidea, în lipsa lui, soarta luptei. Gândul din urmă îi produse o mare tulburare şi îl făcu să se înfurie împotriva Destinului, care poate că înclipele acelea îi răpea gloria, oferindu-le-o unora mai puţin demni de ea.

Dând ocol unei case, descoperiră un pluton de infanterie care trăgea din spatele unui zăplaz în direcţia pădurii din apropiere. Puşcaşii aveau feţele înnegrite de praf de puşcă; muşcau cartuşele unul după altul, împingându-le cu vergeaua în muschetoanele fumegânde înainte de a duce arma la ochi, a trage şi a relua operaţiunea. Erau vreo douăzeci şi păreau obosiţi. Priveau spre pădure cu o expresie de concentrare îndârjită, străini de tot ce nu era încărcare, ochit, descărcarea puştii. Unul dintre ei, aşezat pe pământ, stătea cu faţa în palme, având o cârpă plină de sânge înfăşurată în jurul capului. Din când în când gemea încet, fără ca vreun camarad să-l bage în seamă. Muschetonul lui se afla la doi paşi de el, sprijinit de zăplaz. Câte un glonţ şuiera pe deasupra capetelor şi se strivea cu un pocnet în peretele de vălătuci din apropiere.

Un sergent cu mustăţi cărunte şi ochi înroşiţi îi văzu pe husari şi se apropie de ei mergând tacticos, vârându-şi capulîntre umeri doar când un nou proiectil şuiera prea aproape. Avea picioarele scurte şi vânjoase, iar pantalonii strâmţi, albi îi erau murdari de noroi.

Când recunoscu galoanele de sublocotenent de pe mânecile dolmanului lui Frédéric, sergentul nu-şi mai feri capul ca înainte. Salută dezinvolt şi le ură bun venit husarilor.

— Nu ştiam că eraţi pe-aici prin preajmă, zise cu o mulţumire vizibilă.Întotdeauna e o uşurare să ai pe lângă tine cavaleria uşoară. Dacă descălecaţi, veţi fi mai în siguranţă. Trag asupra noastră din pădure.

Frédéric nu-i luă în seamă sfatul. Băgă sabia în teacă şi mângâie coama lui Noirot, observând cu o indiferenţă studiată scena înfruntării.

— Care e situaţia?

Sergentul îşi scărpină o ureche, se mai uită o dată spre pădure, apoi la tânărul ofiţer şi la însoţitorii lui. Părea să-l amuze ideea că frumoasele uniforme ale nou-veniţilor erau la fel de murate ca a lui.

— Suntem din 78 de Linie, zise fără rost, deoarece numărul regimentului i seputea citi pe chivără. Am sosit în sat cu puţin înaintea zorilor şi i-am gonit de-aici. Un grup a rămas colo, în faţă, şi ne ocupăm de el.

— Ce efective ocupă satul?

— O companie, a doua. Ne-am răsfirat, să ocupăm mai mult loc.

— Cine vă comandă?

— Căpitanul Audusse. Ultima dată când l-am văzut era cam în dreptul turnului bisericii. El comandă compania. Restul batalionului e la vreo jumătate de leghe mai la nord, desfăşurat de-a lungul drumului ce duce la un loc numit Fuente Alcina. Asta-i tot ce ştiu. Dacă doriţi şi alte detalii, adresaţi-vă căpitanului.

— Nu e nevoie.

Dinspre pădure răsunară trei-patru tiruri aproape simultane, şi unul dintre ele ţiui jos, razant cu grupul. Unul dintre infanteriştii de lângă zăplaz scoase un strigăt şi scăpă puşca din mâini. Apoi făcu câţiva paşi îndărăt, clătinându-se şi privindu-şi uluit burta plină de sânge.

Sergentul îi lăsă pe husari şi se îndreptă grăbit spre oamenii săi.

— Acoperiţi-vă, idioţilor! le strigă furios. Suntem aici ca să-i bumbăcim pe ăi din faţă, nu să le servim drept ţinte! Ce mama naibii aşteaptă Durand?

Unul dintre husari se înălţă în scări, îşi potrivi carabina, ochi şi trase. Apoi începu să şuiere printre dinţi în timp ce şi-o încărca din nou. La vreo optzeci de metri, în stânga, ieşind de după nişte hăţişuri, un şir de puşcaşi avansă dinspre sătuc către pădure, oprindu-se ca să tragă şi să încarce armele. Sergentul îşi scoase sabia şi începu să alerge spre zăplaz.

— Haideţi, haideţi! Uite-l pe Durand! Înainte, băieţi! Pe ei!

Soldaţii, după ce puseră baioneta la armă, se ridicară în picioare. Când sergentul depăşi zăplazul, îl urmară în goană, strigând. Pe vechea poziţie nu mai rămaseră decât rănitul legat la cap şi cel împuşcat în pântece, care se lăsase în genunchi şi privea tâmp sângele şiroindu-i pe pulpe, refuzând parcă să creadă că lichidul acela roşu îi ţâşnea din trup. Frédéric şi însoţitorii rămaseră în loc câteva minute, observând înaintarea celor două linii albastre ce se îndreptauspre copaci într-un nor de fum. Din ele se desprinseră trei-patru pete mai mici, care rămaseră întinse pe jos, pe când restul îşi continuau înaintarea.

Husarii le priviră o vreme, apoi, când cele două linii ajunseră la marginea pădurii, întoarseră caii şi ieşiră în galop din sat, înapoindu-se pe acelaşi drum către escadronul lor.

•

Vasăzică asta era. Noroi pe pantaloni şi sânge pe pântece, surpriza încremenită în expresia rigidă a morţilor, cadavre jefuite, ploaie şi duşmani nevăzuţi din care abia dacă desluşeai fumul împuşcăturilor. Războiul anonim şi murdar. Nici pomeneală de glorie în soldatul care gemea oblojit la

cap, cu faţa în palme, nici în celălalt rănit, care îşi privea măruntaiele sfârtecate cu un aer reprobator.

Frédéric îşi îndemnă calul la trap întins. În spatele lui călăreau imperturbabili cei şase husari, care nu făcuseră niciun comentariu în legătură cu scenele anterioare. Tânărul, în schimb, simţea cum îl năpădesc întrebări fără răspuns;i-ar fi plăcut să fie singur ca să şi le pună cu glas tare.

Trecură din nou pe lângă cei trei morţi din drum, şi de data asta Frédéric, fascinat, nu-şi mai luă ochii de la ei până când îi lăsară în urmă. Niciodată nu şi-ar fi închipuit că un cadavru e ceva lipsit de viaţă într-un mod atât de atroce. Când se imagina pe sine mort, se vedea cu ochii închişi şi cu o expresie placidă pe chip, poate chiar cu un uşor surâs, de neşters, în colţul buzelor. Vreun camarad îi încrucişa braţele pe piept, prietenii aveau să verse lacrimi împrejurul lui şi să-l poarte pe umeri spre ultimu-i sălaş, cu o rază de soare luminându-i chipul acoperit cu o demnă mască de praf şi sânge, aşa cum i se cuvenea unui bun şi credincios soldat.

Iar acum descoperea că se putea să nu fie deloc aşa. Trupurile acelea prăbuşite în noroi îi dădeau o ciudată strângere de inimă, o cumplită senzaţie de singurătate nesfârşită în lumina cenuşie a dimineţii. Frédéric simţi o durere insuportabilă la gândul că i-ar putea fi sortită o astfel de moarte.

Apropierea de escadron îi risipi gândurile acestea lugubre. Se întorcea la siguranţa chipurilor cunoscute, a trupei numeroase şi disciplinate, sub comanda unor şefi responsabili şi experţi, buni cunoscători ai meseriei lor, obişnuiţi să vadă oameni morţi în noroi. Era de parcă ar fi revenit în lumea celor vii şi puternici, acolo unde sentimentul devenea colectiv, transformându-se într-o credinţă oarbă în victorie, într-o senzaţie de siguranţă bazată pe conştiinţa propriei puteri.

Îi informă pe Berret şi pe Dombrowsky despre situaţia din sat, menţionând doar trupele care îl ocupau şi înfruntarea din pădure. Nu pomeni nimic de cadavrele din drum, nici de soldatul mort pe stradă, nici de răniţii din împrejmuirea cu zăplaz. În timp ce privea chipurile impasibile ale superiorilor săi, îndărătul cărora se întindeau rândurile solide ale escadronului, simţi că scenele acelea i se ştergeau din minte ca un coşmar, până când dispărură.

Când îşi ocupă locul în formaţie, schimbă un salut cu De Bourmont, care îi făcu un semn cu mâna, zâmbindu-i cusimpatie. Husarul cu favoriţi negri care îl însoţise îndeaproape le povestea camarazilor săi amănuntele intrării în sătuc.

— Trebuia să-l fi văzut pe sublocotenent, comenta cu glas scăzut, fără să bage de seamă că subiectul discuţiei era acolo, ascultându-l. Mergea ţanţoş

pe mijlocul drumului, foarte drept în şa, şi când i-am spus c-ar putea fi împuşcat, a fost cât pe ce să mă trimită la toţi dracii. Un alsacian căpos şi plin de nerv, asta-i... Nu-i rău, când te gândeşti că-i un începător!

Frédéric roşi de mândrie şi îşi lăsă ochii să rătăcească peste câmpiile acoperite de măslini şi migdali. Cerul întunecat părea decis să se lumineze la orizont, ca şi cum soarele s-ar fi străduit să-şi facă loc printre straturile de nori.

Trâmbiţa răsună şi escadronul înaintă la trap, lăsând satul în stânga şi pătrunzând pe câmpiile care de luni întregi nu mai erau desţelenite de nimeni. Călăriră cam o leghe şi la puţin timp după aceea începură să vadă trupe. Prima fu o companie de vânători de munte care înainta prin miriştile unui vechi lan de porumb.Apoi văzură mai multe piese de artilerie care erau remorcate la galop, zdroncănind în câmp deschis. În sfârşit, depăşiră un pluton de dragoni călare care mergeau la pas, cu frâiele lăsate libere, cu carabinele băgate în tocurile de la oblânc, părând istoviţi. Dincolo de dealuri se auzeau salve îndepărtate de puşti, punctate de bubuituri de tun.

Escadronul se opri să-şi adape caii la un pârâu cu maluri mlăştinoase şi pline de arbuşti. Comandantul Berret se îndepărtă cu căpitanul Dombrowsky, locotenentul Maugny, portstindardul Blondois şi trompetul-major, urcând pe un deal din apropiere. Un alt escadron al regimentului lor stătea nemişcat, la vedere, şefii lui aflându-se tot pe dealul acela unde, mai mult ca sigur, se instalase statul-major al Regimentului 4 Husari. Colonelul Letac era, pesemne, şi el acolo sus, ori în altă parte, dar, oricum, prin apropiere, în suita generalului Darnand.

Frédéric descălecă şi îl lăsă pe Noirot să-şi moaie botul în voie în apele tulburi ale pârâului. Nu mai ploua, iar briza cavalcadei zvântase uniformele husarilor,care îşi dezmorţeau mădularele şi schimbau opinii despre ce se petrecea dincolo de coline, acolo unde părea să se desfăşoare încleştarea decisivă. Frédéric scoase ceasul din buzunar; era trecut de zece dimineaţa.

Locotenentul Philippo se apropie, prins într-o discuţie însufleţită cu De Bourmont. Îşi lăsară caii să se adape şi i se alăturară lui Frédéric. Philippo era un husar cu o mutră ţigănoasă, cozi şi mustaţă negre, pielea închisă la culoare, aproape măslinie. Era de statură mijlocie, ceva mai scund decât Frédéric şi mult mai scund decât De Bourmont, şi obişnuia să înjure în italieneşte, limbă pe care o vorbea perfect, căci se trăgea dintr-o familie transalpină. Era un tip încrezut, extrem de îngrijit în îmbrăcăminte şi, mergea vorba, foarte curajos. Luptase la Eylau şi în parcul Monteleón din Madrid şi se bătuse de cinci ori în duel, întotdeauna cu sabia, omorând doi dintre rivali. Femeile, motivul faimei sale de duelist, erau slăbiciunea lui şi

mulţi susţineau că aveau să-l ducă la ruină. Împrumuta bani de la toţi şi îşi achita datoriile contractând altele noi.

Philippo îi strânse ceremonios mâna lui Frédéric.

— Felicitări, Glüntz. Mi s-a spus că prima dumneavoastră misiune individuală a fost un succes.

De Bourmont zâmbea, mulţumit că prietenul lui era lăudat. Frédéric ridică din umeri; la regiment, importanţa dată oricărei isprăvi personale era prost văzută, drept care o discuţie despre o patrulare de rutină şi fără incidente ar fi fost de neconceput.

— Aş zice mai degrabă că a fost plictisitoare, răspunse cu modestia cuvenită. Ai noştri îi izgoniseră pe spanioli din sat, aşa că n-au fost probleme.

Philippo se sprijini cu amândouă mâinile de sabie. Îi plăcea să-şi dea aere de veteran.

— Las' că o să aveţi destule ocazii pentru senzaţii mai tari, zise cu aerul misterios al celui care nu spune tot ce ştie. Am aflat din sursă sigură că peste puţin timp intrăm în foc.

Amândoi sublocotenenţii se uitară la Philippo extrem de interesaţi. Acesta se împăună, mulţumit de impresia produsă.

— Aşa e, dragi prieteni, adăugă. Conform spuselor lui Dombrowsky într-unul din rarele sale accese de vorbărie, Darnand îşi continuă încercarea de a le tăia spaniolilor drumul spre zona muntoasă. Problema este coloana Ferret.

— Ce-i cu Ferret? întrebă De Bourmont. După câte ştiu, trebuia demult să ne întărească flancul.

Philippo făcu un gest dispreţuitor, îndoindu-se parcă de capacităţile militare ale colonelului Ferret.

— Aici e buba, explică. Ferret, care trebuia să fie aici cam de multişor, n-a ajuns nici până acum. Aşa stând lucrurile, s-ar putea să fim chemaţi înainte, ca să dezorganizăm liniile inamice de dincolo de dealurile astea.

— Asta a spus Dombrowsky? întrebă Frédéric, incitat de confidenţele lui Philippo.

Se şi vedea năpustindu-se călare asupra duşmanilor.

— Nu; ultima parte e presupunerea mea. Dar mi se pare elementar. Suntem singura forţă mobilă din sector şi, în plus, unicul regiment care n-a intratîncă în foc. Ceilalţi au încrucişat armele de câtva timp, cu excepţia Regimentului 8 Uşor, ţinut în rezervă.

— Am zărit înainte nişte dragoni, comentă De Bourmont.

— Da, ştiu. Mi s-a spus că grupuri mici sunt folosite în misiuni de recunoaştere pe tot aliniamentul. Cu toate astea, cele patru escadroane ale noastre nu s-au clintit de aici.

Frédéric nu împărtăşea certitudinea lui Philippo.

— Eu nu-i văd decât pe ăştia, spuse, arătând spre masa nemişcată a călăreţilor aflaţi în apropierea escadronului. Ei şi noi. Şi cum unu plus unu fac doi, nu ne iese la socoteală jumătate de regiment.

Philippo se strâmbă agasat.

— Mă călcaţi pe nervi cu calculele dumneavoastră germanice, Glüntz, zise plictisit. Sunteţi tânăr, n-aveţi încă experienţă. Fiţi încrezător în ce vă spune un veteran.

— Asta cam aşa e, recunoscu De Bourmont, iar Frédéric se grăbi să-i dea dreptate.

— Mi-ar plăcea să ştiu de partea cui înclină balanţa, comentă el, arătând spre câmpul de luptă.

— Ah, asta n-o putem şti deocamdată, decretă Philippo. Pare-se însă că flancul nostru întâmpină greutăţi în a se menţine. Au cerut mai multă artilerie şi dintr-un moment în altul se aşteaptă intervenţia Regimentului 8. Va trebui să dăm şi noi o mână de ajutor, nu peste mult timp.

— Asta nu m-ar deranja, comentă De Bourmont.

Philippo lovi cu palma mânerul sabiei, cu un aer fanfaron.

— Ca să vezi, nici pe mine. De cum vom apărea de partea cealaltă a dealurilor, spaniolii or s-o rupă căpiaţi la fugă. *Cazzo di Dio*!

Frédéric dezlegă mantaua pe care o ţinea înfăşurată pe şa şi o întinse pe jos, sub trunchiul unui măslin. Îşi scoase calpacul, luă plosca şi se tolăni pe manta, ronţăind o bucată de pesmet scos din geanta cu provizii. Ceilalţi îl imitară.

— Are cineva coniac? întrebă Philippo. Nici dacă-i rachiu n-o să fac nazuri.

De Bourmont îi întinse sticluţa sa plată fără să scoată o vorbă. Husarii avuseseră timp berechet să se aprovizioneze înainte de plecarea din campament, dar cu siguranţă că locotenentul îşi isprăvise rezerva. Philippo duse recipientul la gură şi pufni mulţumit.

— Ah, dragii mei prieteni... Ăsta scoală şi morţii din groapă.

— Nu pe cei pe care i-am văzut eu, murmură Frédéric, într-un acces de umor negru de care el fu cel dintâi care se minună.

Ceilalţi îl priviră miraţi.

— În sat? întrebă De Bourmont.

Frédéric schiţă un gest evaziv.

— Da, trei sau patru. Spanioli, cu precădere. Le furaseră încălţările.

— Dacă erau spanioli, bine le-au făcut, opină Philippo. Şi-n plus, la ce-i servesc ciubotele unui mort?

— La nimic, răspunse De Bourmont, lugubru.

— Întocmai, la nimic. Cineva viu o fi avut nevoie de ele.

— N-aş jefui niciodată un cadavru, zise Frédéric, încruntându-se.

Philippo înălţă dintr-o sprânceană.

— De ce? Morţilor tot nu le pasă.

— E nedemn.

— Nedemn? – Philippo izbucni într-un râs strident. Ăsta-i războiul, scumpul meu. Desigur, sunt lucruri care nu se învaţă la şcoala militară. Dar le veţi învăţa vrând-nevrând, vă asigur... Imaginaţi-vă, Glüntz, că străbateţi un câmp de luptă după o grea încleştare, că n-aţi mâncat nimic de nu ştiu când şi daţi peste un soldat mort cu raniţa plină. Scrupulele dumneavoastră vă vor împiedica să vă puneţi burta la cale?

— Aş prefera să mor de foame, zise Frédéric, absolut convins.

Philippo dădu din cap reprobator.

— Se vede că n-aţi suferit de foame în viaţa dumneavoastră, dragă amice... Dar dumneavoastră, Bourmont, aţi renunţa la merindele acelea dacă aţi fi în locul tânărului nostru Glüntz?

De Bourmont îşi răsuci vârful mustăţii, încurcat.

— Cred că aş face ca el, zise în cele din urmă. Nu-mi place să despoi morţii.

Philippo plescăi din limbă, dezamăgit.

— Imposibil să faci carieră militară cu domniile voastre. Asta-i partea proastă când ai de-a face cu suflete pline de candoare; priviţi viaţa ca pe un vis frumos de culoare rozalie. Dar vă veţi transforma, fiţi pe pace. Poate vă veţi schimba chiar de azi. Să despoi morţii, aşa aţi spus. He, he! Asta nu-i nimic. Nu vi s-a povestit niciodată de grupurile acelea dezgustătoare de tâlhari care însoţesc armatele în campanie şi care noaptea, după vreo bătălie, se strecoară ca umbrele printre cadavre şi răniţi ca să le smulgă până şi ultimul obiect de valoare? Hoitarii ăştia sunt în stare să le dea lovitura de graţie muribunzilor ca să-i jefuiască, le taie degetele ca să le ia inelele, le sparg mandibulele ca să scoată dinţii de aur... Comparativ cu ce fac nemernicii ăştia, să iei de la răposaţi un coltuc de pâine sau o pereche de încălţări e floare la ureche... Insist că bunătatea asta scoală morţii din groapă – proclamă, râgâind discret şi înapoindu-i lui De Bourmont sticluţa plată. Adevărul e că mare nevoie aveam de-o duşcă bună, *Corpo di Cristo.* Că doar ne-am cammurat în dimineaţa asta, aşa-i? Neştiind nici unde naiba călăream, nici dacă aveam sau nu să intrăm grabnic în luptă, toţi ne-am pus mantalele prea târziu. Numai bătrânul Berret şi băţosul ăsta de Dombrowsky ştiau câte

ceva, dar n-au scos o vorbă. Peste puţin timp, cam trei sferturi din escadron o să străbată zdravăn. Bine măcar că acum nu plouă.

Un cercetaş se apropia la trap. Fără îndoială că se îndrepta spre dealul unde se aflau Berret şi ceilalţi. Cercetaşii erau oamenii de legătură ai cavaleriei; parcurgeau câmpul de luptă dintr-un capăt în altul, ducând mesaje unităţilor. Philippo îl chemă când trecu pe lângă ei.

— Ai vreo ştire fierbinte pentru noi, soldat?

Husarul, un tânăr roşcat, îşi opri calul un moment.

— Escadronul 4 a dat mai adineauri peste o grupare de *guerrilleros,* cam la o leghe de aici – îi informă cu satisfacţie în glas; el însuşi ţinea de escadronul acela. I-a căsăpit şi încă îi spârcuieşte din goana cailor. O treabă pe cinste.

— Fără milă, murmură De Bourmont cu un surâs cinic, privindu-l cum se îndepărtează.

Philippo era absolut de acord.

— Fără cruţare, într-adevăr. Ăsta-i avantajul când e vorba de partizani; nu mai trebuie să faci prizonieri. Câteva lovituri de sabie, hârşti, hârşti, şi problema-i rezolvată.

De Bourmont şi Frédéric îi dădură dreptate. Philippo râdea.

— E ciudat, comentă împăunându-se, dar genul ăsta de război neregulat dus de grupuri care iau calea muntelui este caracteristic popoarelor meridionale.

— Aşa să fie? – De Bourmont se aplecă spre locotenent, interesat.

— Evident, dragi prieteni! – Philippo făcea ce făcea şi se lăuda mai tot timpul cu sângele-i italienesc. Ca să lupţi în gherilă ai nevoie de imaginaţie, de iniţiativă... Ba şi de oarecare indisciplină. Vă puteţi închipui un englez *guerrillero*? Ori vreun polonez precum căpitanul Dombrowsky?... Cu neputinţă! Pentru asta trebuie să ai sânge fierbinte, domnilor. Fierbinte.

— Ca dumneavoastră, dragă, zise De Bourmont cu o abia simţită ironie.

— Ca mine; exact. În fond, nu-mi repugnă chiar de tot ţărănoii ăştia cu flintele lor străvechi. Când îi căsăpesc, am impresia că-mi spintec tatăl. Bunul meu părinte era meridional până-n măduva oaselor.

— Numai că dumneavoastră omorâţi mai mulţi francezi decât spanioli, Philippo. Dumneavoastră şi faimoasele dueluri...

— Eu omor ce-mi stă în cale, proclamă italo-francezul, niţel ofuscat.

Frédéric mângâie coama lui Noirot, care necheză bucuros. Cerul cenuşiu se reflecta în apa pârâului, însă norii se risipiseră puţin şi printre ei se desluşeau crâmpeie albastre. O rază de soare lumina vârfurile măgurilor din apropiere. Tânărul se gândi că, în pofida războiului, ori poate graţie lui, peisajul i se părea acum foarte frumos.

Se uită la calul lui De Bourmont, care se adăpa lângă al lui; intrase în apa pârâului până la chişiţă. Arăta minunat, era un pag rotat cu coamă lungă şi coadatăiată scurt, cu pete pe picioarele din spate, care nu-i urâţeau cu nimic aspectul. Şaua garnisită cu blană de leopard era deosebit de frumoasă; ungurească, la fel ca mai tot echipamentul husarilor: şaua, cizmele, uniformele... Până şi termenul „husar" provenea din ţara aceea. Cineva îi povestise mai demult lui Frédéric că venea de la cuvintele *husz,* care însemna „o sută", şi *ar*, „dijmă" sau „dare". De multe veacuri, în Ungaria toţi proprietarii de pământ erau obligaţi să pună la dispoziţia seniorului câte un bărbat complet echipat şi câte un cal de luptă, la fiecare o sută de locuitori de pe feuda lor. Aceasta era originea legendarei cavalerii uşoare, ale cărei stil şi tradiţii fuseseră adoptate de aproape toate armatele europene.

Cu multă dezinvoltură, Philippo îi întrebă dacă aveau ţigări, pretextând că tabachera lui era în geanta de piele, iar aceasta atârna de cal, care se afla în mijlocul pârâului. De Bourmont îşi descheie câţiva nasturi şi scoase trei ţigări de foi proaste. Le aprinseră şi fumară în tăcere, privind peticele de cer şi norii care treceau pe deasupra capetelor lor.

— Mă întreb peste cât timp ne vom întoarce la Córdoba, spuse Philippo după o pauză.

Frédéric se uită la el surprins.

— Vă place Córdoba? Eu găsesc oraşul acesta călduros şi murdar.

— Dar cu femei frumoase, răspunse Philippo, cu ochi visători. Cunosc eu acolo o splendoare cu păr negru ca tăciunele şi cu o talie care l-ar scoate din minţi până şi pe nenorocitul ăsta de sloi de gheaţă de Dombrowsky – era evident că polonezul nu se bucura de simpatia italo-francezului. O cheamă Lola şi are nişte ochi care l-ar arunca pe Letac jos de pe, hm, cal.

— Lola vine de la Dolores, nu? întrebă De Bourmont. Cred că e vorba de un diminutiv, de un nume de alint.

Philippo oftă zgomotos.

— Dolores... Lola... Ce contează? Orice nume i s-ar potrivi de minune!

— Îmi place, comentă Frédéric, repetând de câteva ori numele cu voce tare, Lola... Sună straşnic, aşa-i? E ceva elementar, sălbatic. Foarte spaniol, de bună seamă. E frumoasă?

Philippo scoase un geamăt scurt.

— Păi nu v-am spus? Superbă! Dar ce nu ştiţi domniile voastre e că ea a fost, indirect, desigur, vinovată de...

— Ultimul dumneavoastră duel, preciză De Bourmont.

— Ah, ştiţi povestea?

— Tot regimentul ştie povestea, replică De Bourmont, deja plictisit. Aţi povestit-o de cel puţin douăzeci de ori, dragă.

— Şi ce dacă? ripostă Philippo, scos din sărite. Şi de o sută de ori de-aş fi povestit-o, istoria e aceeaşi şi Lola e tot Lola.

— Cu cine o fi ea acuma? îl aţâţă De Bourmont, făcându-i cu ochiul lui Frédéric.

Philippo bătu cu palma de câteva ori peste mânerul sabiei.

— Precis nu-i cu dobitocul din 11 de Linie pe care l-am surprins într-o noapte dând târcoale grilajului casei ei... I-am zis să mă însoţească, să rezolvăm chestiunea într-un loc discret, şi mi-a răspuns că în armata franceză e interzis să te baţi. Să-mi spună asta mie, locotenentului Philippo! Atunci l-am urmăritpână la cazarma lui şi am provocat la intrare un asemenea scandal, încât pe nenorocit mai că l-au scos afară în brânci colegii lui, ca să nu dezonoreze regimentul.

— I-aţi dat o teribilă lovitură de sabie, îşi aminti De Bourmont.

— I-am dat mai multe. A căzut ca un sac de cartofi, şi l-au cărat de acolo mai mult mort decât viu.

— Mie mi s-a spus doar de una. Şi că a plecat pe picioarele lui.

— Aţi fost prost informat.

— Dacă spuneţi dumneavoastră...

Rămaseră un timp tăcuţi, ascultând zgomotul luptei de dincolo de dealuri. „Probabil că infanteriştii trec prin momente grele", se gândea Frédéric, atent la salvele de împuşcături.

— Odată am omorât o femeie, murmură pe neaşteptate De Bourmont, de parcă s-ar fi hotărât să se spovedească deodată cu voce tare.

Camarazii lui îl priviră, uimiţi.

— Tu? întrebă Frédéric, neîncrezător. Glumeşti, Michel!

De Bourmont clătină din cap.

— Vorbesc serios, zise mijindu-şi ochii, ca şi cum i-ar fi fost greu să-şi reamintească. S-a întâmplat la Madrid, pe 2 mai, pe una din străduţele dintre Puerta del Sol şi Palatul Regal. Philippo o să-şi aducă aminte precis de ziua aceea, fiindcă era şi el pe-acolo...

— Cum să nu-mi amintesc! confirmă cel menţionat. Am fost atunci pe punctul să-mi pierd viaţa de vreo douăzeci de ori!

— Madrilenii se răsculaseră, continuă De Bourmont, şi ne atacau cu tot ce le cădea în mână: pistoale, puşti, cuţitele acelea spaniole lungi, *navajas*... Era o harababură teribilă în tot oraşul. De la ferestre trăgeau cu arme, aruncau ţigle şi ghivece, până şi mobile. Eu mă aflam pe drum cu o misivă către ducele de Berg, când m-a surprins tumultul. Nişte copii au început să arunce cu pietre în mine, gata să mă doboare de pe cal. I-am pus pe fugă cu uşurinţă şi am călărit spre Plaza Mayor pentru a face un ocol, însă acolo, nu ştiu cum, m-am trezit înconjurat de gloată. Erau cel puţin douăzeci de bărbaţi şi femei,

şi probabilcă nişte mameluci de-ai noştri omorâseră pe cineva de-al lor, fiindcă tocmai îl aduceau pe braţe, şiroind de sânge. Văzându-mă, s-au năpustit ca nişte fiare, agitând ciomege şi *navajas.* Muierile, dezlănţuite, erau cele mai rele, ţipau ca furiile şi se agăţau de frâul şi de picioarele mele, încercând să mă dea jos de pe cal...

Frédéric asculta cu atenţie, neslăbindu-şi prietenul din ochi. De Bourmont vorbea rar, aproape monoton, oprindu-se câteodată, de parcă ar fi încercat să-şi ordoneze amintirile.

— Am tras sabia din teacă, urmă el, şi chiar atunci am primit o lovitură de cuţit în pulpă. Calul s-a cabrat, cât pe ce să mă arunce pe spate; dacă s-ar fi întâmplat una ca asta, aş fi fost omorât într-o clipă. Trebuie să recunosc că eram speriat. Una e să înfrunţi un inamic şi cu totul altceva să fii prins în cleştele unei gloate înnebunite şi asurzitoare... Atunci am dat pinteni ca să-mi fac loc, în timp ce loveam cu sabia în dreapta şi-n stânga. În momentul acela, o femeie, pe care abia dacă am văzut-ola faţă şi din care nu-mi amintesc decât broboada neagră şi ţipetele, s-a agăţat de zăbala calului meu de parcă viaţa i-ar fi fost în joc dacă m-ar fi lăsat să scap din încercuire. Eu eram năucit de lovituri şi de rana de *navaja* din pulpă şi începusem să-mi pierd capul. Calul s-a smucit puternic şi a reuşit să mă scoată din mulţime, dar femeia aceea continua să rămână agăţată, nu-mi dădea drumul... Atunci am lovit-o cu sabia în gât şi a căzut sub copitele calului, vărsând sânge pe nas şi pe gură.

Frédéric şi Philippo, intrigaţi, aşteptau continuarea istoriei. Însă De Bourmont terminase. Rămase tăcut, contemplând norii cu ţigara fumegându-i între degete.

— Poate că o chema tot Lola, adăugă după o scurtă pauză.

Şi începu să râdă cu un rictus amar.

4• Înfruntarea

Dinspre est îşi făcu apariţia un călăreţ singuratic, care urcă grabnic panta dealului unde era instalat statul-major al regimentului. De pe malul pârâului, Frédéric văzu profilându-se silueta omului pe cal şi o urmări până ajunse pe culme.

— Ăsta-i un cercetaş al colonelului Letac, îşi dădu cu părerea Philippo, care se ridicase în picioare ca să vadă mai bine. E clar că peste puţin vom fi în şa.

— Ar cam fi timpul, murmură Frédéric, cu o licărire de speranţă în ochi.

— V-o spun sigur, conchise Philippo pe când se tolănea la loc fluierând printre dinţi *Îmi place ceapa prăjită,* o arie dintr-o operetă la modă care fusese adoptată de fanfarele militare.

De Bourmont, care stătea cu braţele încrucişate sub ceafă şi nici măcar nu deschisese ochii, se strâmbă dezgustat.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Philippo, nu mă sâcâiţi cu arii de vodevil. Chestia asta cu ceapa este nu numai de prost-gust, dar sună şi oribil.

Cel vizat se uită la camaradul lui, vizibil jignit.

— Scuzaţi-mă, dragă prietene, dar melodia asta pe care s-ar părea că o detestaţi e una dintre cele mai vesele din repertoriul fanfarei noastre. În plus, e straşnică pentru defilări.

De Bourmont părea să aibă rezerve.

— E vulgară, decretă cu dispreţ. Se vede că cei cinci sute de muzicieni formaţi de David Buhl la şcoala de la Versailles au învăţat să cânte la trompetă, dar nu şi să-şi aleagă repertoriul cu un minim criteriu selectiv. *Îmi place ceapa prăjită*... Pfui! De-a dreptul ridicol.

— Mie îmi place, protestă Philippo. Preferaţi cumva vechile arii regaliste?

— Aveau farmecul lor, răspunse De Bourmont cu răceală, deschizând larg ochii şi sfredelindu-l cu privirea pePhilippo, care după câteva clipe tensionate preferă să se uite în altă parte. Frédéric se hotărî să intervină.

— Eu prefer vechile melodii republicane, zise într-o doară.

— Şi eu la fel, spuse De Bourmont. Cel puţin n-au apărut din decorurile şi lămpile cu ulei ale rampei, nici n-au fost fredonate de interprete boite şi de actori bufi.

— Dar uite că Împăratului nu-i plac ariile republicane, insistă Philippo. Spune că-s prea pătate de sânge francez şi preferă ca soldaţii săi să

mărşăluiască în sunetul unei muzici vesele ca asta. Iar cea care vă deranjează pe dumneavoastră, Bourmont, e una dintre favoritele lui.

— Ştiu. Dar faptul că Napoleon este un geniu al războiului nu înseamnă că are aceleaşi calităţi şi în domeniul muzical. Este evident că aici are unele lacune.

Philippo îşi răsuci mustaţa, enervat.

— Auziţi, Bourmont. Uneori mă scoateţi din sărite.

— Îmi puteţi cere satisfacţie oricând poftiţi, răspunse De Bourmont cu un calm absolut. Vă stau la dispoziţie.

— *Cazzo di Dio*!

Frédéric socoti că venise momentul să mai intervină o dată.

— Bun, e în regulă, zise el, împăciuitor. Mai bine să ne păstrăm pentru spanioli.

Philippo deschise gura să mai adauge ceva, roşu de mânie, însă surprinse un semn cu ochiul pe care De Bourmont i-l făcuse pe furiş lui Frédéric. Atunci pufni în râs, uitând pe dată toată furia dinainte.

— Pe *sporca Madonna,* Bourmont, că într-o zi va trebui să ne răfuim noi doi cu sabia în mână. Vă place la nebunie să mă scoateţi din minţi.

— Cu sabia în mână? Dumneavoastră şi mai cine?

— *Cazzo di Dio*!

— Bun, bun, e în regulă, interveni din nou Frédéric. A mai rămas ceva coniac?

De Bourmont îi întinse sticluţa plată şi cei trei husari băură în tăcere. Locotenentul Gérard şi sublocotenentul Laffont se apropiau de grupul lor.

— L-aţi văzut pe cercetaş? îi întrebă Laffont, un bordelez roşcat şi nu preaplăcut la vedere, dar excelent călăreţ şi bun mânuitor de sabie.

— Da, încuviinţă Frédéric. Cred că o s-o luăm din loc.

— Pare-se că greul luptei se deplasează spre centrul liniei noastre, comentă Gérard, un veteran cu cozi lungi şi picioare crăcănate. Acolo e groasă rău.

Un timp, făcură tot felul de presupuneri. Până la urmă ajunseră la concluzia că niciunul nu avea vreo idee despre ce se întâmpla de fapt. De jur împrejur, împrăştiaţi pe malurile pârâului, husarii conversau în grupuri sau stăteau tăcuţi pe lângă caii lor, cu privirea pierdută peste dealuri. Soarele nu izbutea să străpungă stratul de nori, iar cerul se întuneca iar, umplând orizontul de umbre ameninţătoare.

Căpitanul Dombrowsky cobora dealul şi părea zorit. Ofiţerii fugiră spre cai, în timp ce un murmur de aşteptare străbătea escadronul. Frédéric şi De Bourmont ridicară iute mantalele de jos şi le legară la oblânc. Ca să ajungă la calul lui, Philippo trebui să-şi ude cizmele.

Dombrowsky ajunsese deja printre ei, iar trompetul suna adunarea. Husariise aliniară ducând caii de hăţuri. Frédéric îşi puse calpacul şi rămase în picioare, ţinând în mâna stângă sabia vârâtă în teacă şi spunându-şi că de data asta lucrurile păreau serioase. De Bourmont îi făcu semn, mulţumit. Şi el simţea la fel.

Când sună încălecarea, cei o sută opt husari care alcătuiau escadronul executară mişcarea ca un singur om. Era ciudat cum membrii regimentului, atât de fideli stilului indisciplinat al cavaleriei uşoare când nu erau în acţiune, deveneau precişi ca un mecanism când aceasta era iminentă. Tocmai acest spirit colectiv asumat în timpul luptei îi preschimba într-o maşină de război puternică, flexibilă şi devastatoare.

— Ofiţerii, la mine! ordonă Dombrowsky.

Cei strigaţi dădură pinteni cailor şi ajunseră îndată lângă el.

— Escadronul se împarte pentru un timp, explică polonezul, privindu-i cu ochii lui îngheţaţi. Compania 1 va escorta un batalion al Regimentului 8 Uşor pânăcând acesta îşi va ocupa poziţia de intrare în foc în faţa satului aflat dincolo de dealuri. Misiunea Regimentului 8 este luarea cu asalt a satului şi izgonirea duşmanului, dar asta nu ne priveşte pe noi. De cum intră infanteria pe poziţie, noi întoarcem spatele şi ne repliem către vâlceaua aceea pe care o vedeţi acolo, unde ne va aştepta Compania 2, pe cai şi gata de acţiune imediat ce va fi solicitată... S-ar putea să vedem călăreţi la stânga noastră, la marginea pădurii. Să nu vă îngrijoraţi; e vorba de Escadronul 4 al regimentului nostru, pregătit să urmărească inamicul când acesta părăseşte satul... Aţi înţeles? Atunci, executarea. Coloană pe plutoane.

Frédéric îşi ocupă locul, de data aceasta exact în centrul formaţiei compuse din patru şiruri de câte doisprezece oameni. Porniră la pas şi destul de repede intrară în trap pe plantaţiile de măslini de culoarea cenuşii. Locotenentul Maugny, care cobora şi el dealul ca să ia comanda companiei ce se îndrepta spre vâlcea, se întâlni cu ei şi îl salută pe Dombrowsky, care îi răspunse cu o uşoarăînclinare a capului. Trecură fără nicio greutate peste un zid de piatră şi urcară pe un colnic, văzând la dreapta, pe culmea dealului principal, acvila regimentului care unduia în mijlocul unui grup de ofiţeri.

Nu se auzeau împuşcături din faţă; numai tunul şi desele salve de puşcă răsunau departe, mereu în dreapta drumului urmat de ei. Frédéric îşi imagină că acolo se dădeau lupte grele şi fu destul de dezamăgit când îşi dădu seama că ei călăreau spre tăcere, nici măcar ca să intre în luptă. Tot ce făceau era o rutinară misiune de escortare.

În sfârşit, lăsând în urmă ultimele dealuri, husarii avură dinaintea ochilor câmpul de bătălie. Se întindea între pădurea din stânga şi nişte munţi îndepărtaţi, formând o vale lată de cinci-şase leghe. Erau acolo două sau trei

sate care păreau înconjurate de nori joşi, ca de ceaţă. Dinspre ele se auzea bubuitul tunului, şi după alte câteva clipe Frédéric pricepu că ceea ce i se păruse că ar fi fost nori nu era decât fumul luptei.

Ceva mai aproape, cam la o leghe, petele albastre formate de două regimente franceze împărţite pe batalioane stăteau nemişcate în linie, răsfirate pe câmp. Din când în când ţâşnea din rânduri ceaţa salvelor de puşcă; rămânea suspendată în aer, apoi se desfăcea alene în fâşii care pluteau peste vale. Drept în faţă, punctate de scurtele licăriri ale artileriei, salvele spaniole produceau un fum asemănător, care ascundea orizontul, confundându-se cu mantia plumburie a norilor joşi. Cerul înnorat şi fumul prafului de puşcă păreau să se alieze ca să ascundă soarele.

Abia către amiază husarii întâlniră Regimentul 8 Uşor. Infanteriştii, în uniforme albastre cu curele albe încrucişate peste piept, îşi ridicară chiverele în vârful muschetoanelor ca să ovaţioneze cavaleria ce avea să-i escorteze spre locul luptei. Lui Frédéric îi atrase atenţia tinereţea soldaţilor, caracteristică armatei din Spania, feţele ca de copii încadrate de cureluşele din aramă de sub bărbie. Purtau ranițele uşoare în spate, baionetele în tecile lor şi păreau obosiţi.Cele două batalioane ale regimentului păstrau formaţia de marş, dar soldaţii primiseră comanda „de voie” şi se aşezaseră pe jos. Fără îndoială că erau istoviţi de un marş forţat care tocmai luase sfârşit, pentru că nu păreau să fi intrat până atunci în luptă. Ofiţerii stăteau în picioare în mijlocul batalioanelor, cu trompeţii şi tamburii. Şeful regimentului, un colonel, era pe cal lângă drapelul cu acvilă.

Dombrowsky distribui compania pe plutoane pe flancurile Regimentului 8 Uşor. Frédéric şi oamenii săi fură plasaţi în apropierea capului coloanei, puţin mai în faţă. Trâmbiţele răsunară şi se auzi răpăitul a două tobe. Oamenii se ridicară de pe jos şi porniră în marş.

Frédéric îl ţinu pe Noirot la pas, cu frâul slăbit. Se sprijinea cu mâinile de pomoul şeii şi scruta atent drumul ce se aşternea înaintea lor. Din când în când întorcea capul să-i privească pe vânătorii de munte, care mergeau pe lângă el târându-şi picioarele pe pământul umed şi lovindu-se de pietre sau arbuşti. Ei îl priveau la rândul lor, şi în ochiitinerilor infanterişti se putea citi o invidie fățișă, uneori o ranchiună nedisimulată. Frédéric încercă să se pună în pielea acelor soldaţi care străbăteau Europa pe jos, cu noroiul până la glezne sau sub soarele nemilos al Spaniei, a infanteriştilor cu pingelele găurite şi cu muşchii picioarelor tumefiaţi de marşurile epuizante, interminabile. Pentru ei, ofiţerul de husari, care nu-şi tocea cizmele nicidecum, ci mergea călare pe un cal frumos, îmbrăcat în uniforma elegantă a unui prestigios regiment, constituia, negreşit, un contrast enervant, care îi confrunta şi mai crud cu trista lor soartă de carne de tun informă şi

anonimă, mereu îmboldită de strigătele sergenţilor morocănoşi, prost îmbrăcată şi mizerabil hrănită. Lor, celor din Regimentul 8 Uşor, le revenea partea cea mai grea, pentru ca apoi, când treaba murdară avea să fie gata, mândrii husari călare să dea câte-o raită ici şi colo, urmărind inamicul pe care alţii îl puseseră pe fugă şi alegându-se tot ei cu gloria. Lumea era rău alcătuită, iar armata franceză şi mai abitir.

Aşa gândea Frédéric despre oamenii pe care îi escorta spre moarte, mutilare, poate spre victorie, deşi tânărul sublocotenent îşi putea lesne imagina că pe morţi şi pe mutilaţi victoria nu-i mai privea câtuşi de puţin. Rămânea doar gloria; însă de la înălţimea la care îl situau calul, uniforma şi galoanele, Frédéric era încredinţat că viziunea pe care o aveau despre glorie soldaţii aceia care mărşăluiau pe jos cu muschetoanele pe umăr se deosebea radical de a lui.

Gloria. Cuvântul îi venea iar şi iar în minte, aproape că îi flutura pe buze. Îi plăcea cum sunau cele şase litere. Era ceva epic, aproape transcendent în ele.

Frédéric ştia că omul, din timpuri imemoriale, se luptase cu semenii săi pentru concepte cel mai adesea materiale şi imediate: hrană, femei, ură, iubire, bogăţie, putere... Uneori, pur şi simplu, pentru că aşa i se poruncea, iar teama de pedeapsă, în mod curios, se suprapunea celei de moarte, care îl putea pândi în orice război. De multe ori se întrebase de ce soldaţii, cu sentimentele lor grosolane, prea puţin sau deloc animaţi demotivaţii cu caracter spiritual, nu dezertau masiv sau de ce nu refuzau să se prezinte când erau chemaţi la oaste. Pentru un ţăran care nu vedea dincolo de peticul lui de pământ, de coliba şi de mâncarea indispensabile pentru a-şi întreţine familia, a o lua razna spre ţinuturi îndepărtate ca să apere interesele unor monarhi la fel de îndepărtaţi nu putea fi decât o acţiune sterilă, absurdă, din care n-avea nimic de câştigat şi mult de pierdut, inclusiv bunul cel mai de preţ: propria-i viaţă.

Cu totul altul era cazul lui FrédéricGlüntz din Strasbourg. Când se hotărâse să devină militar, pornise pe această cale ascultând de un impuls elevat, generos. În cariera armelor căuta cristalizarea unui avânt superior, a unui sentiment care îl smulgea din comodităţile vieţii burgheze şi îl ghida pe drumul eroismului, al pornirilor nobile, al sacrificiului suprem. Intrase în armată aşa cum alţii intră într-un ordin religios, îmbrăţişându-şi sabia aşa cum ceilalţi sărută crucea. Iar dacă preoţii sau pastorii aspirau să ia cerul cu asalt, el râvnească obţină gloria: admiraţia camarazilor, stima şefilor, respectul de sine prin experimentarea acelui pur şi dezinteresat sentiment de a trăi cu conştiinţa că e bine şi frumos să lupţi, să suferi, poate să şi mori pentru o idee. Pentru Idee. Or, tocmai asta îl deosebea pe omul ridicat

deasupra contingenţelor materiale de cei mulţi care vieţuiau ca prizonieri ai palpabilului şi imediatului.

Îşi dori ca părinţii lui şi Claire Zimmerman să-l poată vedea acum, drept în şa în fruntea plutonului său, escortând trupe spre bătălia la care şi el urma să ia parte foarte curând. Lunga-i veghe de arme se apropia de sfârşit. Îşi dori ca fiinţele cele mai dragi să poată fi martore ale vitejiei lui senine, ale felului său de a înainta de-a lungul câmpului de luptă, ale neînfricării cu care scruta drumul, gata de acţiune în caz că ar fi apărut călăreţi sau infanterişti inamici, veghind asupra acelor tineri recruţi încredinţaţi grijii oamenilor de sub comanda sa.

Câteva împuşcături răsunară deodată dintr-o pădurice de pini din apropiereşi un husar din pluton scoase un geamăt răguşit înainte de a se prăvăli din şa. Frédéric tresări şi trase brusc de frâu, făcându-l pe Noirot să se ridice pe picioarele din spate, gata să-şi răstoarne călăreţul. Zăpăcit, văzu cum şirurile de vânători de munte care mergeau în dreapta lui se agitau, în timp ce toată lumea începea să strige.

— Partizanii! *Guerrilleros*!

Răsunară alte împuşcături, de astă dată din coloană, şi abia atunci Frédéric privi spre pinii printre care se risipea fumul salvei inamice.

Mintea i se golise de orice gând. În jurul lui, husarii îşi îndemnau caii să se răsucească, pentru ca astfel să ofere o ţintă cât mai dificilă trăgătorilor inamici, şi toţi îl priveau de parcă de el depindea ieşirea din situaţia aceea. Pe când încerca să priceapă ce aşteptau de la el, se întoarse nedumerit spre Dombrowsky, care călărea mult în urmă, şi îl văzu făcându-i gesturi energice, arătând spre pădurice.

Ah, deci asta era. Tot sângele îi veni în cap; îl simţi pulsându-i puternic întâmple. Îl îndreptă năvalnic pe Noirot spre şirul de pini, dându-i pinteni fără a se mai asigura dacă husarii din plutonul lui îl urmau sau nu. Pe când distanţa care îl separa de primii copaci scădea vertiginos, trecu frâul în mâna stângă şi trase sabia din teacă, rotind-o deasupra capului în timp ce scotea din fundul plămânilor un strigăt de luptă. Creierul îi era o pânză roşie ce împiedica orice gând. Instinctiv, se aplecă peste gâtul animalului, ca şi cum ar fi aşteptat dintr-o clipă în alta plumbul care avea să-l doboare. Poate c-ar fi fost mai bine aşa. Într-un ungher foarte îndepărtat al minţii, unde încă îi mai pâlpâia un dram de conştiinţă, simţea ruşinea că se lăsase luat prin surprindere. Îl năpădi o mânie teribilă din cauza presupusei dezonorări şi îşi dori din răsputeri să-i iasă în cale o fiinţă omenească pe care să-şi descarce toată frustrarea, crăpându-i capul.

Aproape că ajunsese la pini. Noirot făcu un salt ca să se ferească de un trunchi căzut, iar crengile cu ace verzi şfichiuiră obrazul călăreţului. Cu

inima bătându-i nebunește, aproape sufocat demânie, desluși câteva umbre care alergau printre copaci. Își înfipse încă o dată pintenii în coastele lui Noirot și se lansă în urmărirea lor, slobozind din nou strigătul de luptă. Imediat îl ajunse din urmă pe unul dintre fugari; apucă să vadă o tunică brună, un muscheton ținut cu ambele mâini și un chip îngrozit ce se întoarse cu ochii măriți de groază ca să privească dintr-o parte Moartea care năvălea peste el călare pe un cal în spume, la capătul unui braț ridicat ca să lovească, în lama unei săbii care deja cădea ca un trăsnet.

Frédéric lovi din goană, fără să se oprească. Simți că sabia întâlnea în cale ceva dur și totodată elastic, iar trupul partizanului se ciocni de piciorul lui drept, apoi de crupa calului, înainte de a se prăbuși. Văzu alt om fugind mai încolo, printre copaci. În timp ce-l îmboldea pe Noirot spre noua țintă, fugarul se azvârli cu capul înainte pe o pantă, dispărând din vedere. Frédéric se feri cum putu de ramurile care treceau ca nălucile pe lângă capul lui și își obligă calul să alunece pe pantă pe picioareledin spate, urmărindu-l pe fugar. Ajungând jos, se uită împrejur, dar nu văzu pe nimeni.

Trase de hăț, încercând să ghicească pe unde o luase partizanul, și în clipa aceea un om ieși dintre arbuști și trase asupra lui un foc de pistol. Frédéric, care instinctiv făcuse calul să se cabreze când văzuse arma, simți glonțul trecându-i la două degete de cap, pe când fumul împușcăturii îl învăluia. Orbește, ridică sabia și îl lansă pe Noirot împotriva agresorului, care făcu un salt înapoi și o rupse la fugă. Dar nici nu se depărtase câțiva metri, când un husar călare apăru dintre pini, trecu în viteză pe lângă fugar și îi tăie capul fulgerător, dintr-o singură mișcare. Corpul mutilat, scoțând bulbuci de sânge, mai făcu câțiva pași și se izbi de trunchiul unui pom, cu mâinile întinse de parcă încerca să se ferească de el. Apoi, într-o secvență neverosimilă care se coloră intens în roșu, Frédéric văzu cum trupul decapitat cădea pe spate pe pământul acoperit de un strat de ace de pin uscate.

Husarul, un tânăr cu cozi negre și mustață lungă, își ștergea lama sabiei de crupa calului. Frédéric căută din ochi capul partizanului, dar nu-l văzu. Căzuse printre arbuști.

•

Frédéric se simțea sfârșit de puteri, de parcă un întreg escadron de cuirasieri ar fi trecut în galop peste el. Husarii se strigau unul pe altul printre copaci și se adunară, comentând însuflețit detaliile ciocnirii. Patru inamici fuseseră prinși și uciși; de la husari nu se puteau aștepta la cruțare, cu atât mai mult cu cât erau *guerrilleros.* Spaniolii știau asta și de aceea nici nu încercaseră să se predea; fuseseră spintecați pe când fugeau sau se luptau. Unul dintre francezi, husarul cu favoriți lungi care cu câteva ore în

urmă îl însoţise pe Frédéric în recunoaşterea din sătuc, călărea încet între doi camarazi care îl susţineau în şa. Se agăţa de coama calului, chircit de durere, cu faţa crispată şi palidă. Primise o lovitură de *navaja* în pântece.

Frédéric era încă năucit ieşind din pădurice de pini, iar când unul dintre husari îl felicită pentru lovitura cu care îl doborâse pe primul spaniol – „Olovitură grozavă, domnule sublocotenent... Aproape că l-aţi despicat în două" –, se uită la el neştiind la ce se referea. Nu se gândea decât ce avea să-i spună lui Dombrowsky când acesta, cu căutătura lui rece ca gheaţa, îl va întreba cum de s-a lăsat luat prin surprindere atât de prosteşte, periclitând misiunea de a veghea asupra siguranţei coloanei. Faptul că atacatorii fuseseră urmăriţi şi omorâţi nu ştergea realitatea ambuscadei ce avusese loc.

După aceea, când se reuniră cu restul coloanei şi văzu cum infanteriştii îl întâmpinau cu urale, îşi dădu seama că încă ţinea în mână sabia goală şi că aceasta, cizma lui dreaptă şi crupa lui Noirot erau pătate de sângele partizanului. Călări spre Dombrowsky ca să-i raporteze ce şi cum se întâmplase, iar acesta, în loc de reproşuri, îi adresă un zâmbet fugar. Frédéric rămase încremenit; Dombrowsky îi zâmbise! Lui! Până în clipa aceea nu realizase că omorâse primul inamic în cursul celei dintâi înfruntări la care participase. Şi atunci roşi de mândrie.

Nici măcar nu erau de temut, la urma urmei. Mătăniile şi scapularile, cei o mie şi unul de sfinţi care înţesau bisericile ţării aceleia, fanatismul orb şi ura faţă de ereticii străini piereau într-o baltă de sânge sub lovitura unei săbii bine ascuţite. Teribilii *guerrilleros,* cei care-l spintecaseră pe Juniac, motivul pentru care niciun francez nu îndrăznea să se aventureze singur pe un teren necunoscut, deveneau deodată un chip deformat de groază, o căpăţână despărţită de trunchi, sudoarea şi teama, respiraţia horcăită a ultimei goane înnebunite care niciodată nu avea câştig de cauză în faţa morţii ce-i călca pe urme.

De ce se încăpăţânau să se bată? Lupta spaniolilor era ceva absurd, lipsit de speranţă. Frédéric nu putea concepe că luaseră armele în apărarea unui prinţ despre care nu ştiau nimic, căruia îi ignorau până şi trăsăturile chipului, a unui laş lipsit de caracter şi de voinţă, oaspete forţat al Împăratului, care ajunsese la abjecţia de a renunţa la drepturile-i ereditare şi al cărui servilism în faţa stăpânului Europei îl făcea nedemn delealitatea acestui popor care nu mai era al său. Şi asta fiindcă în Spania exista de-acum un rege francez, Joseph, fostul rege al Neapolelui, un Bonaparte căruia însuşi principele Fernando, din exilul lui de la Valençay, îi trimisese o epistolă, felicitându-l şi jurând să i se supună. Toată lumea era la curent cu lucrurile astea, până şi spaniolii. Dar aceştia se îndărătniceau să le ignore.

Frédéric îşi amintea de o conversaţie pe care o avusese cu câteva săptămâni în urmă, cu ocazia trecerii prin Aranjuez, când, în calitatea lui de ofiţer ce urma să se alăture armatei, primise ordin de încartiruire la rezidenţa unui nobil spaniol, don Álvaro de Vigal. Petrecuse o seară şi o noapte, alături de bietul Juniac, în vetustul conac a cărui grădină se deschidea spre fluviul Tajo. Domnul De Vigal era un bătrân dintre cei numiţi în Spania *afrancesados*, adică franţuziţi, prost văzuţi de o bună parte din compatrioţii lor pentru că profesau cu glas tare convingeri liberale şi nu-şi ascundeau admiraţia faţă de procesul de înnoire declanşat în Europa de ideileintelectualilor francezi. Bătrânul nobil spaniol, care în tinereţe vizitase Franţa – menţiona cu mândrie corespondenţa pe care o întreţinuse un timp cu Diderot –, avea o cultură ieşită din comun, era un cozeur plăcut şi inteligent, iar părul cărunt şi ochii obosiţi de o viaţă prea lungă îl îndreptăţeau să fie un profund cunoscător al naturii umane. Nu avusese copii, era văduv şi nu-şi mai dorea decât să-şi petreacă ultimii anii în pace, printre cele o mie de volume din biblioteca sa şi fântânile arteziene de piatră care, pe sub copaci, îi împrospătau grădina pe care o îngrijea personal.

Don Álvaro de Vigal îi primi pe cei doi tineri husari cu interes, desigur, fiindcă prezenţa ofiţerilor de curând sosiţi dintr-o ţară străină pe care o iubea venea să întrerupă monotonia singurătăţii sale. Conversaţia avusese loc în franceză, limbă pe care amfitrionul o vorbea la perfecţie. Cinaseră la lumina candelabrelor de argint, apoi se îndreptaseră spre micul fumoar unde un servitor bătrân, singurul din toată casa, le oferise coniac şi ţigări de foi.

Juniac, mereu melancolic – Frédéric se gândi după aceea că, poate, îşi presimţea apropiata şi tragica moarte –, a rămas tăcut în timpul acelei reuniuni intime. Frédéric şi spaniolul au dus greul conversaţiei, mai ales spaniolul, care părea să simtă o deosebită plăcere rememorându-şi viaţa. Cunoştea Strasbourg-ul şi a evocat împreună cu tânărul alsacian câteva locuri cunoscute de amândoi.

Invitaţii fiind doi militari şi aflându-se în Spania, era inevitabil ca discuţia să devieze spre război. Don Álvaro s-a interesat de intenţiile lui Napoleon de a conduce personal campania şi şi-a exprimat admiraţia faţă de geniul militar şi politic al Împăratului. Deşi el însuşi aparţinea vechii nobilimi, a ezitat să admită că familiile regale europene, inclusiv cea spaniolă, decăzuseră într-atât, încât numai influenţa noilor idei, a căror campioană era Franţa, putea revigora trunchiul putrezit al naţiunilor. Era regretabil însă că Napoleon nu înţelesese că Spania nu putea fi măsurată cu şablonul aplicat celorlalte ţări europene.

Ajunşi aici, Frédéric l-a întrerupt pe bătrân, manifestându-şi dezacordul. Vorbi de noua Europă fără frontiere, de expansiunea aceleiaşi culturi făuritoare de progres, de noile idei, de Om, căruia trebuia să i se restituie demnitatea pierdută. Spania, a adăugat el, era o ţară prizonieră a propriului trecut, închisă în sine, obscură şi superstiţioasă. Numai ideile noi, încorporarea într-un sistem politic modern şi european o puteau scoate din temniţa în care o vârâseră Inchiziţia, preoţii şi monarhii incapabili.

Don Álvaro a ascultat lunga şi entuziasta expunere a tânărului Frédéric cu atenţie, cu o părere de zâmbet pe buze şi cu o licărire de înţeleaptă ironie în ochii obosiţi. Când husarul şi-a terminat discursul – punctat de prea puţin vorbăreţul Juniac cu mişcări aprobatoare din cap – şi s-a lăsat pe spate pe sofa, cu obrajii aprinşi de înflăcărarea argumentelor sale, bătrânul s-a aplecat spre el şi l-a bătut afectuos cu palma pe genunchi.

— Ascultă, dragă tinere, a zis pe un ton blând, filtrându-şi franceza excelentă printre asperităţile câtorva *r*-uri tipicspaniole. Nu pun la îndoială că singura personalitate contemporană viguroasă care poate transforma Europa se numeşte Napoleon Bonaparte, deşi trebuie să recunosc că în ultimul timp am unele rezerve. L-am aplaudat din tot sufletul când era consul, dar hermina imperială în care a sfârşit prin a se înfăşura îmi stârneşte neîncredere... În fine, nu asta-i problema. Vreau să mă refer la indiscutabilul său geniu politic, pe care îl admir, şi tocmai sub acest aspect deplâng lipsa de dibăcie cu care sunt conduse până în prezent treburile Spaniei...

— Lipsa de dibăcie?

— Lasă-mă să continui, tinere impulsiv. Am zis lipsă de dibăcie, da, şi o atribui unei necunoaşteri, pe de altă parte de înţeles, a realităţii acestei ţări. Spania este o naţiune foarte veche, orgolioasă şi credincioasă miturilor ei, fie ele justificate ori ba. Bonaparte este atât de obişnuit să vadă popoarele îngenunchind supuse, încât nu poate concepe, şi asta este eroarea lui de apreciere, că la sud de Pirinei există un neam de oameni hotărâţi să nu-i accepte voinţa. Nu pentrucă ideile care o animă ar fi bune sau rele, atenţie, ci pur şi simplu fiindcă încearcă să le aplice fără a lua în seamă părerea celor aşa-zis destinaţi să le primească... Spania nu este un tot omogen, domnilor. Aici există, reunite de veacuri, regate ce au fost cândva independente, ce încă îşi păstrează cu îndărătnicie vechile privilegii, prerogative şi drepturi, locuite de oameni pe care atât Istoria, cât şi pământul unde trăiesc i-au înăsprit, rezultând un conglomerat de inşi tari de cerbice, belicoşi şi duri, pe care multe secole de război intern şi opt de luptă împotriva Islamului i-au făcut aşa cum sunt. Oameni cărora, în plus, o religie aspră şi intransigentă le-a indus de multă vreme un fanatism sălbatic.

Ajuns aici, don Álvaro de Vigal s-a oprit, parcă sufocându-se. Pe buzele lui ofilite s-a aşternut un zâmbet trist, în timp ce, cu o mişcare a mâinii brăzdate de vene albastre – gest în care se desluşea mai degrabă un pesimism blând şi cumsecade decât un reproş –, arăta pereţii salonului, împodobiţi cu obiecte legate de istoria familiei sale.

— Totul se află aici, a zis pe un ton de resemnată oboseală, ca şi cum ar fi fost vorba de un lucru împotriva căruia încercase să lupte o viaţă întreagă, fiind învins de fiecare dată. Arme vechi acoperite de rugină, chipuri austere ale unor oameni care sunt demult cenuşă... Vedeţi tablourile acestea? Nu veţi găsi în ele prea multă culoare; patina timpului n-a făcut decât să întunece puţin mai mult ceea ce la origine erau clarobscururi... Umbre şi câteva lumini, poate doar cele indispensabile ca să ilumineze trăsăturile astea dure şi orgolioase, atitudinile astea semeţe, lângă care luceşte uneori stins un mâner de spadă, schiţarea culorii unei bijuterii, un lanţ de aur, adesea o cruce fină, pata palidă a unei colerete... Nu pluteşte niciun surâs pe chipurile astea austere, tinerii mei prieteni. Până şi hainele lor, negre precum obscuritatea care îi înconjoară, se confundă cu aceasta pentru că sunt accesorii, nu aduc nimic specific caracterului oamenilor ce au pozat pentru ca pictorul să redea cu paleta sa nu atât aspectul lor exterior, cât pe acela al sufletelor. Toţiau fost oameni deosebiţi; scrupuloşi şi catolici de obicei, depravaţi câteodată. Ei, care nu-şi plecau capul nici dinaintea regilor, se umileau totuşi în faţa unei ostii sfinţite sau a bărbii prost rase şi a mâinilor grosolane ale cine ştie cărui mizer popă de ţară. Unii au pierit luptând pentru Dumnezeu şi pentru monarhii lor în războaie europene, în Indii sau în nordul Africii, bătându-se cu protestanţii, anglicanii, berberii... Au fost soldaţi viteji, nobili demni, vasali loiali. Şi toţi, cu excepţia celor morţi în locuri tragice şi îndepărtate, au avut un preot la căpătâi când şi-au dat sufletul. Ca bunicul meu. Ca tatăl meu... Din ironia sorţii, eu, ultimul vlăstar al unui trunchi de-acum sterp, nu voi avea lângă patul meu decât un bătrân şi credincios slujitor. Asta dacă nu cumva bunul Lucas se hotărăşte să-mi facă figura şi să mi-o ia înainte.

Bătrânul a mai oftat o dată, privind melancolic tablourile. Apoi s-a întors spre cei doi husari şi le-a zâmbit stins.

— Dacă vreodată Împăratul dumneavoastră mi-ar face cinstea să tragă, asemenea domniilor voastre, la mine acasă,i-aş arăta cu mare plăcere galeria strămoşilor mei. Poate că atunci ar înţelege câte ceva despre această ţară.

Juniac îşi plimba privirea prin odaie cu un aer plictisit. Dar Frédéric s-a aplecat spre bătrânul nobil, interesat.

— E ciudat să auzi cuvintele astea aici, comentă el, curtenitor. Dumneavoastră sunteţi spaniol, don Álvaro, şi cu toate acestea profesaţi

religia Ideilor. Mai înainte aţi avut amabilitatea să ne arătaţi biblioteca... Ce îi împiedică oare pe oamenii ca dumneavoastră să-şi îndrume compatrioţii? Este un fapt istoric dovedit că minorităţile culte, elitele, au suficientă putere ca să tragă după ele popoare întregi, deschizând larg ferestrele şi lăsând ca lumina soarelui, a Raţiunii, să alunge fantasmele ce bântuie fiinţa umană, făcând-o să înţeleagă că nu există graniţe, că oamenii trebuie să progreseze împreună, colectiv, solidar.

Bătrânul aristocrat l-a privit cu tristeţe.

— Ascultă, tinere dragă. Odinioară, când Spania era stăpâna lumii, a avutun împărat care nutrea acelaşi vis ca Bonaparte: o Europă unită. Născut în străinătate, în Flandra, Carlos Quintul a devenit atât de spaniol, încât a hotărât să-şi petreacă ultimii ani ai vieţii, după ce a abdicat, într-o mănăstire din ţara aceasta, într-un loc numit Yuste. Omul acela, poate cel mai mare şi mai puternic din vremea sa, a trebuit să lupte atât în exterior, contra rivalităţii Franţei şi a germenului independentismului european care se sprijinea pe luteranism, cât şi în interior, împotriva privilegiilor şi a orgoliului naţionalist al spaniolilor. A eşuat în prima dintre întreprinderi, iar fiul său Felipe al II-lea, omul cel veşnic îndoliat, cenuşiu şi fanatic, a zăvorât porţile Spaniei, izolând-o de visul patern. Preoţi şi Inchiziţie, doar ştiţi refrenul. Pirineii au redevenit astfel un obstacol mintal, nu numai geografic. În vremea din urmă, graţie modernei răspândiri a ideilor, Spania începuse să iasă din puţul în care zăcuse. Noi, cei puţini, cei care apărăm necesitatea progresului, am văzut în revoluţia care i-a răsturnat pe Bourboni în Franţa unsemn că, în sfârşit, vremurile începeau să se schimbe. Greutatea politică tot mai mare a lui Bonaparte în Europa şi influenţa pe care, mulţumită lui, a izbutit să şi-o câştige Franţa în ambitul ei geografic constituiau o speranţă... Totuşi, şi aici apare problema, necunoaşterea ţării mele şi lipsa de dibăcie cu care proconsulii francezi au acţionat în ce ne priveşte au distrus un început promiţător... Spaniolii nu sunt, nu suntem oameni care să ne lăsăm salvaţi cu forţa. Ne place să ne salvăm singuri, încetul cu încetul, fără ca aceasta să însemne renunţarea la vechile principii în care, de bine, de rău, am fost făcuţi să credem de-a lungul veacurilor. Dacă nu se poate aşa, atunci preferăm să ne osândim pe vecie. Niciodată baionetele nu vor impune aici vreo idee.

Aluzia la baionete l-a scos pe Juniac din mutismul său. Şi-a dres glasul înainte de a vorbi, cu aerul satisfăcut al celui care descoperă în sfârşit un aspect al conversaţiei ce îi este familiar.

— Dar acum aveţi un nou rege, a zis cu o convingere absolută. JosephBonaparte a fost recunoscut de Curtea de la Madrid. Dacă armata spaniolă preferă să fie neloială, suntem aici ca să-l menţinem pe tron.

Don Álvaro s-a uitat la Juniac, observând răbdător expresia lui mărginită de soldat. Apoi a tăgăduit uşor din cap.

— Nu vă înşelaţi singur. A fost recunoscut de câţiva curteni fără scrupule şi de alţi naivi care încă văd în alianţa cu Franţa calea reînnoirii naţionale. Dar toţi aceştia sunt la multe leghe distanţă de popor; sunt incapabili să vadă ce se petrece sub nasul lor. Priviţi puţin de jur împrejur. Toată Spania e o vâlvătaie şi în fiecare oraş consiliile municipale iau partea rebeliunii. Dumneavoastră, militarii francezi, aţi barat calea. Nu mai rămâne decât războiul şi, credeţi-mă, va fi unul teribil.

— Un război pe care îl vom câştiga, domnule, i-a tăiat vorba Juniac cu un dispreţ pe care Frédéric l-a considerat deplasat. Să n-aveţi nicio îndoială.

Don Álvaro a zâmbit cu blândeţe.

— Cred că nu. Cred că nu-l veţi câştiga, domnilor; iar asta v-o spune unbătrân care admiră Franţa, care nu mai e în stare să-şi susţină cuvintele pe un câmp de luptă şi care, în pofida acestor evidenţe, dacă ar fi pus să aleagă, şi-ar trage din teacă vechea şi ruginita-i spadă ca să lupte alături de ţăranii aceştia inculţi şi fanatici; ca să lupte până şi împotriva ideilor pe care le-a apărat cu ardoare o viaţă întreagă.

E chiar atât de greu de înţeles? Vai, da, tare mă tem că este foarte greu, şi dovada e că nici măcar Bonaparte, cu tot geniul lui, n-a fost în stare să priceapă. La 2 mai, la Madrid, dumneavoastră aţi căscat un abis între cele două popoare, o prăpastie de sânge în care s-au înecat nădejdile multora ca mine. Mi s-a povestit că, atunci când Bonaparte a primit informarea lui Murat despre ziua aceea oribilă, a comentat: „Ei, or să se potolească...” Şi tocmai aici e greşeala, tinerii mei prieteni. Nu, n-or să se potolească niciodată. Voi, francezii, aţi redactat pentru Spania o excelentă Constituţie, care până mai ieri ar fi fost materializarea perfectă a celor mai vechi aspiraţii ale unora ca mine. Numai că aţi jefuitCórdoba, aţi violat femei spaniole, aţi împuşcat preoţi... Loviţi, prin faptele şi prezenţa voastră, în tot ce are mai sfânt neamul acesta al meu stupid, îndărătnic şi, în acelaşi timp, admirabil. Nu mai rămâne decât războiul, iar acest război este dus în numele unui imbecil pe jumătate tarat care se numeşte Fernando, dar care, dintr-un motiv sau altul, a devenit simbolul rezistenţei. E o tragedie.

— Dar dumneavoastră sunteţi un om inteligent, don Álvaro, a insistat Frédéric. Şi mai sunt destui alţii în Spania. Să fie oare chiar aşa de greu să-i faceţi pe compatrioţii dumneavoastră să vadă realitatea?

Domnul De Vigal şi-a scuturat capul cu păr alb.

— Pentru poporul meu, realitatea este imediată. Mizeria, foamea, nedreptăţile, religia lasă foarte puţin loc ideilor. Fapt e că o armată străină se plimbă pe pământul unde el îşi are bisericile, mormintele strămoşilor, dar

şi cele ale miilor de duşmani pe care i-a răpus de-a lungul timpului. Cine va pretinde să le explice spaniolilor că există ceva mai presus de ele devine un trădător.

— Dar dumneavoastră, don Álvaro, sunteţi un patriot. Nimeni nu poate nega asta.

Spaniolul a privit fix la Frédéric, apoi şi-a strâmbat gura într-un rictus amar.

— Ba uite că neg. Sunt un franţuzit, ştiaţi? Or, asta e cea mai oribilă insultă din câte se pot imagina acum, aici. Şi s-ar putea ca într-o zi să vină unii şi să mă târască afară din casă ca să le dau socoteală, aşa cum au făcut-o deja cu câţiva vechi şi buni prieteni.

Frédéric era sincer scandalizat.

— N-or să îndrăznească niciodată, protestă el.

— Gravă eroare, tinere prieten. Ura este un mobil puternic, şi în ţara mea s-ar putea să fie multe lucruri confuze, însă două sunt clare ca lumina zilei: noi, spaniolii, ştim să murim şi ştim să urâm ca nimeni alţii. Fiţi sigur că într-o zi compatrioţii mei vor veni după mine. Partea ciudată este că atunci când aprofundez la rece lucrurile, nu mă simt capabil să-i învinovăţesc pentru asta.

— E teribil, a comentat Frédéric, indignat.

Don Álvaro l-a privit cu cea mai sinceră uimire.

— Teribil? De ce ar fi teribil? Vă înşelaţi, tinere domn. Nu, nu, nici pomeneală. E pur şi simplu Spania. Ca să înţelegeţi asta ar fi trebuit să vă naşteţi aici.

•

Regimentul 8 Uşor se găsea deja la mai puţin de jumătate de leghe de satul care era obiectivul său. Frédéric călărea la pas, în capul coloanei albastre, atent la cel mai mic indiciu al prezenţei inamicului. Sufletul i se mai înseninase după înfruntarea din pădurice. Din când în când îşi privea cizma dreaptă, mânjită de sângele uscat al partizanului pe care îl omorâse. Nu exista nimic în pata aceea de culoare brună care să-l ducă cu gândul la don Álvaro de Vigal; senzaţia semăna mai degrabă cu aceea pe care o aveai, probabil, când înjunghiai o fiară periculoasă.

Înaintau de-a curmezişul câmpului, iar recruţii păreau sufocaţi de marşul rapid. Satul, tot mai apropiat, era sărăcăcios şi cenuşiu, cu doar câteva case albe. Mai multe împuşcături răbufnirădintre nişte stânci din preajmă şi gloanţele trecură destul de aproape, înfigându-se în pământul clisos. Michel de Bourmont i-o luă înainte lui Frédéric, galopând în fruntea plutonului său, care se desfăşură imediat ca să apere coloana. Tânărul îl văzu pe prietenul lui îndepărtându-se, pe când infanteria grăbea pasul. Ofiţerii Regimentului

8, cu sabia ridicată, îşi îmboldeau oamenii, reuşind să-i facă să înainteze în pas alergător, cu muschetoanele în mână şi cu feţele roşii de efort.

O ultimă rază de soare străluci la orizont înainte de a dispărea în spatele stratului tot mai des de nori. Alte împuşcături răsunară dinspre stânci şi dinspre sat. În stânga, puţin mai departe, la marginea pădurii, se vedeau mai mulţi călăreţi din Escadronul 4 care ocupau poziţii de unde urmau să înceapă urmărirea fugarilor când duşmanul va fi fost izgonit din sat.

Unul din cele două batalioane ale Regimentului 8 se opri, pentru ca oamenii să se odihnească sprijiniţi în puşti, pe când celălalt îşi continua înaintarea.Focurile de armă ale spaniolilor sporiră în intensitate şi câţiva infanterişti se prăbuşiră. De Bourmont şi husarii lui se repliară pe flancul stâng, în timp ce trăgătorii pedeştri se desfăşurau la rândul lor în avangardă, continuând focul de hărţuire împotriva poziţiilor inamice.

Frédéric observa manevrele companiilor batalionului, fără să piardă însă din ochi stâncile şi satul. Recruţii îşi ocupau locurile în fugă, în timp ce ofiţerii strigau încontinuu ordine, într-un permanent du-te-vino prin formaţie. Duşmanul era foarte aproape; infanteriştii se opriră, profilaţi în lumina orizontului, în picioare pe câmpurile nesemănate de luni de zile, cu patul muschetoanelor în pământ. Frédéric trase de hăţul lui Noirot şi făcu stânga-împrejur, retrăgându-se cu plutonul său. Trecu la zece-doisprezece metri de o companie de vânători de munte al cărei căpitan, ce scormonea cu vârful sabiei în pământul dintre cizmele lui, răspunse distrat la urarea de noroc lansată de husari. Soldaţii priveau drept înainte cu un aer absorbit şi grav, iar baionetele strălucitoare leatingeau cozorocul chiverelor. O trâmbiţă răsună deodată şi toba începu să duruie. Ofiţerul cu sabia păru că se trezeşte dintr-un vis, se întoarse spre oamenii lui şi le strigă un ordin. Soldaţii îşi linseră buzele, respirară adânc, îşi ridicară muschetoanele şi porniră în marş.

Frédéric se opri o clipă şi, ridicat în scări, aruncă o privire în urmă, peste crupa calului. Batalionul înainta imperturbabil către sat, care îl întâmpină cu o ploaie de salve. Rândurile albastre se agitară puţin, se strânseră la loc şi continuară să scurteze distanţa la pas; apoi se opriră şi traseră şi ele. Un norişor de fum începu să se formeze între ele şi obiectiv. Când toba îşi schimbă ritmul şi infanteriştii avansară iar, terenul din spatele lor rămase semănat cu uniforme albastre culcate la pământ. Apoi fumul învălui scena, vacarmul salvelor se auzi din toate părţile, şi din pâcla grea a prafului de puşcă izbucniră strigătele oamenilor care porneau la atac.

5 •Bătălia

Escadronul se reuni din nou într-o vâlcea prelungă dintre colinele acoperite cu plantaţii de măslini, fără să piardă din ochi dealul pe care se afla statul-major al regimentului. La orizont, sub stratul de nori groşi, tunul continua să bubuie, iar zgomotul continuu al salvelor dinspre satul atacat ajungea până acolo teribil de clar şi de apropiat.

Oamenii şi caii se odihneau în voie. Frédéric îşi scoase calpacul de blană şi îl atârnă de pomoul şeii. Verifică potcoavele lui Noirot, apoi sorbi câteva înghiţituri din bidonaşul de campanie. Se simţea relaxat, într-o excelentă formă fizică. Îşi duse calul lângă o stâncă mare şi netedă şi se aşeză pe ea, întinzându-şi picioarele. La mică distanţă, mai mulţi husaridiscutau amănuntele bătăliei. Un timp le ascultă comentariile, constând în obişnuitele speculaţii asupra planurilor Comandamentului şi a cursului favorabil sau nefavorabil pe care, potrivit judecăţii lor mărginite, îl luau evenimentele. Plictisit, încetă să le mai dea atenţie, se întinse pe piatră şi închise ochii.

Imaginea lui Claire Zimmerman îi trecu fugar prin minte, printre amintirile acelei zile, şi izbuti s-o reţină, nu fără efort. Notele muzicale îi răsunară din nou în auz, îndepărtate. Înaintea lui se înclina un delicat chip de fată, şi doi ochi mari de culoarea cerului senin se uitau la el cu o admiraţie timidă. Un candelabru impozant împrumuta tonuri aurii buclelor blonde de la tâmplele fetei. Frédéric îi privise cu delectare gâtul fin şi alb, pielea netedă care, deşi întreruptă în mişcătoarea ei naturaleţe de o panglică de catifea legată în jurul gâtului, cobora, proaspătă şi răpitor de atrăgătoare, spre decolteul rochiei albastre.

Evantaiul, desfăcut cu graţie, ascunsese rumeneala copilei când privirile lise încrucişaseră prima dată; dar ochii albaştri susţinuseră nevinovatul lor duel câteva secunde în plus faţă de normele sociale în vigoare. Aceasta fu de ajuns pentru a deştepta în tânărul husar un sentiment de intensă tandreţe. Se întoarse s-o privească după puţin timp, în cursul unei conversaţii banale cu un grup de invitaţi, şi când se convinse că privirea fetei îi venea din nou în întâmpinare, abătându-se însă imediat, cu prea mare iuţeală, nu mai fu în stare să urmărească firul discuţiei, mulţumindu-se să încuviinţeze cu un aer distrat când cineva făcea o pauză aşteptându-i aprobarea. Mai târziu, Frédéric profită de câteva momente petrecute în faţa oglinzii mari ce reflecta în spatele lui luminile salonului, orchestra şi invitaţii ca să-şi potrivească pe ascuns dolmanul şi să se convingă că eleganta blană stacojie

cu ciucuri aurii atârna marţial şi impecabil pe umărul stâng. Atunci păşi către stăpâna casei, doamna Zimmerman, şi, cuviincios, o rugă să-i facă onoarea de a-l prezenta fiicei sale.

Distanţa până la locul de lângă marea fereastră cu ochiuri de plumb, undeClaire Zimmerman se afla în compania celor două verişoare ale ei, i se păru tânărului sublocotenent exasperant de mare. Ea îl văzu apropiindu-se însoţit de mama sa şi îndată îşi abătu privirea spre grădină, ca şi cum ceva i-ar fi atras atenţia acolo. Doi tineri din Strasbourg, prieteni de familie, care le făceau curte celor trei verişoare, se îndepărtară câţiva paşi, încruntându-se şi privind pe furiş frumoasa uniformă care scotea în relief figura plăcută a rivalului lor.

— Claire, Anne, Magda... Am plăcerea să vi-l prezint pe sublocotenentul FrédéricGlüntz, fiul domnului Walter Glüntz, marele prieten al domnului Zimmerman. Frédéric, fiica mea Claire şi nepoatele mele Anne şi Magda...

Frédéric se înclină, ciocnindu-şi tocurile cizmelor strălucitoare. Abia dacă le acordă verişoarelor Anne şi Magda un minut în plus faţă de cât cereau bunele maniere. Ochii albaştri se oglindeau din nou în ai lui, iar el îi găsea atât de dulci, atât de frumoşi, atât de apropiaţi, încât se simţi cuprins de o ciudată beţie.

După o scurtă conversaţie de circumstanţă, doamna Zimmerman fu acaparatăde obligaţiile ei de amfitrioană. Cei doi tineri strasbourghezi se ţineau la distanţă, iar verişoarele – Frédéric nu reţinu decât râsul lor prostesc şi tenul martirizat de acnee – îl asediară de-a dreptul cu tot felul de întrebări despre armată, cavalerie, Napoleon şi război. Când Frédéric le confirmă că se pregătea să se alăture trupelor dislocate în Spania, verişoarele bătură din palme, emoţionate. Însă în acele clipe tânărul husar nu era atent decât la zâmbetul îndurerat şi neliniştit care flutură pe buzele lui Claire Zimmerman.

— Spania este prea departe, zise ea, şi instantaneu Frédéric o iubi pentru asta.

— Se teme de moarte un ofiţer de cavalerie? întrebă cu o morbidă curiozitate verişoara Magda.

— Nu, răspunse Frédéric cu ochii ţintă la Claire. Dar sunt momente a căror amintire poate transforma faptul de a muri, imposibilitatea de a le retrăi, în ceva extrem de dureros.

Evantaiul se ridică iar ca să acopere roşeaţa, dar nu putu ascunde lacrimile care inundaseră ochii albaştri.

— O să vă avem iarăşi printre noi la întoarcerea din Spania? întrebă ea, recăpătându-şi seninătatea.

Verişoara Anne sprijini ideea cu entuziasm.

— Trebuie să ne promiteţi că veţi veni să ne vizitaţi, domnule sublocotenentGlüntz. Suntem sigure că veţi avea multe să ne povestiţi, nu-i aşa? Hai, promiteţi.

Mâinile lui Claire, cu vinişoare delicate sub pielea albă şi netedă, se jucau neliniştite cu evantaiul. Frédéric se înclină uşor.

— Voi reveni să vă văd, promise cu un avânt spontan, chiar dacă pentru asta va trebui să-mi croiesc drum cu lovituri de sabie de la poarta iadului.

Cele două verişoare cotcodăciră, scandalizate de pornirea impetuoasă a tânărului husar. Dar când Frédéric, subjugat numai de ochii albaştri, îi văzu umezindu-se iar, fu convins că domnişoara Claire Zimmerman nu avea nici cea mai mică îndoială asupra motivului promisiunii lui.

•

Sosirea lui Michel de Bourmont făcu să i se destrame amintirile. Frédéric clipides, văzu cerul cenuşiu, auzi vacarmul împuşcăturilor şi bubuitul tunului. Se afla în Spania, iar momentul întoarcerii la Strasbourg era prea departe.

— Dormeai? îl întrebă De Bourmont, aşezându-se lângă el pe piatră. Cizmele şi pantalonii îi erau împroşcaţi cu noroi.

Frédéric negă din cap.

— Încercam să-mi amintesc, zise cu un gest care voia să bagatelizeze amintirile acelea. Dar azi e greu să te concentrezi asupra a tot ce nu este câmpul de luptă. Imaginile vin şi dispar, nu le poţi reţine. O fi din cauza excitaţiei normale într-o bătălie.

— Erau amintiri plăcute? întrebă De Bourmont.

— Foarte plăcute, suspină Frédéric.

De Bourmont arătă spre dealuri, în direcţia de unde venea vacarmul încleştării.

— Mai plăcute decât asta?

Frédéric începu să râdă.

— Nimic nu-i mai plăcut decât asta, Michel.

— Sunt de aceeaşi părere. Şi aduc ştiri bune, frate dragă. Dacă situaţia nuse modifică, vom intra foarte curând în acţiune.

— Ai auzit ceva?

De Bourmont îşi netezi vârfurile mustăţii.

— Se spune că Regimentul 8 Uşor a cucerit în sfârşit satul, atacând la baionetă, după ce a fost respins de trei ori. Acum noi suntem înăuntru şi inamicul afară, însă Regimentul 8 va avea probleme cu menţinerea frontului. Spaniolii sunt pe cale să se concentreze dincolo de sat şi au adus nişte piese de artilerie. Dombrowsky a spus mai adineauri că e foarte probabil ca noi să

intervenim ca să le slăbim formaţiile. Pare-se că generalul Darnand se grăbeşte să rezolve situaţia din flancul nostru.

— Vom şarja noi?

— Aşa s-ar părea; suntem cel mai aproape. Tot Dombrowsky comenta că escadronul nostru întruneşte toate condiţiile pentru atac.

•

Frédéric se sculă ca să se uite la Noirot, şi în momentul acela ochii îi căzură din nou pe crusta de sânge uscatde pe cizma sa dreaptă. Sânge străin. Dezgustat, încercă s-o desprindă râcâind cu unghiile.

— Un trofeu macabru, comentă De Bourmont, văzând gestul prietenului său. Dar şi trofeul curajului; te-ai descurcat bine în ciocnirea aceea. Ştii ceva? Când te-am văzut dând pinteni calului şi lansându-te în galop cu sabia în mână, ca un taur înfuriat, m-am gândit că e ultima oară când te mai văd viu; însă m-am simţit mândru să-ţi fiu camarad... Cum a fost? N-am apucat să vorbim despre asta.

Frédéric dădu din umeri.

— Nu s-a întâmplat nimic cu care să mă pot mândri, zise cu onestitate. Adevărul e că nici nu-mi amintesc prea bine. Au început împuşcăturile, unul dintre husarii mei s-a prăbuşit, am rămas câteva clipe fără să ştiu ce să fac şi deodată m-am înfuriat. Am urât ca niciodată în viaţă. Din momentul acela nu-mi mai amintesc decât cavalcada, crengile de pin care mă biciuiau, nenorocitul ăla care alerga ca un cerb, întorcându-se îngrozit să mă vadă... Prin vălul roşucare mi s-a aşternut dinaintea ochilor îmi amintesc şi că am lovit cu sabia, că altcineva a vrut să mă împuşte... Mai era acolo un trup fără cap care a continuat să fugă până s-a lovit de un copac.

De Bourmont asculta atent, încuviinţând din când în când.

— Da; aşa se întâmplă de obicei, zise în cele din urmă. O şarjă trebuie să fie ceva asemănător, cu singura deosebire că năuceala va fi colectivă. Cel puţin aşa susţin veteranii.

— O să aflăm curând.

— Da. Vom afla.

Frédéric îşi sprijini palma de mânerul sabiei.

— Ştii, Michel? Am descoperit că războiul este un pic de acţiune şi multă, prea multă aşteptare. Eşti trezit cu noaptea în cap, eşti purtat de colo-colo, eşti plimbat pe un câmp de luptă şi nici măcar nu ştii dacă ai tăi câştigă sau pierd... Ai parte de înfruntări, de plictiseală, de oboseală. Dar nimeni nu-ţi poate garanta, atunci când totul s-a sfârşit, că aportul tău la rezultatul final a fost valoros ori ba. Mai mult, sunt ogroază de soldaţi care asistă la o bătălie şi nu apucă să tragă un foc, să scoată sabia. E nedrept, nu?

— Nu, nu cred că e nedrept. Există soldaţi şi şefi. Şefii au şi ei şefii lor. Şi numai aceştia din urmă ştiu.

— Chiar crezi că ştiu, Michel? Cunoaştem cazuri când un general sau un colonel incompetenţi au comis erori, ducându-şi unităţile la moarte sigură... Unităţi, în treacăt fie spus, de multe ori excelente. Nu-i şi asta nedrept?

De Bourmont îşi privi prietenul cu mare curiozitate.

— E posibil. Dar aşa stau lucrurile în război.

— Ştiu. Totuşi, unităţile acelea sunt formate din oameni ca tine şi ca mine; din fiinţe umane. Responsabilitatea celui ce are puterea de a lua hotărâri de care depinde viaţa a o sută, a două sute sau a zece mii de oameni este enormă. Eu n-aş fi liniştit, nici aşa de sigur pe mine cum par a fi Letac, Darnand şi ceilalţi.

— Ştiu ei ce fac – De Bourmont părea neliniştit de întorsătura pe care o lua discuţia. Noi doi mai avem destul până să ajungem să avem o asemenea răspundere. Nu văd de ce ne-am frământa deocamdată pentru asta.

— Aşa-i. Gândeam şi eu cu glas tare, asta-i tot. Uită ce ţi-am spus.

De Bourmont îl scrută cu atenţie pe Frédéric.

— Niciodată nu te-au preocupat chestiunile astea.

— Nici acum, protestă tânărul, cam prea grăbit. Numai că atunci când te gândeşti la o bătălie pe care n-ai văzut-o niciodată, ai în cap tot felul de idei preconcepute care apoi, în contact cu realitatea, se dovedesc greşite ori inexacte... Cred că asta mi se întâmplă mie acum. Mă simt bine, te asigur. Mă stimulează grozav situaţia, vuietul apropiat al luptei, perspectiva de a lupta alături de camarazi, alături de tine. Să simt gloria atât de aproape, să lupt pentru onoarea Franţei şi a regimentului. Pentru propria-mi onoare... Doar că astăzi, cu tot acest du-te-vino ale cărui cauze nu le cunoaştem, sau doar le intuim, cred că am înţeles că în război suntem numai nişte pioni fără iniţiativă, de care tefoloseşti ori la care renunţi, în funcţie de nevoile momentului. Pricepi ce vreau să spun?

— Cât se poate de bine. Însă când ai galopat spre pădurice după *guerrilleros,* iniţiativa era a ta, Frédéric.

— Exact. Şi asta chiar că-mi place. În cursul acţiunii, când aceasta are loc în sfârşit, iniţiativa aparţine până la urmă fiecăruia în parte. Ceea ce mă sâcâie sunt aşteptarea, preliminariile şi momentele intermediare. Astea nu-mi plac, Michel.

— Nimănui nu-i plac.

Răsunară nişte bubuituri de tun în apropiere, de cealaltă parte a dealurilor, şi caii îşi ciuliră urechile, dând din cap neliniştiţi. Mai mulţi husari veterani se uitau unii la alţii cu un aer de cunoscători şi priveau cu ochi critic

colinele dincolo de care bătălia făcea ravagii, vuind asurzitor. Locotenenţii Philippo şi Gérard se apropiară călare, cu frâiele lăsate liber.

— Se încing lucrurile, prieteni! le strigă vesel Philippo, mângâind coama calului său. Să mor eu dacă peste câtevaminute n-o să năvălim drept peste spanioli! Ce vă fac săbiile?

— Bine *merci,* răspunse De Bourmont. Cred că expresia potrivită ar fi că-s însetate de sânge.

— Aşa vorbesc husarii! îi ţinu isonul Philippo, căruia iminenţa acţiunii nu părea să-i micşoreze câtuşi de puţin obişnuita fanfaronadă. Şi sabia dumneavoastră, Glüntz? Tot însetată de sânge?

— Mai mult decât a lui, răspunse tânărul, zâmbind.

Philippo slobozi un hohot de râs.

— Am auzit bine? întrebă, arătând spre crusta de sânge de pe cizma lui Frédéric. Ce ţi-e şi cu alsacienii ăştia incorigibili! Încep să spintece în dreapta şi în stânga şi nu-i mai poate opri nimeni... Mai lasă câte-un spaniol şi pentru prieteni, tinere!

Tensiunea se răspândea în grupurile răzleţe ale celor ce alcătuiau escadronul, de parcă presentimentul că ora supremă se apropia ar fi început să se înstăpânească peste husari. Conversaţiile deveneau tot mai scurte şi mai întretăiate de pauze, oamenii preferau să tacă şi toate privirile se întorceau spre versantul domol care, peste vâlcea, suia printre coline ca să coboare de partea cealaltă, către invizibilul câmp de luptă.

Atenţia lui Frédéric fu atrasă de un bătrân husar singuratic, aflat nu prea departe. Era călare pe un cal pag nemişcat şi se sprijinea cu cotul stâng pe pomoul şeii, uşor înclinat înainte, gânditor, cu privirea pierdută în depărtare. Nu numai aspectul husarului, mustăcios, cu cozi aproape cărunte, cu o cicatrice perpendiculară pe obraz şi paralelă cu cureluşa chiverei, dezvăluia că era un veteran. Harnaşamentul calului său era vechi, dar uns grijuliu cu grăsime, blana de berbec care acoperea şaua era roasă de atâta întrebuinţare sub pulpele călăreţului. Husarul îşi ţinea o mână sub bărbie, plimbându-şi neatent degetul arătător, o dată şi încă o dată, peste capetele mustăţii lui groase. Cealaltă mână se sprijinea pe patul carabinei, care se ivea din tocul prins de şa; în partea stângă, peste sabretaş şi peste pantalonul unguresc ce îi acoperea cizmele până mai jos de gleznă, atârna oveche sabie încovoiată de cavalerie, aproape dispărutul model 1786. Cozorocul chiverei roşii – calpacul de blană neagră era privilegiul exclusiv al ofiţerilor – cobora peste un nas acvilin şi puternic, ca un cioc de şoim. Avea pielea feţei tăbăcită şi ochi liniştiţi, înconjuraţi de o mulţime de riduri. În urechi purta două verigi de aur.

Frédéric se întrebă ce vârstă avea veteranul: patruzeci şi cinci-cincizeci de ani. Era limpede că aceasta nu era prima lui bătălie. Avea acea senină neclintire, acea economie de mişcări inutile, acea îngândurată izolare a bărbatului care ştie cu ce se va înfrunta. Nu părea el husarul care să aştepte, crispat, să mai câştige un pic de glorie; mai degrabă dădea impresia unui profesionist care se concentra înainte de a trece printr-o încercare dificilă, cu calmul celui ce depăşise asemenea momente şi care, înzestrat cu resemnatul fatalism al omului ce cunoaşte inevitabilul, nu aştepta decât ca lucrul pentru care era plătit să fie făcut repede şi bine, iar la sfârşit avească stea tot în şa, la fel de nevătămat cum era în momentul acela.

Frédéric compară figura tăcută şi nemişcată cu gesturile meridionale şi aerul fanfaron ale lui Philippo, ba chiar cu tinereasca încredere a lui Michel de Bourmont, care deodată începea să i se pară nejustificată. Şi îl încolţi incomoda bănuială că, dintre toţi, poate doar bătrânul husar avea dreptate.

•

Trâmbiţa slobozi chemarea pentru ofiţeri. Frédéric se ridică dintr-un salt, potrivindu-şi dolmanul, în timp ce De Bourmont o luă la fugă după calul lui. Philippo şi Gérard se îndepărtau deja la trap, ieşind în întâmpinarea comandantului Berret şi a căpitanului Dombrowsky, care coborau în goana cailor de pe deal spre vâlceaua unde aştepta escadronul.

Frédéric îşi puse calpacul, apoi îşi sprijini piciorul în scăriţă şi încălecă pe spinarea lui Noirot. Fără a mai aştepta ordine, sergenţii îi grăbeau pe husarii care se aliniau în formaţie de marş, prinşi într-o activitate febrilă. Cerul cenuşiu începea din nou să cearnă o burniţă fină.

— Gata, Frédéric! E rândul nostru!

De Bourmont se afla iarăşi lângă el, strunindu-şi calul care tropăia pe loc, presimţind acţiunea. Cei doi prieteni galopară spre stindardul escadronului, pe care sublocotenentul Blondois îl ţinea desfăşurat, cu capătul fixat în scăriţă, lângă Berret şi ceilalţi ofiţeri. Toţi erau acolo, cu nişte expresii grave, cu chipurile atente la instrucţiunile şefului de escadron, cu calpace înalte din blană de urs, cu uniforme albastre împodobite cu cordoane şi ciucuri aurii... Elita cavaleriei uşoare a Împăratului, şefii Escadronului 1 al Regimentului 4 de Husari călare: căpitanul Dombrowsky, locotenenţii Maugny, Philippo şi Gérard, sublocotenenţii Laffont, Blondois, De Bourmont şi însuşi Frédéric... Bărbaţii care, foarte curând, aveau să-i conducă pe cei peste o sută de husari de sub comanda lor către glorie sau către dezastru.

Berret îi privi pe toţi cu singurul său ochi. Niciodată Frédéric nu-l mai văzuse atât de trufaş, atât de formidabil.

— Sunt trei batalioane de infanterie spaniole cam la o leghe de aici, desfăşurate în faţa Regimentului 8 Uşor. Infanteria noastră întâmpină

greutăţi în a-şi menţine aliniamentul, drept care ni s-a încredinţat misiunea de a şarja inamicul şi a-i dispersa formaţiile. Două escadroane ale regimentului rămân în rezervă, nouă şi Escadronului 2 revenindu-ne onoarea de a intra în luptă... Aveţi vreo întrebare? Bine. Atunci nu-mi rămâne decât să vă urez noroc tuturor. Ocupaţi-vă posturile.

Frédéric clipi descumpănit. Asta era tot? Nicio frază răsunătoare, niciun gest încurajator care să stârnească entuziasmul oamenilor ce aveau să lupte pentru Franţa. Tânărul nu se aştepta la vreun discurs patriotic, însă întotdeauna se gândise că, înaintea luptei, un şef trebuia să-şi îmbărbăteze trupele cu elocvenţa necesară pentru a insufla în sufletele mai slabe sacrul foc al datoriei. Se simţea decepţionat. Berret lăsa să-i scape cu nepăsare prilejul de a rosti, poate, fraza aceea frumoasă, demnă de a figura apoi în cărţile de istorie, şi înschimb se mulţumea să le indice, ca pe o pură formalitate, unde mergeau şi de ce. Fără îndoială că Letac, colonelul lor, pe care nu-l văzuseră toată ziua, ar fi ştiut să aleagă cuvintele potrivite, înainte de a-şi trimite oamenii într-un loc din care unii nu aveau să se mai întoarcă.

Sunetul strident al trâmbiţei ordonă formaţia pe plutoane. Berret, cu o mână ţinând frâul şi cu cealaltă proptită indolent în şold, se deplasă la trap până în capul escadronului, urmat îndeaproape de portstindardul Blondois şi de trompetul-major. Căpitanul Dombrowsky se întoarse spre restul ofiţerilor, măsurându-i cu ochii lui cenuşii, îngheţaţi.

— Aţi auzit ce vi s-a spus, domnilor.

Nu mai era nimic de adăugat. Escadronul era gata de plecare, în formaţia numită „pe plutoane”: opt rânduri a câte doisprezece oameni, flancaţi de subofiţeri, formând o coloană de aproximativ cincisprezece metri lăţime pe şaptezeci lungime. Dombrowsky se îndepărtă şi el, pe urmele comandantului Berret. Frédéric se întoarse spre De Bourmont, care îi întindea mâna pe deasupra crupeicalului său. Observă privirea sinceră a prietenului său, zâmbetul încurajator de sub mustaţa blondă, fină, chipul încadrat de blana neagră a calpacului şi de cureluşa aurie de aramă, cele două cozi blonde, maxilarul pătrat, şi se gândi în clipa aceea că Michel de Bourmont era prea frumos ca să moară. Negreşit că Destinul îl va păzi când se va afla printre duşmani, înaripând picioarele calului ca să-l aducă înapoi viu şi nevătămat din bătălia care se apropia.

— Vom trăi şi vom învinge, frate, îi zise De Bourmont, parcă ghicindu-i gândurile.

Dacă prietenul său afirma aceasta cu atâta convingere, era cu neputinţă să se întâmple altfel. Frédéric deschise gura ca să spună ceva, dar simţi în gât un nod care îl împiedică să scoată vreo vorbă. Obrajii i se îmbujorară în timp ce îşi scotea mănuşa şi strângea călduros mâna camaradului.

Atunci sună trâmbiţa, şi Escadronulal Regimentului 4 Husari porni către glorie.

Burniţa continua să cadă peste oameni şi animale când escadronul sui coasta domoală la pas. În spatele lui Berret, al lui Dombrowsky şi al portstindardului, locotenentul Philippo călărea în fruntea Companiei 1. După al doilea şir înainta Frédéric, încheind marşul plutonului său, urmat de De Bourmont, aflat în fruntea oamenilor lui. După alte două şiruri de husari venea locotenentul Maugny în fruntea Companiei 2, în centrul căreia se aflau Laffont şi Gérard. Formaţia, cum nu se poate mai regulamentară, era atât de perfectă, încât părea pregătită nu să intre în luptă, ci să defileze prin faţa Împăratului însuşi.

Cei o sută de călăreţi şerpuiră printre colinele presărate cu plantaţii de măslini. Pe măsură ce cumplitul vuiet al bătăliei se apropia, conversaţiile se stingeau, până dispărură de tot. Husarii călăreau acum în tăcere, cu chipurile grave şi cu privirea aţintită în spatele oamenilor din faţa lor.

Pe pământul umed se formau iar bălţi mici în care se reflecta cerul plumburiu. Frédéric mergea cu mâinile sprijinite pepomoul şeii, ţinând frâul între degete. Mintea îi era trează şi senină, deşi bubuitul tot mai apropiat al tunului şi răpăitul salvelor de puşcă îi răsunau în piept, suprapunându-se bătăilor inimii, de parcă lupta s-ar fi dat înăuntrul lui.

Nu putea goni un gând care îi tot dădea târcoale; venea şi pleca, neîndurându-se să dispară. Îl asaltase ceva mai înainte, pe când vorbea cu Michel de Bourmont, dar se ferise să-l rostească cu glas tare. Odată, pe când era copil, Frédéric luase un pumn de soldăţei de plumb şi îi aruncase în sobă, observând cum focul muşca din ei până îi transformase în picături de metal topit. În timpul conversaţiei despre responsabilitatea şefilor care – spusese Frédéric – trimiteau mii de oameni la moarte, poate dintr-o simplă eroare de calcul, sau din sete de glorie, sau luându-se la întrecere, sau din cine ştie ce alte motive, mai greu de pătruns, tânărului îi venise în minte cea mai nimerită comparaţie pentru a descrie o bătălie: doi generali luau pumni de soldăţei din carne şi oase şi îi azvârleau în cuptor ca să vadă cum îidevora focul. Companii, batalioane, regimente întregi puteau păţi la fel. Totul depindea – şi asta îl îngrozi pe Frédéric – de bunul plac al câtorva oameni cărora un rege sau un împărat le acorda dreptul de a proceda astfel, în virtutea unui obicei ancestral pe care nimeni nu îndrăznea să-l pună în discuţie. Frédéric însuşi nu cutezase să-l comenteze cu prietenul lui, temându-se de ce ar fi putut gândi De Bourmont despre asemenea manifestări. Deja îi aruncase o privire cercetătoare când Frédéric începuse să se îndoiască de înţelepciunea organizării militare. De Bourmont era un om dintr-o bucată, un soldat înnăscut, un viteaz şi un domn. Frédéric se

gândi cu amărăciune că straniile cugetări care îl hărţuiau de câteva ore erau, poate, semnul unei ascunse laşităţi ce abia acum ieşea la suprafaţă, nedemnă de cineva ce îmbrăcase uniforma de husar.

Făcu o sforţare aproape fizică pentru a-şi şterge din minte asemenea gânduri ruşinoase. Respiră adânc şi privi măslinii cenuşii de pe marginea drumului urmat de escadron. Simţi între pulpe coastelecredinciosului Noirot, se uită pe furiş la chipurile imperturbabile ale bărbaţilor care călăreau în jurul lui şi îşi dori din răsputeri să aibă aceeaşi linişte sufletească dovedită de ei. La urma urmei, îşi spuse, totul e să-ţi ascunzi gândurile astea becisnice, să ridici cu hotărâre capul şi să adopţi o expresie impasibilă până când, la momentul potrivit, vei scoate sabia din teacă şi te vei năpusti asupra duşmanului. Din clipa aceea nu va mai fi nicio problemă: Noirot te va duce acolo unde, luptând pentru propria-ţi viaţă, nu-ţi va rămâne răgaz pentru tot felul de cugetări pline de neliniște.

În faţa escadronului se ivi deodată câmpul de luptă, a cărui panoramă îi era deja cunoscută lui Frédéric de când compania lui trebuise să escorteze Regimentul 8 Uşor. În vale se distingeau cătunele, iar în depărtare se zărea sătucul alb, cu toate că acum norii de praf de puşcă erau mult mai deşi. Pădurea din stânga era pe jumătate ascunsă de fumul bătăliei, iar salvele scăpărau în zigzag de pretutindeni. Pământul era cenuşiu, ca şi fumul, ca şi cerul, şi pefundalul acestei cortine ce estompa peisajul se mişcau lent mase de oameni, pete albastre, brune şi verzi care se desfăşurau în linie, se adunau în careuri sau se spulberau sub proiectilele de artilerie ale unei tabere sau ale celeilalte, ce-şi încrucişau traiectoriile peste vale, sfâşiind aerul umed cu un muget răguşit.

Lângă gardul dărăpănat al unei case ţărăneşti, mai mulţi răniţi francezi zăceau de-a valma pe pământ, într-o neliniştitoare etalare a tot ceea ce plumbul şi oţelul puteau sfârteca, arde şi mutila din trupul omenesc. Unii erau nemişcaţi, culcaţi pe o rână sau cu faţa în sus, cu bandaje mizerabile peste răni. Sub un acoperiş încropit dintr-o foaie de cort susţinută pe pari şi din câteva scânduri întinse pe două căruţe, doi chirurgi coseau, bandajau şi amputau fără oprire. Din grupul răniţilor răzbea o rumoare surdă, un geamăt îndurerat şi colectiv a cărui monotonie era întreruptă din când în când de urletul vreunuia. Trecând pe lângă ei, atenţia lui Frédéric fu atrasă de un soldat tânăr, fără puşcă, fără chivără, care mergea de-a lungulgardului râzând în hohote, pe când camarazii lui îl priveau indiferenţi. Nu avea nicio rană vizibilă, iar dindărătul măştii înnegrite a feţei arse de praful de puşcă scăpărau doi ochi aprinşi ca tăciunii. Era privirea unui nebun.

Comandantul Berret ordonă trecerea la trap, ca să îndepărteze cât mai repede escadronul de scena aceea dramatică. Solul era brăzdat în toate

direcţiile de făgaşele căruţelor şi ale chesoanelor de artilerie, frământat de nenumărate copite de cai. Un grup de soldaţi de infanterie de linie în retragere, cu pieptare albe şi jambiere murdare de noroi, se încrucişă cu ei pe drum. Infanteriştii erau vizibil obosiţi, cu muschetoanele în bandulieră la spate, cu feţele mânjite de fum. Era evident că luptaseră şi că lucrurile nu mergeau prea bine. În ultimul rând, doi soldaţi îl ajutau să păşească pe un al treilea, care şchiopăta, având gamba stângă bandajată cu propria-i cămaşă. Ceva mai încolo, escadronul trecu pe lângă o duzină de răniţi care se îndreptau spre spitalul de campanie lăsat în urmăde husari. Unii se foloseau de muschetoane ca de nişte cârje, iar ultimii trei din şir mergeau cu mâinile sprijinite pe umerii soldaţilor din faţa lor; aveau ochii acoperiţi cu bandaje pline de sânge şi se loveau de pietrele din cale.

— Ăştia şi-au primit porţia, comentă un husar. Sunt băieţi buni şi se retrag ca să ne lase şi nouă ceva plumbi.

Nimeni nu păru să guste gluma.

•

Războiul.

Era un măslin de care atârnau doi spanioli, spânzuraţi de crengile cele mai de sus. Erau case ţărăneşti care fumegau în depărtare, cai morţi, uniforme verzi, brune şi albastre pe cadavre împrăştiate peste tot. Era un tun răsturnat, cu gura înfiptă în noroi, cu un piron în orificiul meşei, sabotat fără îndoială de inamic înainte de a-l abandona. Era un soldat francez zăcând pe spate la marginea drumului, cu ochii larg deschişi, cu părul umed şi cu degetele chircite ca nişte gheare, ale cărui măruntaie se revărsau peste pulpele inerte. Era un rănit aşezat pe o piatră, cu mantaua pe umeri şi cuprivirea absentă, care îl refuza dând din cap pe un camarad ce părea a încerca, stând în picioare lângă el, să-l convingă să-şi urmeze drumul către spital. Era un cal înşeuat, fără călăreţ, care păştea şi care, când vreun soldat se apropia, încercând să-l apuce de frâu, scutura din cap şi se îndepărta într-un scurt trap dispreţuitor, ca şi cum ar fi vrut să nu mai fie implicat în toată istoria aceea.

În ochii lui Frédéric, universul apărea mai sumbru ca oricând în acea zi, sub cerul înnegurat care continua să distileze umezeală, în valea de unde răgetul tunului gonise toate păsările, lăsându-i doar pe oameni să se omoare cu înverşunare. Timp de câteva clipe dori să-şi imagineze că totul ar fi fost diferit dacă, în locul bolţii cenuşii, al ploii şi al noroiului care începea să se formeze sub picioarele lui Noirot, pământul ar fi fost uscat, cerul albastru, iar soarele ar fi strălucit în înalt. Dar o asemenea idee nu putea supravieţui mai mult de un moment în mintea lui; nici măcar o zi însorită din cea mai

strălucitoare primăvară n-ar fi putut şterge oroareaimaginilor care jalonau drumul lui Frédéric către glorie.

Terenul deveni mai plat, copacii se răriră şi escadronul trecu la trap. Comandantul Berret călărea netulburat lângă stindard, flancat de Dombrowsky şi de trompetul-major. Câtva timp urmară drumul parcurs de Frédéric când escortase Regimentul 8 Uşor către sat, şi tânărul husar avu ocazia să zărească păduricea de pini unde îl omorâse pe *guerrillero.* Dar înainte de a ajunge în dreptul ei cotiră spre dreapta, şi atenţia lui Frédéric fu captată de pata albastră a Escadronului 2, care se apropia cu repeziciune ca să li se alăture în atac. Acum erau soldaţi pretutindeni, în coloane strânse, iar răpăitul împuşcăturilor răsuna de peste tot. Cu toate acestea, încă nu se vedea inamicul.

Cele două escadroane se grupară în spatele unui colnic, fără să se amestece unul cu altul. Escadronul 2 se afla la peste cincizeci de metri şi Frédéric îi admiră şirurile compacte, formaţia perfectă dinaintea desfăşurării care avea să îi arunce în luptă. Caii tropăiau pe locneliniştiţi, scuturau din cap muşcându-şi zăbala, scurmau pământul cu copitele. Fuseseră antrenaţi pentru momentul acela şi instinctul le spunea că sosise ora supremă.

Berret, Dombrowsky şi comandanţii celuilalt escadron urcară pe colnic ca să delimiteze clar zona de atac. Restul oamenilor rămaseră neclintiţi în formaţie, atenţi la semnalul de înaintare. Frédéric dădu la o parte cârpele îmbibate cu ceară care îi protejau pistoalele şi se aplecă de-o parte şi de alta a lui Noirot ca să mai verifice o dată chinga şi scările. Se uită la De Bourmont, însă acesta era atent doar la ce făceau Berret şi ceilalţi.

— Of, da' să pornim odată! murmură printre dinţi un husar de lângă Frédéric, iar tânărul fu cât pe ce să-şi exprime tare aprobarea.

Trebuiau s-o fi pornit deja, să termine cu atâta plimbare şi amânare. Îşi simţea toţi nervii încordaţi, parcă sudaţi unul de altul, şi o furnicătură neplăcută în stomac. Trebuiau să atace în sfârşit, să termine odată cu nesiguranţa aceea, să înfrunte, fie ce-o fi, tot ce-i aştepta departea cealaltă a colnicului. Ce naiba mai aştepta Berret? Dacă rămâneau acolo, sigur că inamicul avea să-i descopere, şi-atunci una din două: ori năvălea peste ei, ori se îndepărta; sau poate lua nişte măsuri de apărare pe care, din neştiinţă, nu le adoptase până atunci. Ce mai aşteptau?

Sângele începu să-i zvâcnească puternic în tâmple, inima îi sălta de parcă ar fi vrut să-i sară din piept. Frédéric era sigur că husarii din preajmă îi puteau auzi bătăile. Burniţa cădea în continuare, udându-i umerii şi pulpele, şi câteva firicele de apă i se scurgeau deja pe nas şi pe ceafă. Pentru Dumnezeu! Pentru Dumnezeu! Se murau acolo, nemişcaţi ca statuile, pe caii

lor, în vreme ce imbecilului de Berret i se năzărea să mai facă niscai recunoaşteri ca să piardă timpul. Nu era totul clar? Ei se aflau de-o parte a dealului; inamicul, de cealaltă. Totul era foarte simplu; la ce bun să-ţi mai baţi capul? Ajungea să dai ordinul de luptă, să urci dealul în tropot, să cobori povârnişul în galop şi să cazi ca un fulger peste turma aia de ţărani şide dezertori. Nu era nimeni pe-acolo să-i bage asta în cap comandantului?

O clipă, imaginea lui Claire Zimmerman îi trecu iarăşi pe dinaintea ochilor, dar o alungă agasat. La naiba. La naiba cu domnişoara Zimmerman, la naiba cu Strasbourg-ul, la naiba cu toţi. La naiba cu Michel de Bourmont, care stătea acolo proţăpit ca o momâie, uitându-se stupid în sus, făcându-se ciuciulete, fără să întrebe plin de mânie de ce mama dracului n-o porneau la galop. La naiba cu Philippo, fanfaronul ăla, acum mut ca mortul, privind în aceeaşi direcţie, cu gura întredeschisă, ridicol. Deveniseră deodată toţi nişte laşi? De partea cealaltă erau trei batalioane de infanterie inamică; de partea asta, două escadroane de husari. Peste două sute de călăreţi la o mie cinci sute de infanterişti. Şi ce-i cu asta? Că ei doar n-aveau să atace toate cele trei batalioane deodată. Întâi unul, apoi altul... Şi-n plus, aveau două escadroane rezervă. Mai era şi Regimentul 8 Uşor pe undeva, acolo unde se auzeau rafalele de împuşcături, aşteptând omână de ajutor din partea cavaleriei... De ce naiba nu şarjau odată?

Când îi văzu pe Berret şi pe Dombrowsky întorcându-se spre ei, pe Blondois agitând stindardul, pe trompetul-major ducând trâmbiţa la gură şi scoţând metalica chemare la luptă, inima lui Frédéric se opri o clipă, ca să o pornească apoi într-o cursă nebună. Strigătul lui „Trăiască Împăratul!” se contopi cu cel scos de două sute de gâtlejuri care urlară înflăcărat, avântat, pe când ambele escadroane începeau să urce dealul. Trase sabia din teacă, şi-o sprijini de clavicula dreaptă, înălţă fruntea şi îi dădu pinteni lui Noirot spre locul acela unde nu avea alţi prieteni decât pe Dumnezeu, sabia şi calul.

6 •Şarja

Pe măsură ce urcau dealul, Frédéric începu să desluşească locul unde urma să se desfăşoare atacul. Întâi zări fumul dens suspendat între cer şi pământ; apoi coloane de fum negru ce se înălţau vertical, aproape nemişcate, congelate parcă de burniţă. După aceea putu să distingă prin ceaţă, departe, câţiva dintre munţii care închideau valea în partea opusă, către orizont. Ajuns în vârf, reuşi să străbată din ochi câmpiile la dreapta şi la stânga, pădurea, satul, de nerecunoscut cu acoperişurile în flăcări, cu scânteile urcând spre cer, împinse de căldură, şi dizolvându-se apoi în aer sau recăzând pe pământ, peste câmpiile înnegrite de noroi şi de cenuşă.

Unul din batalioanele Regimentului 8 Uşor se găsea chiar la poaleledealului, şi era limpede că îi mersese prost. Companiile se retrăseseră, iar terenul din faţa lor era semănat cu uniforme albastre zăcând pe jos, nemişcate. Osteniţi, soldaţii îşi oblojeau rănile, îşi curăţau muschetoanele. Erau aceiaşi oameni pe care Frédéric îi escortase spre satul cucerit la baionetă şi evacuat mai apoi din cauza puternicului contraatac inamic. Acum aveau uniformele murdare de noroi, feţele înnegrite din cauza praful de puşcă şi privirea pierdută a soldaţilor supuşi unor încercări teribile. Prin replierea lor, centrul bătăliei din flancul acela se deplasase înspre dreapta, acolo unde celălalt batalion al regimentului, ceva mai avansat şi sprijinindu-se pe zidurile ciuruite ale unei ferme pe jumătate dărâmate, scuipa rafale de foc împotriva compactelor rânduri inamice, care păreau să înainteze lent şi implacabil prin fumul propriilor împuşcături, ca şi cum nimeni şi nimic nu le putea opri.

Trompeţii celor două escadroane de husari dădură în acelaşi timp comanda pentru alinierea în ordine de bătaie. Primele şiruri de uniforme verzi şi bruneerau aproape, la o jumătate de leghe, însă abia ghicite prin negura prafului de puşcă ars. Când îi văzură apărând pe husari, începură o mişcare de repliere, trecând din formaţia în linie în aceea în careu, singura formaţie defensivă eficientă în faţa unui atac al cavaleriei. Pe deal, comandantul Berret nu pierdea timpul; îşi abătu o clipă privirea de la şirurile inamice, văzu că escadronul era gata de înaintare, îşi scoase sabia din teacă şi arătă cu ea spre careul inamic cel mai apropiat.

— Escadronul 1 al Regimentului 4 Husari! La pas!

Călăreţii, aliniaţi acum pe două rânduri compacte a câte cincizeci de oameni, îşi îndemnară caii şi începură să coboare panta lină. La dreapta lor,

comandantul celuilalt escadron, cu mişcări aproape identice cu cele ale lui Berret, arăta cu sabia un careu inamic ceva mai îndepărtat.

De undeva de dincolo de şirurile spaniole se auzi mugetul răguşit al ghiulelelor şi grenadelor artileriei inamice, care se înfundau cu un plescăit în pământulumed, înainte de a exploda într-un con răsturnat de noroi şi de mitralii. Frédéric călărea în fruntea primului rând, avându-i la stânga pe Philippo şi la dreapta pe De Bourmont. Comandantul Berret mergea înaintea stindardului, cu trompetul-major lipit de crupa calului său. Dombrowsky îşi ocupase locul la capătul opus al rândului; dacă Berret cădea în luptă, el trebuia să-i ia locul în fruntea escadronului. Dacă şi Dombrowsky era scos din luptă, comanda avea să fie preluată de Maugny, Philippo, şi tot aşa, în ordinea vechimii, până la Frédéric.

— Escadronul 1! La trap!

Caii îşi accelerară mersul, iar călăreţii îşi potriviră mişcarea trupului după ritmul lor. Frédéric, cu sabia sprijinită de umăr şi cu frâul în mâna stângă, se uita cu coada ochiului într-o parte şi în alta ca să-şi menţină locul în formaţie, ceea ce îl împiedica să privească aşa cum ar fi dorit câmpul de luptă. Careul verde către care se îndreptau se vedea mai aproape, printre vârtejurile de fum ale prafului de puşcă; înceta să mai fie o masă informă şi căpăta trăsături clare:şiruri compacte de oameni formând un pătrat împânat cu baionete pe toate flancurile lui.

Cele două escadroane lăsară în urmă colnicul, trecând pe lângă greu încercatul batalion de infanterie. Soldaţii îşi ridicară chiverele în vârful puştilor, aclamându-i pe husari; imediat îşi reluară locurile în formaţie şi, îndemnaţi de ofiţerii lor, începură să avanseze după ei, pătrunzând din nou pe terenul de unde fuseseră nevoiţi să se retragă sub presiunea duşmanului, mărşăluind iar înainte, peste câmpiile presărate cu camarazi morţi.

Celălalt escadron se îndepărtă de al lui Frédéric, pentru că obiectivul lui era o altă formaţie inamică, un careu de vestoane brune aflat la vreo trei sute cincizeci de metri de cel către care se îndreptau călăreţii lui Berret. Două ghiulele trecură cu mare zgomot şi explodară în stânga, fără a cauza pierderi. Mai multe gloanţe ajungeau până la husari, zumzăind fără putere, la limita bătăii lor, şi se îngropau cu un plesnet în pământul umed.

Berret îşi ridică sabia şi trompetul sună oprirea. Escadronul mai făcu câţiva paşi şi se opri, cu cele două rânduri perfect aliniate, în timp ce husarii îşi struneau caii trăgând tare de frâie. La mai puţin de două sute de metri, prin trâmbele de fum, se distingea perfect careul inamic cu soldaţii din primul rând stând cu un genunchi în pământ, iar cei din al doilea în picioare, toţi cu muschetoanele aţintite asupra escadronului, acum nemişcat.

Berret îşi roti sabia deasupra capului. Repetând manevra realizată de sute de ori în timpul exerciţiilor, ofiţerii dădură înapoi, plasându-se pe flancuri, în timp ce husarii îşi scoteau carabinele din tocurile de la oblânc.

— Compania 1! Ochiţi!

În momentul acela răsună salva inamică. Frédéric, pe flancul stâng al formaţiei, îşi vârî instinctiv capul între umeri când văzu proiectilele străbătând şirurile spaniole. Gloanţele şuierară peste tot, aruncând la pământ câţiva husari. Doi cai se prăbuşiră şi ei, agitându-şi picioarele în aer.

— Compania 1! Foc!

Caii tresăriră nervoşi când porni salva, al cărei fum îi ascunse vederii pe duşmani. Doi husari răniţi se târau pe jos, ferindu-se de copitele cailor, încercând să ajungă în spatele escadronului. Nu voiau să fie călcaţi în picioare în cursul iminentei ţâşniri înainte.

Berret apăru prin fum, cu singurul său ochi scăpărând şi cu sabia ridicată.

— Ofiţerii la posturile lor! Escadronul 1 al Regimentului 4 Husari! La pas!

Frédéric îl îmboldi uşor cu pintenii pe Noirot în timp ce îşi strecura mâna prin laţul format de cordonul mânerului sabiei; mâinile îi tremurau, dar el ştia că nu din cauza fricii. Respiră adânc de mai multe ori şi strânse din dinţi; se simţea plutind într-un vis ciudat.

Cele două rânduri porniră compact, intrând în norul de fum.

— Escadronul 1! – glasul lui Berret suna deja răguşit. La trap!

Zgomotul copitelor deveni un duruit care creştea în intensitate, animalele accelerându-şi cadenţa. Frédéric îşi lăsăsabia să atârne de încheietura mâinii drepte, apucă un pistol cu aceeaşi mână şi ţinu zdravăn frâul cu stânga. Mirosul pulberii arse îi umplea plămânii, aducându-l într-o stare vecină cu beţia. Respira excitaţie prin toţi porii, mintea îi era ca pustiită, iar cele cinci simţuri i se concentrau, cu o tenacitate animalică, în efortul de a pătrunde cu privirea prin ceaţă, ca să zărească duşmanul ce aştepta de partea cealaltă, tot mai aproape.

Escadronul lăsă în urmă ultimele fâşii de ceaţă şi înaintea lui se ivi din nou careul spaniol. Erau multe uniforme verzi culcate la pământ, în jurul şirurilor exterioare. Oamenii din prima linie, cu un genunchi sprijinit în pământ, îşi încărcau în grabă armele, împingând cu vergelele. A doua linie, care stătea în picioare, ochea. Frédéric avu o clipă impresia că toate muschetoanele îl ţinteau pe el.

— Escadronul 1! La galop!

A doua salvă inamică bubui, la mai puţin de optzeci de metri. Focurile de armă răpăiră neliniştitor de aproape şi de data asta Frédéric simţi că plumbultrecea la doar câteva degete de trupul lui crispat din cauza tensiunii. Din spate, peste duruitul copitelor, auzi nechezatul animalelor rănite şi

strigătele de furie ale călăreţilor. Formaţia începea să se destrame; câţiva husari o luau la dreapta, alţii la stânga. O grenadă explodă atât de aproape, încât simţi căldura metalului încins care şuiera prin aer. Calul lui Philippo, un şarg cu coama galbenă, trecu pe dinaintea lui galopând înnebunit, fără călăreţ. Comandantul Berret era tot în fruntea escadronului, arătând cu sabia spre inamicii cărora li se puteau vedea deja chipurile.

Zgomotul răsunător al copitelor lovind pământul, galopul furios al lui Noirot, gâfâitul puternic al animalului, plămânii lui Frédéric arzând de mirosul acru al prafului de puşcă, sudoarea care începea să acopere gâtul calului, fălcile încleştate ale călăreţului, burniţa ce continua să cadă, apa picurând de pe calpac pe ceafă... Nu se mai putea întoarce. Lumea se reducea la o cavalcadă nebună, la dorinţa aprigă de a şterge de pe faţa pământului acele odioase uniforme verzi,chiverele cu pene roşii care formau un zid viu, împănat cu puşti şi baionete. Cincizeci, patruzeci de metri. Oamenii îngenuncheaţi din prima linie ridicau din nou muschetoanele, pe când cei din linia a doua, în picioare, muşcau cartuşele şi le împingeau grabnic pe ţevile fumegânde.

Trâmbiţa urlă teribilul îndemn la asalt, ordinul de a ataca liber, şi o sută de gâtlejuri strigară „Trăiască Împăratul!" cu un vuiet sălbatic de la un capăt la altul al escadronului, înăbuşind până şi cutremurul iscat de copitele cailor. Frédéric îi dădea pinteni lui Noirot până la sânge, gest inutil, fiindcă animalul deja nu mai răspundea la comenzi, ci gonea ca săgeata, cu gâtul întins şi cu ochii ieşiţi din orbite, cu botul plin de spumă, parcă la fel de turbat ca stăpânul lui. Erau mulţi cai care galopau cu şaua goală, cu frâul atârnând, printre rândurile compacte, dar tot mai dezordonate ale escadronului. Douăzeci de metri.

Pentru Frédéric, întregul univers se concentrase în parcurgerea ultimei porţiuni, înainte ca muschetoanele aţintite asupra lui să-şi scuipe gloanţele mortale.Cu sabia atârnându-i de cordonul de la încheietură şi cu lama lovindu-i-se de pulpă, cu pistolul strâns în mâna crispată, îşi încordă şi mai tare muşchii, gata să primească în plină faţă rafala care era de-acum inevitabilă. Ca într-un vis, văzu că şirul al doilea al careului inamic îşi ridica puştile în dezordine, că nişte spanioli îşi aruncau vergelele înainte de a termina să-şi încarce armele, că alţii ocheau cu vergeaua lăsată în ţeavă, paralelă cu baioneta strălucitoare. Opt metri.

Văzu chipul unui ofiţer în uniformă verde strigând un ordin al cărui sunet se pierdu în bubuitul salvei. Îşi descărcă pistolul asupra ofiţerului, îl băgă în toc şi apucă sabia, aşezându-se cât mai bine în şa. Atunci cei din prima linie traseră din plin, iar lumea deveni foc şi pară, urlete, noroi şi sânge. Neştiind dacă era rănit sau nu, sări, purtat de goana calului, drept în pădurea de

baionete. Lovi cu sabia tot ce i se ivea în cale, reteză cu ferocitatea disperării, urlând ca un posedat, surd şi orb, mânat de o ură nemaipomenită, cu pofta nebună dea extermina întreaga omenire. O căpăţână crăpată până la dinţi, o masă de oameni tăvălindu-se în noroi sub copitele cailor, un chip oacheş îngrozit, sângele şiroind pe lamă şi pe mâner, spârcuitul oţelului în carne vie, un ciot însângerat acolo unde înainte era o mână ţinând o baionetă, Noirot cabrat, un husar împărţind orbeşte lovituri de sabie cu faţa plină de sânge, mulţi cai fără călăreţ care nechezau înspăimântaţi, strigăte, scrâşnetul lamelor de oţel izbindu-se, detunături, focuri la gura ţevii, fum, urlete, cai călcându-şi maţele în picioare, oameni cu măruntaiele călcate de copitele cailor, a înjunghia, a spinteca, a decapita, a muşca, a urla.

Mânat de impulsul iniţial, escadronul nimici un vârf al careului şi îşi continuă cavalcada, deviind spre stânga în urma şocului. Frédéric se pomeni deodată în afara liniilor inamice, ţinându-se încă bine în şa, cu braţul care mânuia sabia amorţit. Trâmbiţa ordona regruparea pentru o nouă şarjă şi husarii mai goniră puţin până să recapete controlul asupracailor, care galopau înnebuniţi. Frédéric lăsă sabia să-i atârne de cordonul prins de încheietura mâinii şi trase puternic de frâul lui Noirot, oprindu-l aproape pe loc şi făcându-l să patineze cu picioarele din spate pe pământul umed. Apoi, cu răsuflarea tăiată, cu urechile ţiuindu-işi cu sângele bubuindu-i în tâmple, cu ceafa înţepenită de o durere atroce, îşi îmboldi din nou calul spre stindardul împrejurul căruia se bulucea escadronul.

Comandantul Berret avea braţul drept inert şi lipit de trup, sfărâmat de un glonţ. Era foarte palid, dar reuşea să se ţină în şa, cu sabia în mâna stângă şi cu frâul în dinţi. Singurul său ochi ardea ca jarul. Dombrowsky, aparent neatins, calm de parcă participase nu la o şarjă, ci la un exerciţiu de rutină, se apropie de el, îl salută înclinându-şi capul şi preluă comanda.

— Escadronul 1 al Regimentului 4 Husari! Şarjaţi! Şarjaţi!

Frédéric avu doar răgazul să-l zărească pe Michel de Bourmont, cu capul descoperit şi cu dolmanul sfâşiat, ridicândsabia în timp ce escadronul se lansa într-un nou atac. Caii se năpustiră iar, sporindu-şi viteza, ropotul copitelor deveni din nou cadenţat şi husarii începură să-şi strângă rândurile, scurtând distanţa care îi despărţea de careul inamic. Ploaia cădea acum cu putere şi copitele animalelor plescăiau în noroi, aruncându-l în călăreţii ce galopau în spate. Frédéric îi dădu pinteni lui Noirot şi încercă să-şi ocupe locul în fruntea şi pe aripa stângă a primei linii. Îl surprinse că niciun alt ofiţer nu călărea lângă el, până când îşi aminti brusc de calul lui Philippo galopând fără stăpân după explozia grenadei, înainte de ciocnirea cu spaniolii.

Careul era înconjurat de trupuri de oameni şi de cai zăcând de-a valma în noroi. Din şirurile lui, acum mai puţin dese, o salvă teribilă întâmpină escadronul. Calul portstindardului Blondois îşi dădu capul pe spate, mai goni puţin şovăind pe picioarele din faţă şi-şi azvârli călăreţul la pământ. Din rânduri ţâşni un husar fără calpac, cu cozile blonde fluturând în iureşul cavalcadei, care smulse stindardul din mâinile lui Blondoisînainte ca acesta să se prăbuşească în ţărână. Era Michel de Bourmont. Lui Frédéric i se încreţi pielea de emoţie; începu să strige „Trăiască Împăratul!" cu un entuziasm la care răspunseră în cor toţi cei ce călăreau în preajma lui.

Careul spaniol se afla acum la mai puţin de patruzeci de metri, dar, din cauza fumului dens al împuşcăturilor, abia dacă i se puteau ghici contururile. Ceva rapid şi fierbinte îi arse lui Frédéric obrazul drept, făcând să vibreze cureluşa de aramă. Întinse braţul înarmat cu sabia în timp ce Noirot sărea peste un cal mort cu călăreţul prins sub el. O ploaie de gloanţe străpunse perdeaua de fum. Se chirci după gâtul calului ca să evite iureşul plumbilor şi se ridică la loc, neatins, cu gura uscată şi cu muşchii încordaţi. Îşi încleştă dinţii, se propti bine în scări şi se pomeni lovind cu sabia într-o pădure de baionete care îi căutau trupul.

Luptă pentru viaţa lui. Luptă cu toată vigoarea celor nouăsprezece ani, până când braţul îi deveni ca de plumb. Luptă atacând şi parând, tăind şiîmpungând, ferindu-şi trupul de mâinile care încercau să-l tragă jos de pe cal, croindu-şi drum prin labirintul acela de noroi, oţel, sânge, plumb şi praf de puşcă. Îşi urlă teama şi bravura până când simţi cum gâtul îi devine o rană vie. Şi pentru a doua oară se trezi galopând dincolo de şirurile inamice, în câmp deschis, cu ploaia răpăindu-i pe faţă, înconjurat de cai fără călăreţi, gonind înnebuniţi. Se pipăi şi simţi o bucurie feroce negăsind nicio rană. Însă când îşi duse mâna la obrazul drept, care ardea, văzu că era pătată de sânge.

Geamătul metalic al trâmbiţei chema iar escadronul în jurul stindardului. Frédéric trase de frâu şi recăpătă controlul asupra lui Noirot. Se vedeau mulţi cai rătăcind încoace şi încolo fără călăreţi, răniţi zvârcolindu-se în noroi, întinzându-şi rugător braţele la trecerea lui. Frédéric privi lama sabiei, pe care o ascuţise cu doar câteva ceasuri înainte, şi o văzu ştirbită şi plină de sânge, cu păr şi bucăţi de creier lipite de ea. O şterse dezgustat de un crac al pantalonilor şi îi dădu pinteni lui Noirot, în direcţia camarazilor săi.

Comandantul Berret dispăruse. De Bourmont, cu o tăietură pe frunte şi alta la picior, ţinea sus stindardul; ochii îi străluceau în spatele măştii însângerate care îi păta cozile şi mustaţa, şi se uită la Frédéric fără să-l recunoască. Ploaia cădea necontenit. Lângă el, cu sabia ţinută oblic pe

pomoul şeii, la fel de senin ca la o paradă militară, Dombrowsky trăgea de frâul calului, aşteptând ca formaţia să se regrupeze.

— Escadronul 1 al Regimentului 4 Husari! – sabia căpitanului arătă către careul care, în pofida celor două asalturi suferite, încă nu se destrămase, deşi prin fumul ce îl învăluia se vedea că şirurile i se răriseră mult. Trăiască Împăratul! Şarjaţi!

Supravieţuitorii escadronului scandară strigătul de luptă, îşi strânseră rândurile şi se avântară a treia oară împotriva inamicului. Frédéric nu mai era stăpân pe actele sale; simţea o mare oboseală, o disperare amară văzând că detestatul careu verde încă mai rezista, deşi îndurase şarjele devastatoare ale celei mai bune cavalerii uşoare dinlume. Trebuia să se sfârşească odată cu porcăria aceea, să fie toţi striviţi, înjunghiaţi, decapitaţi, iar ţestele să fie aruncate în noroi, să fie călcaţi sub copitele cailor până deveneau o pastă nămoloasă, însângerată. Trebuia să fie spulberaţi omuleţii aceia verzi şi îndărătnici, să fie şterşi de pe faţa pământului, şi el, FrédéricGlüntz din Strasbourg, avea să facă asta. Pe toţi dracii că da.

Îl îmboldi încă o dată cu pintenii pe Noirot, strângând rândurile cu husarii care călăreau lângă el. Nu mai erau acolo nici Maugny, nici Laffont. Escadronul 1 pierduse jumătate din ofiţerii săi. O companie a Regimentului 8 Uşor care înaintase pe urmele husarilor se afla acum foarte aproape de careul verde, secerându-l mereu cu salve dese. Focurile armelor străluceau mai puternic, pentru că era după-amiază târziu şi stratul gros de nori devenea tot mai întunecat peste munţii care închideau valea pe linia orizontului.

Şi iar sună trâmbiţa, şi iar se înteţi ropotul galopului, şi iar îşi strânse Frédéric în mână sabia, proptindu-se bine în şa şi în scări. Obosite, animaleleîşi înfundau picioarele în noroi, patinau şi săreau în băltoace, dar până la urmă escadronul atinse viteza de şarjă. Distanţa care îl despărţea de formaţia inamică scăzu; iar auzi împuşcăturile, fumul, urletele şi zgomotul atacului, de parcă avea de-a face cu un coşmar hotărât să se repete în vecii vecilor.

Dar era un steag acolo. Un steag alb cu litere brodate cu aur. Un steag spaniol, apărat de un grup de oameni care se îngrămădeau împrejuru-i de parcă de asta depindea mântuirea lor. Un steag spaniol însemna gloria. Frédéric trebuia doar să ajungă la el, să-i omoare pe cei care îl apărau, să-l smulgă şi să-l arate cu un strigăt de triumf. Era uşor. Pe Dumnezeu din cer, pe toţi diavolii că era uşor. Frédéric scoase un chiot sălbatic şi trase brusc de frâu, forţându-şi calul s-o ia într-acolo. Deja nu mai era un careu, ci numai grupuri de oameni apărându-se îndârjit, izolaţi, agitându-şi baionetele într-un efort disperat de a-i ţine la distanţă pe husarii care îi loveau cu săbiile. Un

spaniol care îşi ţinea arma de ţeavă îi ieşi în întâmpinare lui Frédéric,atacându-l cu lovituri de pat de puşcă. Sabia se ridică şi coborî de trei ori, iar duşmanul, însângerat până la brâu, căzu sub copitele lui Noirot.

Steagul era apărat de un bătrân subofiţer cu mustăţi şi favoriţi albi, înconjurat de patru-cinci ofiţeri şi soldaţi care luptau cu disperare, spate în spate, ca lupii încolţiţi ce-şi apără puii, împotriva husarilor care urmăreau acelaşi scop ca Frédéric. Când acesta ajunse acolo, subofiţerul, rănit la cap şi la ambele braţe, abia mai putea ţine drapelul. Un tânăr înalt şi subţire, cu galoane de locotenent şi cu o sabie în mână, încerca să pareze loviturile îndreptate împotriva bietului stegar, ale cărui picioare începeau să şovăie. Când bătrânul subofiţer se prăbuşi, locotenentul îi smulse drapelul din mână şi, slobozind un strigăt teribil, încercă să-şi deschidă drum, lovind cu sabia, printre duşmanii care îl înconjurau. Acum numai doi dintre camarazii săi mai rămâneau lângă steag. „Fără milă!", strigau husarii care dădeau năvală, tot mai numeroşi. Dar spanioliinu cerşeau milă. Unul căzu cu ţeasta despicată, altul fu doborât de un glonţ. Cel ce ţinea steagul era acoperit de sânge din cap până în picioare, husarii îl loveau din toate părţile, avea deja o duzină de răni. Frédéric îşi croi drum şi îi înfipse sabia în spate, în timp ce alt husar îi smulgea steagul din mâini. În momentul acela, văzându-se fără stindard, orice instinct de apărare şi de luptă păru să-l părăsească pe muribund. Lăsă sabia în jos, îndurerat, căzu în genunchi, şi un husar îl răpuse tăindu-i gâtul.

Careul era nimicit. Infanteria franceză atacă la baionetă, aclamându-l pe Împărat, pe când spaniolii supravieţuitori aruncau armele şi o luau la fugă spre pădurea din apropiere, încercând să se salveze.

Trâmbiţa sună masacrul: niciun pic de milă pentru cei învinşi. Pesemne că Dombrowsky era exasperat de rezistenţa lor tenace şi voia să dea o pedeapsă exemplară. În euforia produsă de victorie, husarii se lansară în urmărirea fugarilor care clefăiau prin noroi, gonindnebuneşte ca să-şi salveze viţele. Frédéric galopă printre primii, cu ochii injectaţi de sânge, fluturându-şi sabia, gata să facă totul pentru ca niciun spaniol să nu ajungă viu la liziera pădurii.

•

Era un joc de copii. Îi ajungeau din urmă unul după altul şi îi loveau cu sabia din goana calului, semănând câmpurile cu trupuri nemişcate şi însângerate. Noirot îl purtă pe Frédéric până la un spaniol cu capul gol, dezarmat, care fugea, fără să se uite în urmă, încercând parcă să ignore moartea ce venea în spatele lui, atent numai la copacii tot mai apropiaţi, printre care îşi vedea salvarea.

Dar salvarea nu fu cu putinţă. Având senzaţia că mai trăise această scenă, Frédéric galopă până la el, ridică sabia şi o lăsă să cadă în capul lui, despicându-i-l în două ca pe un pepene. Aruncă o privire înapoi peste crupa calului şi văzu trupul căzut în noroi, cu picioarele şi braţele desfăcute. Alţi doi husari trecură pe lângă el, vânând spanioli şi chiuindu-şi bucuria victoriei. Unul dinei avea înfiptă în vârful sabiei o chivără spaniolă pătată de sânge.

Frédéric li se alătură în urmărirea unui grup de patru fugari. Husarii se luau la întrecere, de aceea Frédéric îi dădu pinteni lui Noirot, hotărât să câştige cursa. Spaniolii alergau împiedicându-se prin noroi, îngroziţi să-i vadă pe urmăritori tot mai aproape. Unul dintre ei, convins de inutilitatea efortului său, se opri deodată şi se întoarse către husari, liniştit şi provocator, cu mâinile în şolduri. Cu fruntea înălţată semeţ, văzu cum Frédéric şi cei doi camarazi veneau spre el, şi ochii îi scăpărară pe faţa înnegrită de fum, sub părul ciufulit şi murdar, până când urmăritorii ajunseră la el şi îi tăiară capul.

Puţin mai încolo îi vânară pe ceilalţi, culcându-i la pământ cu lovituri de sabie, unul după altul. Copacii erau de-acum aproape, ajunseră la ei venind în diagonală. Trâmbiţa escadronului sună adunarea, ca să-i reunească pe husarii împrăştiaţi; Frédéric tocmai se pregătea să tragă frâul pentru a face cale întoarsă. Atunci privi în stânga şi îi văzu.

Ieşeau din pădure într-o linie compactă. Erau vreo sută de călăreţi cu pieptare verzi şi chivere negre cu fir de aur. Fiecare avea o lance lungă împodobită cu un mic steguleţ roşu, sprijinită de scara din dreapta. Rămaseră câteva clipe nemişcaţi şi maiestuoşi în bătaia ploii, de parcă ar fi contemplat câmpul de luptă pe care tocmai fuseseră măcelăriţi peste cinci sute de compatrioţi de-ai lor. Apoi sună o goarnă, însoţită de strigăte de luptă, şi călăreţii aplecară lăncile înainte de a porni vijelios la galop ca nişte diavoli însetaţi de răzbunare, atacând din flanc dezordonatul escadron de husari.

Lui Frédéric îi îngheţă sângele în vine, în timp ce din gâtlej îi scăpă un strigăt de spaimă. Cei doi husari de lângă el, care se întorseseră auzind goarna inamică, traseră de frâiele cailor, făcându-i să alunece cu picioarele din spate pe noroi, şi le dădură pinteni ca să se îndepărteze cât mai repede.

Peste tot husarii făceau cale întoarsă, retrăgându-se în dezordine. O parte din linia călăreţilor spanioli ajunse din urmăun grup numeros, ai cărui cai obosiţi nu mai erau în stare să ţină pasul cu urmăritorii lor, care aveau cai odihniţi şi lănci împotriva cărora sabia nu putea face nimic. Ciocnirea fu scurtă şi decisivă. Lăncierii îşi străpunseră adversarii, răsturnându-i de pe cai într-un iureş dezordonat de oameni şi animale. Unii husari care îşi

păstraseră carabinele sau pistoalele încărcate trăgeau în călăreţii ce măturau câmpul ca un val dezlănţuit, ca o coasă mortală, secerând în trecere orice urmă de viaţă. Descumpănit, încă neştiind ce să facă, Frédéric văzu cum linia lăncierilor străpungea centrul escadronului şi cum stindardul acestuia se agita prin aer, apoi cădea doborât într-o pădure de lănci. Nu putu distinge nimic altceva, fiindcă un grup de lăncieri se îndepărtă de grosul formaţiei şi şarjă contra celor opt sau zece husari împrăştiaţi prin împrejurimi, izolaţi de restul escadronului. Frédéric se simţi de parcă s-ar fi trezit dintr-un vis; un fior de groază îi străbătu muşchii şi stomacul, îşi vârî capul între umeri, se aplecă peste gâtul lui Noirot şi dădu brutalpinteni calului, lovindu-l pe crupă cu latul sabiei, lansându-l într-o cursă nebună în încercarea de a-şi salva viaţa.

Urmăritorii ajunseră foarte aproape. Noirot era la limita puterilor, cu botul plin de spumă, cu ploaia şi sudoarea şiroindu-i pe pielea lucioasă. Calul unui husar care galopa în faţă se propti pe picioarele dinainte într-o băltoacă şi îşi proiectă călăreţul peste cap. Husarul se ridică pe jumătate, acoperit de noroi din creştet până-n tălpi, cu un pistol într-o mână şi cu sabia în cealaltă. O clipă numai, Frédéric se gândi să-i întindă mâna ca să-l salte pe crupă, dar renunţă îndată la idee; propria-i greutate era deja prea mare pentru bietul Noirot. Husarul prăvălit din şa îl văzu trecând fără a se opri, trase ultimul glonţ în lăncierii care veneau peste el şi ridică anemic sabia înainte de a mai face câţiva paşi târât de ei, frământând noroiul, înfipt în lemnul unei lănci.

Frédéric, care se întorsese pe jumătate ca să privească îngrozit scena, înţelese că puterile calului său erau pe sfârşite.Noirot gonea cu salturi neregulate, lovindu-se de pietre, alunecând în noroi. De la galop trecuse pe nesimţite la un trap tot mai dureros. Pântecele îi palpita violent din cauza efortului, animalul scotea aburi pe nări. Lăncierii aveau să-l ajungă negreşit din urmă, putea auzi limpede copitele cailor şi strigătele cu care se îndemnau unii pe alţii în vânătoarea aceea barbară.

Frédéric era înnebunit de groază. Simţea o spaimă de moarte, cumplită, atroce. Capul îi vuia în timp ce căuta din ochi un loc unde să se ascundă, să dispară. Avea muşchii spatelui încordaţi, crispaţi, de parcă s-ar fi aşteptat dintr-un moment în altul să-şi simtă coastele frângându-se sub fierul ascuţit pe care îl presimţea aproape. Voia să trăiască. Să trăiască oricum, chiar mutilat, orb, invalid... Dorea cu ardoare să trăiască, refuza să moară acolo, în valea aceea plină de noroi, sub cerul mohorât care se întuneca tot mai tare, în blestemata aceea de ţară unde n-ar fi trebuit să calce niciodată. Nu voia să sfârşească singur şi hăituit ca un câine, înfipt caun trofeu macabru în lemnul unei lănci spaniole.

Cu un ultim efort, Noirot ajunse la liziera pădurii, pătrunzând printre primii copaci, împiedicându-se în hăţişuri, făcând să cadă peste Frédéric rafale de apă de pe crengile de deasupra. Animalul, credincios până la capăt nobilului său instinct, mai merse puţin şi se prăbuşi printre arbuşti cu un sfâşietor nechezat de agonie, însângerat, prinzând sub trupul lui scuturat de ultimele horcăieli un picior al călăreţului.

Frédéric se prăbuşi la pământ, lovindu-se la umăr şi la şoldul stâng. Rămase buimăcit de căzătură, cu faţa înfundată în noroi şi frunze uscate, străin de tot ce îl înconjura, până când auzi galopul apropiat al unui cal. Atunci îşi aminti de lungile lănci spaniole şi încercă să se ridice. Trebuia să fugă de acolo, să se îndepărteze înainte ca urmăritorii să dea peste el.

Noirot zăcea cu măruntaiele crăpate din cauza efortului, şi numai din când în când scotea câte un nechezat slab şi mişca din cap, cu ochii înceţoşaţi de agonie.Frédéric încercă să-şi tragă piciorul de sub el. Zgomotul copitelor se apropia rapid. Muşcându-şi buzele să nu urle de frică, se sprijini de spinarea calului cu mâinile mânjite de noroi, împingând din răsputeri ca să se elibereze.

Împrejurul său, pădurea răsuna de strigăte şi de împuşcături. Sabia prinsă de încheietură îi îngreuia mişcările, de aceea îşi smulse cordonul, cu degete tremurătoare. Scotoci nervos în tocurile de la oblânc, apucând pistolul încă nedescărcat. Împinse iar cu toate puterile, simţind că îl ia cu leşin. Chiar în clipa când reuşi să-şi tragă piciorul de sub calul muribund, o siluetă verde apăru dintre copaci, cu lancea în cumpănire, călărind drept spre el.

Se rostogoli într-o parte, căutând adăpostul unui trunchi. Lacrimile îi brăzdau obrajii mânjiţi de noroi şi de frunze când ridică pistolul, ţinându-l cu amândouă mâinile şi ţintind spre pieptul călăreţului. Văzând arma, lăncierul îşi sili calul să se ridice în două picioare. Fumul împuşcăturii îi voală lui Frédéric perspectiva; pistolul îi scăpă din mâini.Un nechezat, o bufnitură grea printre arbuşti. Văzu picioarele animalului agitându-se prin aer, târându-şi călăreţul în cădere. Greşise ţinta, împuşcase calul. Cu un strigăt disperat, sufocându-se din cauza mirosului acru al pulberii arse, îşi adună toate puterile, în străduania înverşunată de a supravieţui. Se sculă cum putu, sări peste trupul nemişcat al lui Noirot, se târî printre picioarele celuilalt cal şi se aruncă asupra lăncierului care dădea să se ridice, cu lemnul lăncii rupt, cu sabia trasă pe jumătate din teacă. Lovi faţa spaniolului până când acesta începu să verse sânge pe nas şi pe urechi. Scos din minţi, blestemând în neştire, zdrobi cu pumnii încleştaţi ochii duşmanului, muşcă mâna care încerca să apuce sabia, auzind cum îi trosnesc între dinţi oasele şi tendoanele. Năucit de cădere şi de lovituri, lăncierul încerca să-şi apere faţa

însângerată cu braţele, gemând ca un animal rănit. Se rostogoliră amândoi pe jos, uzi şi plini de noroi, sub ploaia care picura necontenit din crengile copacilor. Cu energia disperării, Frédéric înhăţă cu ambelemâini sabia lăncierului scoasă pe jumătate din teacă şi împinse centimetru cu centimetru palma de lamă goală spre gâtul inamicului. Punea în acest gest toată forţa ce-i mai rămăsese, strângând din dinţi, respirând scurt şi horcăit. Ochii deja orbiţi ai lăncierului păreau gata să-i iasă din orbite sub sprâncenele umflate, sângerânde. Bâjbâind cu mâna, spaniolul apucă o piatră şi-l izbi cu ea peste gură pe Frédéric. Acesta simţi cum îi crapă gingiile, cum dinţii îi sar în bucăţi. Scuipă dinţi şi sânge în timp ce cu un ultim, sălbatic efort, cu un urlet neomenesc scos din adâncul măruntaielor, lipi tăişul sabiei de gâtul inamicului, apăsând turbat la dreapta şi la stânga, până când un jet vâscos şi roşu îi ţâşni drept în faţă, iar braţele spaniolului se muiară şi căzură inerte de o parte şi de alta a trupului.

Rămase acolo, întins pe burtă peste cadavrul lăncierului, îmbrăţişându-l parcă şi lipsit de orice vlagă, cu un geamăt răguşit pe buzele-i tumefiate. Rămase aşa mult timp, convins că avea să moară dintr-o clipă în alta, dârdâind de frig,cu o durere atât de ascuţită în tâmple şi în gură, încât i se părea că tot craniul îi fusese jupuit de viu. Nu se gândea la nimic; creierul îi ardea, era o masă martirizată. Se auzi pe sine rugându-se la Dumnezeu să-l lase să adoarmă, să-şi piardă cunoştinţa; dar durerea gurii lui strivite îl ţinea treaz.

•

Trupul spaniolului era ţeapăn şi rece. Frédéric alunecă într-o parte, rămânând cu faţa în sus. Deschise ochii şi văzu cerul negru peste coroanele arborilor înţesate de umbre. Se înnoptase.

Zarva luptei se auzea undeva departe. Se ridică anevoie în coate, cu o sforţare dureroasă, până putu să se aşeze. Privi de jur împrejur, neştiind încotro s-o ia. Simţea junghiuri în stomacul gol şi pipăi după şaua lăncierului mort. Nu găsi nimic, dar mâinile-i stângace dădură peste sabie. Gura continua să-i ardă de parcă ar fi înghiţit jăratic. Se sculă clătinându-se, cu sabia în mână, şi o porni printre copaci, înfundându-şi cizmele în clisă. Nu-i păsa încotro; totul era să plece de acolo.

7• Gloria

Merse fără ţintă, afundându-se în pădure. Din când în când se oprea, sprijinit de trunchiul unui copac, tremurând, ud leoarcă, ducându-şi mâinile la gură, care era toată o rană şi îl făcea să geamă de durere. Nu mai ploua, dar din crengi apa continua să picure încet, neostoit. Printre tufişuri putea zări în depărtare cum întunericul era sfâşiat de scăpărările luptei care nu se mai sfârşea. Pârâiturile salvelor se auzeau desluşit; bătălia părea o furtună îndepărtată.

Împuşcăturile răsunară şi în pădure, nu foarte departe de el, sporindu-i nesiguranţa şi zbuciumul. Era imposibil de aflat unde se aflau liniile franceze; trebuia să aştepte dimineaţa ca să ajungă acolo. Îl luă cu fiori. Simpla idee de acădea în mâinile spaniolilor îl îngrozea într-o asemenea măsură, încât îl făcea să horcăie ca un animal încolţit. Trebuia să iasă de acolo. Trebuia să se întoarcă la lumină, la viaţă.

Se împiedică de nişte ramuri căzute şi veni de-a berbeleacul în noroi. Se scuă, lipăind prin clisă, şi îşi dădu pe spate părul ciufulit şi mânjit, uitându-se cu teamă la umbrele care îl înconjurau. În fiecare dintre ele vedea un duşman.

Îi era cumplit de frig. Maxilarele îi dârdâiau, sporind durerea gingiilor însângerate. Îşi pipăi cu limba dinţii rămaşi: îi pierduse pe cei din jumătatea stângă a gurii, putea număra în monstruoasa gaură opt sau zece rădăcini făcute ţăndări. Durerea îi cuprindea fălcile, gâtul şi fruntea. Tot corpul îi ardea de febră; infecţia şi frigul aveau să-l doboare dacă nu găsea un loc unde să se adăpostească.

Zări o lumină printre arbori. Poate erau francezi, aşa că o luă într-acolo, rugându-se la Dumnezeu să nu dea peste o patrulă spaniolă. Lumina devenea mai intensă pe măsură ce se apropia; era un incendiu. Se îndreptă spre el cumii de precauţii, scrutând cu mare grijă împrejurimile.

Era o casă într-un luminiş. Ardea, cuprinsă de flăcări în pofida ploii, iar acoperişul i se prăvălea într-o mare de scântei ce se revărsau în jur şi peste copacii din preajmă: câteva crengi luaseră deja foc. Flăcările se înteţeau, iar din lemnul ud ieşeau aburi.

Un grup de oameni adăsta lângă luminiş. Le putea distinge chiverele şi puştile pe fundalul incendiului. Din locul unde se afla, Frédéric nu-şi putea da seama dacă erau spanioli sau francezi, aşa că rămase pitit printre arbuşti,

strângând în pumn mânerul sabiei. Auzi nechezatul unui cal şi câteva voci confuze vorbind într-o limbă pe care n-o recunoscu.

Nu îndrăznea să se apropie mai mult, de teamă să nu facă zgomot. Chiar dacă erau francezi, puteau să tragă asupra lui, fiindcă nu i-ar fi recunoscut uniforma sub stratul de noroi care îi acoperea tot trupul. Aşteptă îndelung, şovăind. Dacă erau spanioli şi-l prindeau, avea să moară cu siguranţă, şi poate nu repede, cum ar fi fost de dorit în asemenea împrejurări.

Era ostenit; bătrân şi ostenit. Simţea că îmbătrânise cu cincizeci de ani în câteva ore. Ziua ce tocmai se scursese îi trecu pe dinaintea ochilor umflaţi din cauza oboselii, ca şi cum ar fi fost vorba de lucruri petrecute cu foarte multă vreme în urmă. Cortul din campament, sabia fulgerând în lumina lămpiţei, Michel de Bourmont fumându-şi pipa... Michel. La nimic nu-i serviseră tinereţea, frumuseţea, curajul. Stindardul prăbuşit între lăncile inamice, tânguirea de agonie a trâmbiţei sunând zadarnic adunarea, caii fără stăpân care rătăceau prin valea plină de noroi, spălaţi de ploaie. Cel puţin, îşi zise, Michel de Bourmont căzuse de pe cal, privind moartea în ochi, ca Philippo, ca Maugny, ca Laffont, ca toţi ceilalţi. Nu stăteau, ca el, tupilaţi în noroi, înnebuniţi de teamă, aşteptându-se din clipă în clipă să fie surprinşi de moartea din umbră; o moarte murdară, obscură, nedemnă de un husar. Tânărul se gândi cu amărăciune că făcuse un drum lung ca să sfârşească hăituit, tăvălit în glod ca un câine.

Dar, atenţie, era viu. Gândul acesta îşi croi drum prin mintea-i înceţoşată, făcându-l să rânjească lacom, feroce. Era viu încă, pulsul îi bătea, trupul îi ardea, însă şi-l simţea arzând. Ceilalţi, în schimb, erau de-acum ţepeni şi îngheţaţi, nişte cadavre ude zăcând în vale... Poate le-or fi luat şi cizmele din picioare.

Războiul. Ce departe era de cursurile de la şcoala militară, de manuale, de manevre, de defilările prin faţa mulţimii extaziate de strălucirea uniformelor!... Dumnezeu, dacă chiar exista un Dumnezeu dincolo de bolta aceea sinistră şi neagră din care se prelingeau umezeala şi moartea, le dădea oamenilor câte un mic colţ de pământ, pentru ca ei, nestingheriţi, să creeze acolo infernul.

Şi gloria. Rahatul de glorie, rahaţii de ei, rahatul de escadron. Rahatul de stindard pentru care îşi dăduse viaţa Michel de Bourmont, care în clipa aceea poate că era arătat ca trofeu de vreunul din lăncierii spanioli. Să rămână ei, morţii, cu nenorocita lor de glorie, cu drapelele lor, cu uralele pentru Împărat. El, FrédéricGlüntz din Strasbourg, eracel ce călărise împotriva inamicului, cel ce omorâse pentru glorie şi pentru Franţa, iar acum zăcea în noroi, într-o pădure întunecoasă şi ostilă, rebegit de frig,

înfometat şi însetat, cu trupul arzându-i de febră, singur şi rătăcit. Nu Bonaparte se chinuia acolo, pe toţi dracii că nu. Ci el. El.

Ardea, îi vuia capul. Vai, Claire Zimmerman, cu frumoasa ta rochie albastră, cu buclele aurii strălucind în lumina candelabrelor! Dacă l-ai vedea acum pe frumosul tău husar! Vai, Walter Glüntz, negustor cinstit şi respectabil, care-şi privea cu atâta mândrie fiul ofiţer! Dacă l-ai putea vedea acum!

La naiba. La naiba cu toţi, cu ideea lor romantică şi cretină despre război. La naiba cu eroii şi cu cavaleria uşoară a Împăratului. Nimic din toate astea nu mai rămânea în întunericul teribil, printre tufe, în apropierea incendiului.

Simţi crampe în stomac. Îşi descheie pantalonii şi rămase pe vine, simţind cum scârna i se prelingea între cizme, temându-se că spaniolii l-ar putea surprinde aşa. Noroi, sânge şi rahat. Astaera războiul, asta era tot, Doamne Sfinte. Asta era tot.

Soldaţii plecau. Părăseau poiana luminată de flăcări, fără ca el să le fi putut ghici naţionalitatea. Rămase nemişcat, pitit, până când zgomotul se îndepărtă.

Acum nu mai auzea decât trosnetul flăcărilor. Focul însemna un risc, avea să-l lumineze din plin când se va apropia. Dar era şi căldură, viaţă, iar el murea de frig. Strânse puternic sabia în mână şi se apropie încet, tresărind de fiecare dată când cizmele lui lipăiau prea tare prin clisă sau frângeau o creangă de pe jos.

Luminişul era pustiu. Aproape pustiu. Lumina oscilantă a flăcărilor cădea pe două trupuri prăbuşite la pământ. Se apropie de ele luându-şi toate precauţiile; ambele purtau tunica albastră şi pantalonii albi ai unui regiment francez de linie. Erau rigide şi reci, fără îndoială că zăceau acolo de câteva ceasuri. Unul din ele, cu faţa în sus, avea capul ciopârţit hidos de nenumărate tăieturi făcute de o sabie sau o baionetă. Celălalt zăcea pe o parte, în poziţie de fetus. Îl omorâseră cu un glonţ.

Le luaseră armele, curelele şi una din raniţe. A doua era acolo, lângă o grămadă de tăciuni fumegând, deschisă şi cu conţinutul împrăştiat pe jos, murdar şi rupt: două cămăşi, nişte pantofi cu talpa găurită, o pipă de lut spartă în trei bucăţi... Frédéric căută nerăbdător ceva de mâncare. Pe fundul raniţei găsi puţină slănină şi o duse repede la gură, dar gingiile inflamate îl usturau îngrozitor. Mută bucata de slănină în partea dreaptă a gurii, cu acelaşi rezultat. Nu putea mesteca. I se făcu deodată greaţă şi căzu în genunchi, vomitând bilă cu icnete puternice. Rămase un timp cu capul în mâini, până îşi reveni puţin. Apoi luă apă dintr-o băltoacă şi îşi clăti gura, într-o încercare zadarnică de a potoli durerea; se ridică şi se îndreptă spre flăcări, sprijinindu-se de peretele de chirpici al casei ruinate. Căldura îi

cuprinse tot trupul, fu o senzaţie atât de plăcută, încât îi dădură lacrimile. Rămase aşa mult timp, cu hainele aburind pe el, până când izbuti să şi le usuce puţin.

Se expunea unei grave primejdii în poieniţă, luminat de flăcări. Oricinedădea târcoale pe-acolo îl putea zări. Se gândi încă o dată la chipurile măslinii şi crude ale ţăranilor, ale partizanilor, ale soldaţilor... Parcă era vreo diferenţă între ei în blestemata aia de Spanie? Făcând un efort de voinţă, se îndepărtă de foc şi se duse să se sprijine de gard. Stropul de raţiune care îi mai rămăsese îi spunea că a rămâne acolo însemna curată sinucidere, însă trupul lui refuza să asculte. Se opri iar, privi nehotărât spre flăcări, apoi rămase cu ochii ţintă la bezna sumbră a pădurii, care îl asalta din toate părţile.

Era nespus de ostenit. Perspectiva de a se târî din nou prin întuneric, printre desişuri mustind de apă, îl făcu să se clatine pe picioare. Îşi observă umbra, pe care vâlvătaia i-o desena la picioare, lungă şi tremurătoare. Era pierdut, categoric sortit morţii. Lângă foc măcar nu pierea de frig. Se întoarse la ploaia de scântei şi cenuşă şi găsi un loc ferit, lângă un zid din piatră şi chirpici, la patru-cinci metri de vâlvătaie. Se ghemui acolo cu sabia între picioare, puse capul pe pământ şi adormi.

În vis, călărea peste câmpii devastate, pe fundalul unor incendii îndepărtate, într-un escadron de schelete în uniforme de husari, care îşi întorceau spre el craniile descărnate, privindu-l în tăcere. Dombrowsky, Philippo, De Bourmont... Toţi erau acolo.

•

Îl deşteptă frigul zorilor. Incendiul se stinsese şi nu mai rămăseseră decât tăciuni fumegând în cenuşă. Cerul se lumina către răsărit, iar printre coroanele copacilor sclipeau câteva stele. Nu ploua. Pădurea era cufundată în umbră, dar i se puteau distinge deja contururile.

Zgomotele bătăliei încetaseră; tăcerea era totală, surprinzătoare, alarmantă. Frédéric se ridică, frecându-şi trupul cuprins de durere. Partea stângă a feţei i se umflase foarte tare; îl durea îngrozitor, până şi urechea, cu care nu mai auzea nimic, doar un ţiuit ce părea să vină din străfundurile creierului. Ochiul stâng era închis din cauza umflăturii. Abia mai vedea cu el.

Încercă să se orienteze. Soarele răsărea. Făcu o sforţare să-şi amintească dispunerea aproximativă a câmpului de luptă, unde pădurea apărea către vest, în apropierea satului atacat de Regimentul 8 Uşor cu o zi înainte. Concentrându-se cu mare greutate, calculă că, în momentul când el se rătăcise, liniile franceze se aflau spre sud-est. Situaţia putea să se fi modificat în cursul nopţii, dar asta n-avea de unde s-o ştie.

Se întrebă cine învinsese.

Porni spre ziua care se înstăpânea încet-încet peste întregul peisaj. Avea să meargă până la marginea pădurii, observând cu prudenţă împrejurimile, şi tot aţinându-se la umbra ei urma să încerce să se apropie de măgurile şi colnicele pe care cu o seară în urmă se sprijineau liniile franceze. Nu era prea sigur pe puterile lui: stomacul îl chinuia, chiorăia necontenit, gura şi capul îi ardeau. Înainta lovindu-se de crengi şi de arbuşti şi din când în când se vedea silit să se oprească şi să se aşeze în noroi. Merse aşa preţ de o oră. Încetul cu încetul, lumina lăptoasă a dimineţii goni umbrele, până îi îngădui să vadă limpede în jur. Aplecându-şi capul, îşi puteaobserva pieptul, braţele şi picioarele acoperite cu un strat de noroi uscat şi de frunze; dolmanul îi era sfâşiat, iar jumătate din nasturi lipseau. Mâinile îi erau aspre, cu murdărie neagră sub unghiile rupte. Deodată privi lung la sabia pe care o ţinea în mână şi îşi dădu seama, uimit, că nu era a lui. Făcu un efort de memorie şi îl revăzu pe spaniolul acela prins sub cal, încercând s-o scoată din teacă. Se porni pe râs ca un dement; uitase că-i tăiase gâtul lăncierului cu propria lui sabie. Vânătorul vânat de vânătorul pe care voia să-l vâneze. Absurdă încurcătură de cuvinte. Ironii de-ale războiului.

Un mic luminiş se deschidea sub un stejar gigantic. Era gata să-şi continue drumul, când zări un cal mort, cu şaua căptuşită cu blană de berbec, tipică husarilor. Se apropie curios; poate că stăpânul lui era prin preajmă, viu sau mort. Descoperi un trup zăcând în bălării şi se aplecă peste el; inima îi sări din piept. Nu era francez. Avea trăsături de ţăran, cu jambiere de piele şi tunică cenuşie. Zăcea pe burtă, cu o flintă veche lângă mâinilecrispate. Îl apucă de păr şi îi privi faţa. Avea favoriţi şi o barbă de trei-patru zile; pielea avea paloarea morţii. Nu era de mirare, din moment ce în mijlocul pieptului i se căsca o gaură din care ţâşnise un şuvoi de sânge, amestecat acum cu ţărâna. Fără îndoială că era un ţărănoi, un *guerrillero.* Încă nu avea rigiditatea cadavrelor, drept care deduse că nu murise de mult timp.

— Adevărul e că nu arată prea bine, zise în franţuzeşte un glas din spatele său.

Frédéric tresări puternic şi lăsă să cadă capul mortului, întorcându-se cu sabia ridicată. La vreo patru metri de el, cu spinarea rezemată de trunchiul stejarului, se afla un husar. Stătea jos, în cămaşă, cu dolmanul albastru întins peste burtă şi picioare. Avea în jur de patruzeci de ani, o mustaţă bogată şi două cozi lungi atârnându-i pe umeri. Ochii îi erau de un cenuşiu închis; pielea, foarte palidă. De o parte şi de alta a trupului avea chivăra roşie şi sabia; în mâna dreaptă ţinea un pistol îndreptat spre el.

Zăpăcit din cauza surprizei, Frédéric se lăsă în jos, îngenunchind în faţa necunoscutului.

— Regimentul 4 Husari, bâigui el cu un fir de voce. Escadronul 1.

Neaşteptata apariţie pufni în râs, dar se opri imediat, cu un rictus de durere care îi schimonosi chipul. Închise o clipă ochii, îi deschise la loc, scuipă într-o parte şi zâmbi, coborând ţeava pistolului.

— Ca să vezi. Regimentul 4 Husari, Escadronul 1... Păi şi eu sunt din Escadronul 1, dragă... Adică am fost din Escadronul 1, da. Nu-i grozav? Pe toţi dracii că-i amuzant, cum să nu... Nu te-aş fi recunoscut niciodată în uniforma asta tăvălită prin noroi. Dar te cunosc? Nu, cred că nici biata maică-ta nu te-ar recunoaşte cu moaca asta a ta strivită, umflată ca un burduf cu vin. Cum ţi-au făcut-o? Bun, mai bine zi-mi odată cine eşti, în loc să stai aici şi să te uiţi la mine ca năucul.

Frédéric îşi înfipse sabia în pământ, lângă pulpa dreaptă. Derogarea totalăde la regulile de politeţe ale husarilor îl zăpăcea şi mai abitir.

— Glüntz. Sublocotenent Glüntz. Compania 1.

Husarul îl privi, interesat.

— Glüntz? Sublocotenentul ăl tânăr? – dădu din cap a mirare, de parcă nu-i venea să creadă că era vorba de aceeaşi persoană. Pe ce-am mai sfânt că nu te-aş fi recunoscut vreodată... Cum de-ai ajuns în halul ăsta?

— Un lăncier m-a urmărit. Caii au murit şi ne-am bătut pe jos.

— Am înţeles... Ce chestie. Lăncierul ăla te-a pocit aşa, nu? Păcat. Îmi amintesc că erai un băiat arătos... Bun, dom' sublocotenent, scuză-mă că nu mă ridic să te salut, dar nu stau bine cu sănătatea. Mă cheamă Jourdan... Armand Jourdan. Douăjdoi de ani de serviciu, Compania 2.

— Cum ai ajuns până aici?

Husarul zâmbi ca şi cum ar fi auzit o nerozie.

— Ca şi dumneata, presupun. Galopând ca turbatul, cu trei-patru călăreţi din ăia cu pieptar verde gâdilându-mă culăncile în cur... Intrând în pădure, i-am lăsat cu buzele umflate. Am rătăcit toată noaptea pe spinarea bietului meu Falú, animalul minunat pe care-l vezi colo, împuşcat cu flinta de neghiobul ăsta, căruia adineauri îi admirai mutra.

Frédéric se întoarse să mai privească o dată cadavrul spaniolului.

— Pare a fi un *guerrillero*... Dumneata l-ai împuşcat?

— Păi sigur că eu. Asta s-a-ntâmplat acu' vreo oră; Falú şi cu mine încercam să ne întoarcem la liniile franceze, dacă or mai fi existând, când deodată ne iese înainte din mărăciniş tipul ăsta şi pac! sloboade asupra noastră ditamai încărcătura din puşcoci. Bietul meu cal a încasat cea mai mare parte – se uită cu tristeţe la animalul mort. Ce bun şi credincios prieten mi-a fost!

— Ce s-a întâmplat cu escadronul?

Husarul ridică din umeri.

— Știu tot atât cât și dumneata. Poate că nici nu mai există. Lăncierii ăia ne-au jucat festa: ne-au lăsat să trecem și ne-au luat după aia ca din oală, șarjând din flanc. Eram cu patru camarazi: Jean-Paul,Didier, unul pe care nu-l cunoșteam și sergentul ăla mic și blond, Chaban... I-au vânat în spatele meu, unul câte unul. Nu le-au dat nici cea mai mică șansă. Cu caii obosiți după trei șarje și o urmărire, treaba asta a fost ca vânarea unor cerbi legați de un stâlp.

Frédéric ridică fruntea și privi în sus. Printre coroanele arborilor se vedeau mari petice de cer albastru.

— Mă întreb cine o fi câștigat bătălia, comentă, gânditor.

— Cine știe! făcu husarul. Oricum, dom' sublocotenent, nici dumneata, nici eu.

— Ești rănit?

Interlocutorul îl privi pe Frédéric în tăcere câteva momente, apoi un zâmbet sarcastic i se ivi în colțul gurii.

— Rănit nu e cuvântul potrivit, zise, cu expresia celui care savurează o glumă pe care numai el o poate înțelege. Vezi colo flinta mortăciunii ăleia? întrebă, arătând arma cu pistolul său. Vezi baioneta aia de două palme lungime, de lângă țeavă? Ei bine, înainte de a-l trimite naibii în iad, fiul ăsta de curvă regulatăde-un episcop a apucat să-mi scormonească cu ea prin mațe.

În timp ce vorbea, husarul dădu la parte dolmanul, și Frédéric scoase un strigăt de oroare. Baioneta intrase în piciorul drept puțin deasupra genunchiului, sfârtecând în lung tot mușchiul și o parte din pântece. Prin rana îngrozitoare, plină de cheaguri mari de sânge, se vedeau lucind oase, nervi și o parte din intestine. Cu centura lui și curelele sabretașului, husarul își legase mușchiul, într-o încercare zadarnică de a ține lipite marginile rănii.

— Ați văzut, dom' sublocotenent, comentă acoperindu-se la loc cu dolmanul. Eu unul mi-s terminat. Noroc că nu mă doare prea tare; toată partea de jos a trupului mi-e amorțită... Ciudat e că, despicându-mă, baioneta nu mi-a atins pesemne niciun vas important; altfel, aș fi murit de mult, golindu-mă de sânge.

Frédéric era speriat de resemnarea veteranului.

— Nu poți rămâne așa, se bâlbâi, neștiind prea bine ce s-ar fi putut facepentru rănit. Trebuie să te duc undeva, să caut ajutor. Asta... Asta e teribil.

Husarul ridică iar din umeri. Părea să nu-i pese.

— Nu se poate face nimic. Aici, cel puțin, cu spatele lipit de copac, stau bine.

— Poate te-ar putea îngriji, vindeca...

— Nu spune prostii, dom' sublocotenent. După o oră de stat aci, cu toată murdăria asta, infecţia-i gata. În douăjdoi de ani am văzut destule chestii ca să nu-mi mai fac iluzii... Bătrânul Armand ştie când are cărţi proaste în mână.

— Dacă nu vei fi ajutat, mori sigur.

— Ajutat ori ba, s-a zis cu mine. N-am atâta umor încât să mă fâţâi de colo-colo călcându-mi maţele-n picioare. Prefer să stau aici, liniştit şi la umbră. Vezi-ţi de-ale dumitale.

Amândoi rămaseră tăcuţi mult timp. Frédéric stătea jos, cuprinzându-şi genunchii cu braţele; husarul, cu ochii închişi, cu capul sprijinit de trunchiul stejarului, indiferent la prezenţa tânărului. În cele din urmă, Frédéric se ridică, îşi smulse sabia din pământ şi se apropie de rănit.

— Pot să fac ceva pentru dumneata înainte de plecare?

Husarul deschise încet ochii şi se uită la Frédéric, parcă mirat că-l vede tot acolo.

— S-ar putea, zise domol, arătându-i pistolul pe care-l ţinea între degete. L-am descărcat în ticălosul ăsta şi mi-ar plăcea să am un glonţ pe ţeavă dacă se mai apropie cineva... Ţi-ar fi greu să mi-l încarci? Găseşti tot ce trebuie la oblâncul şeii.

Frédéric apucă pistolul de ţeava-i lungă şi se duse la calul mort. Găsi acolo un săculeţ cu praf de puşcă şi altul cu gloanţe. Încărcă arma, împinse cu vergeaua, şi totul fu gata. I-o aduse rănitului, lăsându-i la îndemână şi restul de pulbere şi de gloanţe.

Husarul contemplă arma, o cântări un moment în palmă şi îi trase cocoşul.

— Mai vrei ceva?

Husarul îl privi din nou. Era un licăr de ironie în ochii lui.

— E un sătuc în Béarn unde trăieşte o femeie cumsecade al cărei soţ e soldat în Spania, murmură, şi lui Frédéric i se păru că desluşeşte în spusele lui o undăde duioşie, care dispăru imediat. În cu totul altă ocazie, dom' sublocotenent, ţi-aş fi spus, poate, numele acelui sătuc, dacă te-ar fi purtat paşii într-acolo... Dar acum mi-e totuna. Şi-n plus, ca să fiu cinstit, dumneata puţi a mort ca şi mine. Tare m-aş mira să te poţi întoarce în Franţa sau în altă parte.

Frédéric se uită la el, neplăcut surprins.

— Ce-ai spus?

Husarul închise ochii şi se sprijini din nou cu capul de trunchi.

— Cară-te de-aici, porunci cu voce pierită. Lasă-mă-n pace.

Frédéric se îndepărtă nedumerit, cu sabia în mână. Trecu pe lângă cadavrele calului şi partizanului şi mai întoarse o dată capul, descumpănit.

Husarul stătea nemişcat, cu ochii închişi şi cu pistolul în mână, indiferent la tot ce-l înconjura: pădurea, războiul, viaţa.

Rătăci câtva timp prin hăţişuri şi se opri să-şi tragă răsuflarea. Atunci auzi împuşcătura. Lăsă sabia să-i cadă din mână, îşi îngropă faţa în palme şi începu să plângă.

După un timp se urni iar. Nu mai ştia unde erau estul, vestul... Pădurea era un labirint unde nu se putea orienta, o capcană mirosind a putregai, a umezeală, a moarte. Coşmarul nu înceta, trupul lui amorţit, înţepenit abia de mai făcea un pas, durerea de cap îl scotea din minţi. Îşi privi mâinile goale, văzu că uitase sabia şi se întoarse s-o caute, dar se opri numaidecât. La naiba cu sabia, la naiba cu tot şi cu toate. Merse în neştire, împiedicându-se la tot pasul, lovindu-se de copaci. Privirea i se înceţoşa, capul îi vuia ca prins într-un vârtej. Febra îl făcea să vorbească singur, tare, delirând. Vorbea cu camarazii, cu Michel de Bourmont, cu tatăl lui, cu Claire... Acum înţelesese, acum, cu chiu, cu vai, înţelesese în sfârşit. Ca Pavel pe drumul Damascului, căzuse de pe cal şi văzuse... Ideea îl făcu să râdă cu hohote care răsunară sinistru în tăcerea pădurii. Dumnezeu, Patrie, Onoare... Glorie, Franţa, Husari, Bătălie... Cuvintele îi ieşeau din gură unul după altul, le repeta pe diferite tonuri. Înnebunea, pe toţi dracii că da. Îl înnebuneau cu toţii,stându-i în preajmă, acolo chiar, şoptindu-i tâmpenii despre datorie, despre glorie... Husarul muribund era singurul care înţelegea cum stau lucrurile, de aceea îşi zburase creierii. Şmecherul de el, hahalera, pramatia bătrână ştiuse cum să curme întreaga poveste. Păi da. Ceilalţi habar n-aveau de nimic, romantica şi proasta de Claire, nenorocitul de Michel... Rahat, noroi şi sânge, asta era. Singurătate, frig şi frică, o frică atât de înnebunitor de cumplită încât îţi venea să strigi ca din gură de şarpe.

Strigă. În pofida durerii din gura lui umflată şi supurândă, urlă până simţi că asurzeşte. Urlă către cer, către copaci. Urlă spre întreaga lume, îi blestemă pe Dumnezeu şi pe diavol. Îmbrăţişă un trunchi şi pufni în râs tocmai când plângea mai tare. Dolmanul, plin de noroi uscat, era rigid ca o platoşă. Îl smulse de pe el şi-l aruncă departe, printre copaci. Ce postav minunat, ce broderii iscusite, păi sigur! Va putrezi în humusul pădurii, laolaltă cu Noirot, cu husarul care se împuşcase, cu toţi cretinii, oameni şi animale, care se lăsauprinşi în hora macabră. Poate, curând, cu el însuşi.

Da, înnebunea. Înnebunea. Înnebunea, fir-ar al dracului. Unde era Berret? Unde era Dombrowsky? Unde era colonelul Letac, o şarjă, hm, domnii mei, care să-i pună pe fugă pe păduchioşii ăştia prin toată Andaluzia? În iad cu ei, la naiba cu ei toţi! Se lăsase dus de nas ca un imbecil. Dar şi ei, sărmanii, căzuseră în cursă. Întregul univers se lăsase dus de nas, pentru Dumnezeu, chiar nimeni nu-şi dădea seama? Măcar pe el să-l lase-n pace. Nu voia decât

să plece de-acolo! Ce mare lucru? Să fie lăsat în pace, vă rog, vă rog! Înnebunea, şi n-avea decât nouăsprezece ani!

Husarul muribund avea dreptate. Soldaţii bătrâni aveau întotdeauna dreptate, asta o descoperea abia acum. De aceea tăceau. Ei ştiau, şi cunoaşterea aceea, înţelepciunea aceea, îi făcea aşa de tăcuţi. Ei ştiau, la naiba cu toate. Dar nu spuneau nimănui; erau vulpi viclene, bătrâne. Fiecare să dea cu capul de pragul de sus, fiecare să înveţe pe propria-i piele, fiecare să suporteconsecinţele. În ei nu era curaj; era *indiferenţă.* Se aflau dincolo de zid, dincolo de bine şi de rău, ca bunicul lui Frédéric, bătrânul Glüntz, care se lăsase să moară, obosit să tot aştepte moartea. Nu mai era nimic de făcut, calea era trasată înspăimântător de clar. Onoare, Glorie, Patrie, Iubire... Exista un punct dincolo de care nu mai era întoarcere şi la care oricum ajungeai, mai devreme sau mai târziu; în punctul acela orice lucru devenea inutil, căpăta contururi precise, dimensiuni exacte. Ea se aţinea acolo, drept în mijlocul drumului, cu o coasă mortală cât un escadron de lăncieri. Altceva nu mai exista, nu erau căi ocolitoare. Era absurd să fugi, era absurd să te opreşti. Nu-ţi rămânea decât să-i ieşi calm în întâmpinare şi să termini odată.

Acum totul părea dintr-odată foarte simplu, elementar de simplu. Frédéric se opri şi chiar scoase o exclamaţie, surprins că nu fusese în stare să priceapă mai devreme. Ajunse clătinându-se la liziera pădurii şi se opri acolo, minunându-se încă de descoperirea lui, slăbit şi febril, desfigurat şi acoperit de noroi,cu părul vâlvoi şi ochii strălucindu-i ca tăciunii. Contemplă cerul albastru, câmpiile cu măslini de culoarea cenuşii, păsările care zburau pe deasupra a ceea ce fusese un câmp de luptă şi slobozi un formidabil hohot de râs adresat întregii lumi.

Se aşează pe un ciot de copac, cu o creangă uscată în mână, râcâind absent ţărâna dintre cizmele lui pătate de noroi. Şi când văzu apropiindu-se de marginea pădurii un grup de ţărani înarmaţi cu seceri, bâte şi *navajas,* se ridică încet, cu capul sus, privi chipurile lor măslinii şi aşteptă, neclintit şi senin. Se gândea la bunicul Glüntz, la husarul rănit de sub stejarul falnic. Şi nu simţea decât o ostenită indiferenţă.

Majadahonda, iulie 1983

Sfârşit

masticā